

CONCRECIÓN CURRICULAR

- MARCO LEGAL DO CURRÍCULO.

A **Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio**, de educación, no capítulo III, determina que se entende por **currículo**: *“Conxunto de obxectivos, competencias básicas, contidos, métodos pedagóxicos e criterios de avaliación de cada unha das ensinanzas reguladas pola citada lei”*. Coa finalidade de asegurar unha formación común a toda a cidadanía española e garantir a validez das titulacións correspondentes, establece que lle corresponde ao Goberno de España fixar os aspectos básicos do currículo en relación aos obxectivos, contidos e criterios de avaliación que constitúen as ensinanzas mínimas ás cales se refire a disposición adicional primeira, punto 2, letra c, da **Lei orgánica 8/1985, do 3 de xullo, reguladora do dereito á educación**

O currículo da educación primaria na Comunidade Autónoma de Galicia vén regulado por:

- **Decreto 130/2007, do 28 de xuño.**
- O **Estatuto de autonomía de Galicia**, no seu artigo 31, determina que é competencia plena da Comunidade Autónoma Galega o regulamento e administración do ensino en toda a súa extensión, niveis e graos, modalidades e especialidades, sen prexuízo do disposto no artigo 27 da Constitución e nas leis orgánicas que, conforme o parágrafo primeiro do seu artigo 81, o desenvolvan.
- O **Real decreto 1513/2006, do 7 de decembro**, polo que se establecen as **ensinanzas mínimas da educación primaria**. Os centros docentes desenvolverán e completarán, se for o caso, o currículo das diferentes etapas e ciclos no uso da súa autonomía, tal e como se recolle no **capítulo II do título V da Lei orgánica de educación**, respondendo ao principio de autonomía pedagóxica, de organización e xestión que a citada lei lles atribúe aos centros educativos coa finalidade de adecuarse ás características e á realidade educativa de cada un deles. O currículo ten como obxectivo contribuir ao logro dos principios básicos desta Lei orgánica de educación e que se resumen en lograr:
  - Calidade de educación para todo o alumnado.
  - Equidade que garanta a igualdade de oportunidades.
  - Esfuerzo compartido por todas as persoas compoñentes da comunidade educativa.
- **Orde do 25 de xuño de 2009**, pola que se regula a **implantación, o desenvolvemento e a avaliación no segundo ciclo da educación infantil** na Comunidade Autónoma de Galicia.

A educación primaria é a primeira etapa do ensino obrigatorio. Como tal, caracterízase por unha especial atención á diversidade, pola prevención das dificultades de aprendizaxe e a posta en práctica de apoios e/ou reforzos tan pronto como sexan detectadas, acudindo ás medidas organizativas e/ou curriculares que sexan precisas para asegurar o principio de equidade, sen prexuízo de garantir unha educación común para todo o alumnado.

Nesta liña, estableceranse os mecanismos precisos para lograr unha coordinación entre esta etapa e as de educación infantil, que se imparten no propio centro, e a

educación secundaria obrigatoria co centro que temos adscrito (IES Leliadoura). Porén, será de grande importancia a acción tutorial que vertebre todas as actuacións con cada un dos grupos e con cada alumno e cada alumna dese grupo. O eixe do traballo nas etapas educativas que nos competen será o desenvolvemento das competencias básicas que permitan encamiñar todo o alumnado cara ao logro dunha formación integral, tanto na súa vertente persoal coma nas demandas sociais e culturais que faciliten a continuación dos estudos e, posteriormente, a inclusión na vida laboral, pero sempre coa asunción da necesidade de aprender ao longo de toda a vida.

Ten enorme importancia a presenza no currículo das competencias básicas que o alumnado deberá desenvolver na educación primaria e completar na educación secundaria obrigatoria. As competencias básicas permiten identificar aquelas aprendizaxes que se consideran imprescindibles desde un enfoque integrador e orientado á aplicación dos saberes adquiridos. O seu logro deberá capacitar as alumnas e os alumnos para a súa realización persoal, a incorporación satisfactoria á vida adulta e o desenvolvemento dunha aprendizaxe permanente ao longo da vida. Será preciso que a organización do centro educativo, as formas de relación de todas as persoas compoñentes da comunidade educativa, as actividades docentes, así como as complementarias e extraescolares, incidan no desenvolvemento das citadas competencias básicas. Prestarase especial atención á educación en valores e ás normas de convivencia que permitan unha incorporación á sociedade democrática con respecto, interese, esforzo e responsabilidade.

- AS ENSEÑANZAS QUE SE IMPARTEN E A SÚA ORDENACIÓN.

No CEIP de Frions impártese o segundo ciclo de educación infantil. Ten carácter voluntario e a súa finalidade é a de contribuír ao desenvolvemento físico, afectivo, social e intelectual dos nenos, mediante métodos de traballo baseados nas experiencias, as actividades e o xogo, nun clima de afecto e confianza que propicie a autoestima e integración social do neno.

A educación primaria é unha etapa educativa que ten carácter obrigatorio e gratuíto. Comprende seis cursos académicos, que se cursarán ordinariamente entre os seis e os doce anos de idade. Con carácter xeral, o alumnado incorporárase ao primeiro curso da educación primaria no ano natural en que cumpra seis anos.

A educación primaria consta de tres ciclos que se organizarán en áreas con carácter global e integrador.

A finalidade da educación primaria é proporcionarles a todos os nenos e nenas unha educación que permita afianzar o seu desenvolvemento persoal e o seu propio benestar, adquirir as habilidades culturais básicas relativas á expresión e comprensión oral, á lectura, á escritura e ao cálculo, ao sentido artístico, á creatividade e á afectividade, así como desenvolver habilidades sociais e hábitos de traballo.

A acción educativa nesta etapa procurará a integración das distintas experiencias e aprendizaxes do alumnado e adaptárase aos seus ritmos de traballo.

- OBXECTIVOS.

A) DA EDUCACIÓN INFANTIL:

- Coñecer o seu propio corpo e o dos outros, as súas posibilidades de acción e aprender a respectar as diferenzas.

- Observar e explorar o seu ambiente familiar, natural e social.
- Adquirir progresivamente autonomía nas súas actividades habituais.
- Desenvolver as súas capacidades afectivas.
- Relacionarse cosa demais e adquirir progresivamente pautas elementais de convivencia e relación social, así como exercitarse na resolución pacífica de conflitos.
- Desenvolver habilidades comunicativas en diferentes linguaxes e formas de expresión.
- Iniciarse nas habilidades lóxico-matemáticas, na lecto-escritura e no movemento, o xesto e o ritmo.

B) DA EDUCACIÓN PRIMARIA

Os obxectivos da educación primaria estarán encamiñados ao logro da adquisición, por parte de todo o alumnado, das capacidades que permitan:

- 1.** Coñecer e apreciar os valores e as normas de convivencia, aprender a obrar de acordo con elas, prepararse para o exercicio activo da cidadanía e respectar os dereitos humanos, así como o pluralismo propio dunha sociedade democrática.
- 2.** Desenvolver hábitos de traballo individual e de equipo, de esforzo e de responsabilidade no estudo, así como actitudes de confianza en si mesmo, sentido crítico, iniciativa persoal, curiosidade, interese e creatividade na aprendizaxe.
- 3.** Adquirir habilidades para a prevención e para a resolución pacífica de conflitos que lle permitan desenvolverse con autonomía no ámbito familiar e doméstico, así como nos grupos sociais con que se relaciona.
- 4.** Coñecer, comprender e respectar as diferentes culturas e as diferenzas entre as persoas, a igualdade de dereitos e oportunidades de homes e de mulleres e a non discriminación de persoas con discapacidade.
- 5.** Coñecer e utilizar de xeito apropiado a lingua galega, a lingua castelá e desenvolver hábitos de lectura.
- 6.** Adquirir en, polo menos, unha lingua estranxeira competencia comunicativa básica que lle permita expresar e comprender mensaxes sinxelas e desenvolverse en situacións cotiás.
- 7.** Desenvolver as competencias matemáticas básicas e iniciarse na resolución de problemas que requiran a realización de operacións elementais de cálculo, coñecementos xeométricos e estimacións, así como ser capaz de aplicarlos a situacións da súa vida cotiá.
- 8.** Coñecer e valorar o seu contorno natural, social e cultural, así como as posibilidades de acción e de coidado deste, con especial atención á singularidade de Galicia. Coñecer mulleres e homes que realizaron achegas importantes á cultura e sociedade galegas.
- 9.** Iniciarse na utilización, para a aprendizaxe, das tecnoloxías da información e da comunicación, desenvolvendo un espírito crítico ante as mensaxes que recibe e elabora.
- 10.** Utilizar diferentes representacións e expresións artísticas e iniciarse na construción de propostas visuais.
- 11.** Valorar a hixiene e a saúde, aceptar e aprender a coidar o propio corpo e o dos outros, respectar as diferenzas e utilizar a educación física e o deporte como medios para favorecer o desenvolvemento persoal e social.

12. Coñecer e valorar a flora e a fauna, en especial a presente na Comunidade Autónoma de Galicia, e adoptar modos de comportamento que favorezan o seu coidado.

13. Desenvolver as súas capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas súas relacións coas demais persoas, o valor da corresponsabilidade no traballo doméstico e no coidado das outras persoas, así como unha actitude contraria á violencia, aos prexuízos de calquera tipo e aos estereotipos sexistas.

14. Fomentar a educación vial e actitudes de respecto que incidan na prevención dos accidentes de tráfico.

- ORGANIZACIÓN.

A etapa de educación infantil comprende desde os tres ata os seis anos. Os contidos organizaranse en áreas correspondentes a ámbitos propios da experiencia e do desenvolvemento infantil e abordaranse por medio de actividades globalizadas que teñan interese e significado para os nenos. Asimesmo impartírase unha hora semanal de lingua estranxeira en cada un dos cursos que componen este ciclo por profesorado especialista nesta materia.

A etapa da educación primaria comprende tres ciclos de dous anos académicos cada un e organízase en áreas, que terán un carácter global e integrador.

Cada un dos ciclos constitúe unha unidade de ensino-aprendizaxe, polo que é imprescindible a coordinación de todo o profesorado implicado para o desenvolvemento correcto do currículo. A etapa de educación primaria terá, pois, un carácter global e integrador.

A educación primaria será impartida por mestres e mestras, que terán competencia docente en todas as áreas deste nivel. As ensinanzas da música, da educación física e dos idiomas estranxeiros serán impartidas por mestres e mestras coa especialidade ou habilitación correspondente.

- COMPETENCIAS BÁSICAS

Unha posible definición de competencia básica podería ser «a capacidade de poñer en práctica de forma integrada, en contextos e situacións diversas, os coñecementos, as habilidades e as actitudes persoais adquiridas. O concepto de competencia inclúe tanto os saberes como as habilidades e as actitudes e vai máis alá do saber e do saber facer, incluíndo o saber ser ou estar».

A incorporación de competencias básicas ao currículo permite poñer o acento naquelas aprendizaxes que se consideran imprescindibles desde unha posición integradora e orientada á aplicación dos saberes adquiridos. De aí o seu carácter básico.

Orientar o ensino, ao permitir identificar os contidos e os criterios de avaliación que teñen carácter imprescindible

No marco da proposta realizada pola Unión Europea, e de acordo coas consideracións que se acaban de expoñer, identificáronse oito competencias básicas:

- 1. Competencia en comunicación lingüística.**
- 2. Competencia matemática.**
- 3. Competencia no coñecemento e na interacción co mundo físico.**
- 4. Tratamento da información e competencia dixital.**
- 5. Competencia social e cidadá.**
- 6. Competencia cultural e artística.**

7. Competencia para aprender a aprender.

8. Autonomía e iniciativa persoal.

1.- Competencia en comunicación lingüística.

Utilización da linguaxe como instrumento de comunicación oral e escrita, de representación, interpretación e comprensión da realidade, de construción e comunicación do coñecemento e de organización e autorregulación do pensamento, das emocións e da conduta.

Os coñecementos, destrezas e actitudes propios desta competencia permiten expresar pensamentos, emocións, vivencias e opinións, así como dialogar, formar un xuízo crítico e ético, xerar ideas, estruturar o coñecemento, dar coherencia e cohesión ao discurso e ás propias accións e tarefas, adoptar decisións e desfrutar escoitando, lendo ou expresándose de forma oral e escrita, todo o cal contribúe ademais ao desenvolvemento da autoestima e da autoconfianza.

Comunicarse e conversar son accións que supoñen habilidades para establecer vínculos e relacións construtivas cos demais e co contorno, así como achegarse a novas culturas, que adquiren consideración e respecto na medida en que se coñecen. Por iso, a competencia de comunicación lingüística está presente na capacidade efectiva de convivir e de resolver conflitos.

A **lingua**, como ferramenta de comprensión e representación da realidade, debe ser **instrumento para a igualdade**; para a construción de relacións, en termos de igualdade, entre mulleres e homes; para a eliminación de estereotipos e expresións machistas ou xenóforas. A comunicación será o eixe da resolución pacífica de conflitos na comunidade escolar.

Escoitar, expoñer e dialogar implica ser consciente dos principais tipos de interacción verbal, ser progresivamente competente na **expresión e comprensión das mensaxes orais** que se intercambian en situación comunicativas diversas e adaptar a comunicación ao contexto. Supón a utilización de **códigos e habilidades lingüísticas e non lingüísticas** e das regras propias do intercambio comunicativo en diferentes situacións, para producir textos orais adecuados a cada situación de comunicación.

Ler e escribir permiten buscar, recompilar e procesar información, e ser competente á hora de comprender, compoñer e utilizar distintos tipos de textos con intencións comunicativas ou creativas diversas. A lectura facilita a interpretación e comprensión do código que permite facer uso da lingua escrita e é, ademais, fonte de pracer, de descubrimento doutros contornos, idiomas e culturas, de fantasía e de saber, todo o cal contribúe, pola súa vez, a conservar e mellorar a competencia comunicativa.

A habilidade para seleccionar e aplicar determinados propósitos ou obxectivos ás accións propias da comunicación lingüística (o diálogo, a lectura, a escritura, etc.) está vinculada, como as habilidades para representarse mentalmente, interpretar e comprender a realidade, e organizar e autorregular o coñecemento ea acción dotándoos de coherencia.

Comprender e saber comunicar son saberes prácticos que se deben apoiar no coñecemento reflexivo sobre o funcionamento da lingua e as súas normas de uso, e implican a capacidade de tomara lingua como obxecto de observación e de análise. Expresar e interpretardiferentes tipos de discurso acordes á situación comunicativa en diferentes contextos sociais e culturais implica o coñecemento e aplicación efectiva das regras de funcionamento do sistema da lingua e das estratexias necesarias para interactuar lingüísticamente dun xeito adecuado.

Implica **ter conciencia das convencións sociais, dos valores e aspectos culturais** e da versatilidade da lingua en función do contexto e da intención comunicativa. Implica a capacidade empática de poñerse no lugar doutras persoas; de ler, de escoitar, de analizar e de ter en conta opinións distintas á propia con sensibilidade e espírito crítico; de expresar adecuadamente -en fondo e forma- as propias ideas e emocións, e de aceptar e realizar **críticas con espírito construtivo**.

No caso das linguas estranxeiras, significa poder comunicarse nalgunhas delas e, con iso, enriquecer as relacións sociais e desenvolverse en contextos distintos ao propio. Así mesmo, favorécese o **acceso a máis e diversas fontes** de información, comunicación e aprendizaxe.

En **síntese**, o desenvolvemento da competencia lingüística ao final da educación obrigatoria comporta o **dominio da lingua oral e escrita en múltiples contextos, e o uso funcional de, polo menos, unha lingua estranxeira**.

Na Comunidade Autónoma de Galicia, recollendo as normas do Estatuto de autonomía, todos estes elementos que configuran a competencia lingüística estarán **referidos ás dúas linguas oficiais**, así como, polo menos, a unha lingua estranxeira.

2.- Competencia matemática.

Consiste na habilidade para **utilizar e relacionar os números, as súas operacións básicas, os símbolos e as formas de expresión e razoamento matemático, tanto para producir e interpretar distintos tipos de información como para ampliar o coñecemento sobre aspectos cuantitativos e espaciais da realidade, e para resolver problemas relacionados coa vida cotiá e co mundo laboral**.

Forma parte a habilidade para **interpretar e expresar con claridade e precisión informacións**, datos e argumentacións, o que aumenta a posibilidade real de seguir aprendendo ao longo da vida, tanto no ámbito escolar ou académico como fóra del, e favorece a participación efectiva na vida social.

Así mesmo, esta competencia implica o **coñecemento e manexo dos elementos matemáticos básicos** (distintos tipos de números, medidas, símbolos, elementos xeométricos, etc.) **en situacións reais ou simuladas** da vida cotiá, e a posta en práctica de procesos de razoamento que levan á solución dos problemas ou á obtención de información. Estes procesos permiten aplicar esa información a unha maior variedade de situacións e contextos, seguir cadeas argumentais identificando as ideas fundamentais, e estimar e axuizar a lóxica e validez de argumentacións e informacións. En consecuencia, a competencia matemática supón a **habilidade para seguir determinados procesos de pensamento** (como a indución e a dedución, entre outros) e **aplicar algúns algoritmos de cálculo ou elementos da lóxica**.

A competencia matemática implica unha **disposición favorable** e de progresiva seguridade e confianza cara á información e ás situacións que conteñen elementos ou soportes matemáticos, así como cara á súa utilización cando a situación o aconsella, a través do razoamento.

Os **elementos e razoamentos matemáticos son utilizados para enfrontarse a aquelas situación cotiás** que os precisan. Xa que logo, a identificación de tales situacións, a aplicación de estratexias de resolución de problemas e a selección das técnicas adecuadas para calcular, representar e interpretar a realidade a partir da información dispoñible están incluídas nela. En definitiva, a posibilidade real de utilizar a actividade matemática en contextos tan variados como sexa posible. Por iso, o seu desenvolvemento alcanzarase na medida en que os coñecementos matemáticos se apliquen de xeito espontáneo a unha ampla variedade de situacións, provenientes doutros campos de coñecemento e da vida cotiá.

O desenvolvemento da competencia matemática implica **utilizar** espontaneamente os **elementos e razoamentos matemáticos para interpretar e producir información, para resolver problemas provenientes de situacións cotiás e para tomar decisións**. En definitiva, supón aplicar aquelas destrezas e actitudes que permiten razoar matematicamente, comprender unha argumentación matemática e expresarse e comunicarse na linguaxe matemática, utilizando as ferramentas de apoio adecuadas, e integrando o coñecemento matemático con outros tipos de coñecemento para dar unha mellor resposta ás situacións da vida de distinto nivel de complexidade.

3.- Competencia no coñecemento e a interacción co mundo físico.

É a habilidade para **interactuar co mundo físico, tanto nos seus aspectos naturais como nos xerados pola acción humana, de tal modo que se posibilite a comprensión de sucesos, a predición de consecuencias** e a actividade dirixida á mellora e preservación das condicións de vida propia, das demais persoas e do resto dos seres vivos. Incorpora **habilidades para desenvolverse adecuadamente, con autonomía e iniciativa persoal**, en ámbitos da vida e do coñecemento moi diversos (saúde, actividade produtiva, consumo, ciencia, procesos tecnolóxicos, etc.) e **para interpretar o mundo**, o que exige a aplicación dos conceptos e principios básicos que permiten a análise dos fenómenos desde os diferentes campos de coñecemento científico involucrados.

Forma parte a adecuada **percepción do espazo físico** en que se desenvolven a vida e a actividade humana, tanto a grande escala coma no contorno inmediato, e a habilidade para interactuar co espazo circundante: moverse nel e resolver problemas nos cales interveñan os obxectos e a súa posición.

Así mesmo, a competencia de **interactuar co espazo físico** leva implícito ser consciente da influencia que ten a **presenza das persoas no espazo, o seu asentamento, a súa actividade, as modificacións** que introducen e as paisaxes resultantes, así como da importancia de que todos os seres humanos se beneficien do desenvolvemento e de que este procure a conservación dos recursos e a diversidade natural, e se manteña a solidariedade global e interxeracional. Supón demostrar **espírito crítico** na observación da realidade e na análise das mensaxes informativas e publicitarias, así como uns hábitos de consumo responsables na vida cotiá.

Partindo do **coñecemento do corpo humano, da natureza e da interacción dos homes e mulleres con ela**, permite argumentar racionalmente as consecuencias duns ou doutros modos de vida, e adoptar unha disposición a unha vida física e mental saudables nun **contorno natural e social tamén saudable**. Así mesmo, supón considerar a dobre dimensión -individual e colectiva- da saúde, e mostrar actitudes de responsabilidade e de respecto cara aos demais e cara a un mesmo.

Identificar preguntas ou problemas e obter conclusións baseadas en probas, coa finalidade de comprender e tomar decisións sobre o mundo físico e sobre os cambios que a actividade humana produce no medio natural, na saúde e na calidade de vida das persoas. A aplicación destes coñecementos e procedementos para dar resposta ao que se percibe como demandas ou necesidades das persoas, das organizacións e do medio natural.

As habilidades asociadas ao **movemento no espazo físico e á saúde** activanse a través da actividade física e do control do propio corpo. Unha correcta utilización do movemento por medio da actividade física facilitará, ademais dun maior coñecemento de si mesmo, unha utilización máis produtiva do contorno, unhas mellores relacións

entre as persoas e un incremento da calidade de vida e da saúde, entendida como un estado de benestar físico, mental e social.

A aplicación dalgunhas nocións, **conceptos científicos e técnicos, e de teorías científicas básicas** previamente comprendidas. Isto implica a habilidade progresiva para poñer en práctica os procesos e actitudes propios da análise sistemática e de indagación científica: identificar e proponden problemas relevantes; realizar observacións directas e indirectas con conciencia do marco teórico ou interpretativo que as dirixe; formular preguntas; localizar, obter, analizar e representar información cualitativa e cuantitativa; propoñer e contrastar solucións, tentativas ou hipóteses; realizar predicións e inferencias de distinto nivel de complexidade; e identificar o coñecemento dispoñible (teórico e empírico) necesario para responder ás preguntas científicas, e para obter, interpretar, avaliar e comunicar conclusións en diversos contextos (académico, persoal e social). Así mesmo, significa recoñecer a natureza, fortalezas e límites da actividade investigadora como construción social do coñecemento ao longo da historia.

Proporciona destrezas asociadas á **planificación e ao manexo de solución técnicas**, seguindo criterios de economía e de eficacia, para satisfacer as necesidades da vida cotiá e do mundo laboral.

Esta competencia supón o **desenvolvemento e aplicación do pensamento científico-técnico** para interpretar a información que se recibe e para predicir e tomar decisións con iniciativa e autonomía persoal nun mundo en que os avances que se van producindo nos ámbitos científico e tecnolóxico teñen unha influencia decisiva na vida persoal, na sociedade e no mundo natural. Así mesmo, implica a diferenciación e valoración do coñecemento científico á beira doutras formas de coñecemento, e a utilización de valores e de criterios éticos asociados á ciencia e ao desenvolvemento tecnolóxico.

Son parte desta competencia básica o **uso responsable** dos recursos naturais, o **coidado do medio**, o **consumo racional e responsable**, e a protección da saúde individual e colectiva como elementos clave da calidade de vida das persoas.

4.- Tratamento da información e competencia dixital.

Dispoñer de habilidades para **buscar, obter, procesar e comunicar información, e para transformala en coñecemento**. Incorpora habilidades:

- **acceso á información**
- **a transmisión en distintos soportes**
- **a utilización das tecnoloxías da información e da comunicación como elemento esencial para informarse, aprender e comunicarse.**

Está asociada coa procura, selección, rexistro e tratamento ou análise da información, utilizando técnicas e estratexias diversas para acceder a ela segundo a fonte á cal se acuda e o soporte que se utilice (oral, impreso, audiovisual, dixital ou multimedia).

Require o **dominio de linguaxes específicas básicas** (textual, numérica, icónica, visual, gráfica e sonora) e das súas pautas de descodificación e de transferencia, así como aplicar en distintas situacións e contextos o coñecemento dos diferentes tipos de información, das súas fontes, das súas posibilidades e da súa localización, así como as linguaxes e soportes máis frecuentes en que esta adoita expresarse.

Dispoñer de información non produce de forma automática coñecemento. **Transformar a información en coñecemento** exige de destrezas de razoamento para organizala, relacionala, analizala, sintetizala e facer inferencias e deducións de distinto nivel de complexidade; en definitiva, comprendela e integrala nos esquemas

previos de coñecemento. Significa, así mesmo, comunicar a información e os coñecementos adquiridos empregando recursos expresivos que incorporen, non só diferentes linguaxes e técnicas específicas, senón tamén as posibilidades que ofrecen as tecnoloxías da información e da comunicación.

Inclúe utilízalas na súa **dobro función de transmisoras e xeradoras de información e de coñecemento**. Utilízanse como ferramenta no uso de modelos de procesos matemáticos, físicos, sociais, económicos ou artísticos. Así mesmo, esta competencia permite

- procesar e xestionar adecuadamente información abundante e complexa, resolver problemas reais,
- tomar decisións, traballar en contornos colaborativos ampliando os contornos de comunicación para participar en comunidades de aprendizaxe formais e informais, e
- xerar producións responsables e creativas.

A competencia dixital inclúe utilizar as tecnoloxías da información e da comunicación **extraendo o seu máximo rendemento** a partir da comprensión da natureza e modo de operar dos sistemas tecnolóxicos, e do efecto que eses cambios teñen no mundo persoal e sociolaboral. Así mesmo, supón manexar estratexias para **identificar e resolver os problemas habituais de software e de hardware que vaian xurdindo**. Igualmente, permite aproveitar a información que proporcionan e analizala de forma crítica mediante o traballo persoal autónomo e o traballo colaborativo, tanto na súa vertente sincrónica como diacrónica, coñecendo e relacionándose con contornos físicos e sociais cada vez máis amplos. Ademais de utilízalas como ferramenta para organizar a información, procesala e orientala para conseguir obxectivos e fins de aprendizaxe, traballo e lecer previamente establecidos.

En definitiva, a competencia dixital comporta **facer uso habitual dos recursos tecnolóxicos dispoñibles para resolver problemas reais de modo eficiente**. Ao mesmo tempo, posibilita avaliar e seleccionar novas fontes de información e innovacións tecnolóxicas a medida que van aparecendo, en función da súa utilidade para acometer tarefas ou obxectivos específicos.

En síntese, o tratamento da información e a competencia dixital implican ser unha persoa autónoma, eficaz, responsable, crítica e reflexiva ao seleccionar, tratar e utilizar a información e as súas fontes, así como as distintas ferramentas tecnolóxicas; tamén ter unha actitude crítica e reflexiva na valoración da información dispoñible, contrastándoa cando fora necesario, e respectar as normas de conduta acordadas socialmente para regular o uso da información e as súas fontes nos distintos soportes.

5.- Competencia social e cidadá.

Esta competencia fai posible **comprender a realidade social** en que se vive, cooperar, **convivir e exercer a cidadanía democrática nunha sociedade plural**, así como comprometerse a contribuír á súa mellora. Nela están integrados coñecementos diversos e habilidades complexas que permiten participar, tomar decisións, elixir como comportarse en determinadas situacións e **responsabilizarse das eleccións e decisións adoptadas**.

Globalmente supón utilizar, para desenvolverse socialmente, o coñecemento sobre a **evolución e organización das sociedades** e sobre os **trazos e valores do sistema democrático**, así como utilizar o xuízo moral para elixir e tomar decisións, e exercer activa e responsablemente os dereitos e deberes da cidadanía.

Favorece a comprensión da realidade histórica e social do mundo, da súa evolución, dos seus logros e dos seus problemas. A **comprensión crítica da realidade** exige experiencia, coñecementos e conciencia da existencia de distintas perspectivas ao analizar esa realidade. Supón recorrer á análise multicausal e sistémica para axuizar os feitos e problemas sociais e históricos e para reflexionar sobre eles de forma global e crítica, así como realizar razoamentos críticos e lóxicamente válidos sobre situación reais, e dialogar para mellorar colectivamente a comprensión da realidade.

Significa entender os trazos das **sociedades actuais**, a súa crecente pluralidade e o seu **carácter evolutivo**, ademais de demostrar comprensión da achega que as diferentes culturas fixeron á evolución e progreso da humanidade, e dispoñer dun sentimento común de pertenza á sociedade en que se vive. En definitiva, mostrar un **sentimento de cidadanía global compatible coa identidade local**.

Así mesmo, forman parte fundamental desta competencia aquelas habilidades sociais que permiten saber que **os conflitos** de valores e de intereses forman parte da convivencia, **resolvelos con actitude construtiva** e tomar decisións **con autonomía** empregando tanto os coñecementos sobre a sociedade como unha escala de valores construída mediante a reflexión crítica e o diálogo no marco dos patróns culturais básicos de cada rexión, país ou comunidade.

As dinámicas persoais ou de grupo a través do propio corpo, en situacións de cooperación e de oposición, fomentan os **valores deportivos** máis esenciais **de colaboración, de compañeirismo e de solidariedade e a súa aplicación** a outros ámbitos da vida do alumnado.

A **dimensión ética** da competencia social e cidadá entraña ser consciente dos **valores do contorno**, avalialos e reconstruílos afectiva e racionalmente para crear progresivamente un sistema de valores propio e comportarse en coherencia con eles ao afrontar una decisión ou un conflito. Iso supón entender que non toda posición persoal é ética se non está baseada no **respecto a principios ou valores universais** como os que encerra a Declaración universal dos dereitos humanos. En consecuencia, entre as habilidades desta competencia destacan:

- coñecerse e valorarse,
- saber comunicarse en distintos contextos,
- expresar as propias ideas e escoitar as alleas,
- ser capaz de poñerse no lugar do outro e comprender o seu punto de vista aínda que sexa diferente do propio, e
- tomar decisións nos distintos niveis da vida comunitaria, valorando conxuntamente os intereses individuais e os do grupo.
- a valoración das diferenzas á vez que o recoñecemento da igualdade de dereitos entre os diferentes colectivos, en particular entre homes e mulleres.
- a práctica do diálogo e da negociación para chegar a acordos como forma de resolver os conflitos, tanto no ámbito persoal como no social.

Para rematar, forma parte desta competencia o exercicio dunha cidadanía activa e integradora que exige o coñecemento e a comprensión dos valores en que se asentan os estados e sociedades democráticas, dos seus fundamentos, modos de organización e funcionamento. Esta competencia permite reflexionar criticamente sobre os **conceptos de democracia, liberdade, solidariedade, corresponsabilidade, participación e cidadanía, con particular atención aos dereitos e deberes recoñecidos nas declaracións internacionais, na Constitución española e na lexislación autonómica, así como á súa aplicación por parte de diversas**

institucións; e mostrar un comportamento coherente cos valores democráticos, que á súa vez implica dispor de habilidades como a toma de conciencia dos propios pensamentos, valores, sentimentos e accións, e o control e autorregulación deles.

6.- Competencia cultural e artística.

Esta competencia supón **coñecer, comprender, apreciar e valorar criticamente diferentes manifestacións culturais, artísticas e deportivas, utilízalas** como fonte de enriquecemento e desfrute e consideralas como parte do patrimonio dos pobos.

Apreciar o feito cultural en xeral, e o feito artístico en particular, leva implícito dispor daquelas habilidades e actitudes que permiten acceder ás súas distintas manifestacións, así como habilidades de pensamento, perceptivas e comunicativas, sensibilidade e sentido estético para poder comprendelas, valoralas, emocionarse e desfrutalas.

Esta competencia implica poñer en xogo **habilidades de pensamento diverxente e converxente**, posto que comporta reelaborar ideas e sentimentos propios e alleos; atopar fontes, formas e canles de comprensión e expresión; planificar, avaliar e axustar os procesos necesarios para alcanzar uns resultados, xa sexa no ámbito persoal ou académico. Trátase, xa que logo, dunha competencia que facilita tanto expresarse e comunicarse como percibir, comprender e enriquecerse con diferentes realidades e producións do mundo da arte e da cultura.

Require poñer en funcionamento a **iniciativa, a imaxinación e a creatividade para expresarse mediante códigos artísticos** e, na medida en que as actividades culturais e artísticas supoñen en moitas ocasións un traballo colectivo, cómpre dispoñer de **habilidades de cooperación** para contribuír á consecución dun resultado final, e ter conciencia da importancia de apoiar e apreciar as iniciativas e contribucións alleas.

A competencia artística incorpora, así mesmo, o **coñecemento básico das principais técnicas, recursos e convencións das diferentes linguaxes artísticas, así como das obras e manifestacións máis destacadas** do patrimonio cultural. Ademais, supón identificar as relacións existentes entre esas manifestacións e a sociedade -a mentalidade e as posibilidades técnicas da época en que se crean-, ou coa persoa ou colectividade que as crea. Isto significa tamén ter conciencia da evolución do pensamento, das correntes estéticas, das modas e dos gustos, así como da importancia representativa, expresiva e comunicativa que os factores estéticos desempeñaron e desempeñan na vida cotiá da persoa e das sociedades.

Supón unha **actitude de aprecio da creatividade** implícita na expresión de ideas, experiencias ou sentimentos a través de diferentes medios artísticos, como a música, a literatura, as artes visuais e escénicas, ou das diferentes formas que adquiren as chamadas artes populares. Exixe, así mesmo, valorar a liberdade de expresión, o dereito á diversidade cultural, a importancia do diálogo intercultural e a realización de experiencias artísticas compartidas.

En síntese, o conxunto de destrezas que configuran esta competencia refírese tanto á habilidade para **apreciar e desfrutar coa arte** e outras manifestacións culturais como a aquelas relacionadas co emprego dalgúns recursos da expresión artística para **realizar creacións propias**.

Implica un coñecemento básico das distintas manifestacións culturais, artísticas e deportivas; a aplicación de habilidades de pensamento diverxente e de traballo colaborativo; unha actitude aberta, respectuosa e crítica cara á diversidade de expresións artísticas e culturais; o desexo e a vontade de cultivar a propia capacidade estética e creadora e un interese por participar na vida cultural e por contribuír á

conservación do patrimonio cultural e artístico, tanto da propia comunidade como doutras.

7.- Competencia para aprender a aprender.

Aprender a aprender supón dispoñer de habilidades para iniciarse na aprendizaxe e **ser capaz**

de continuar aprendendo de xeito cada vez máis eficaz e autónomo de acordo cos propios

obxectivos e necesidades.

Esta competencia ten dúas dimensións fundamentais:

- A **adquisición da consciencia das propias capacidades** (intelectuais, emocionais, físicas), do proceso e das estratexias necesarias para desenvovelas, así como do que se pode facer por un mesmo e do que se pode facer con axuda doutras persoas ou recursos.

- Doutra banda, **dispoñer dun sentimento de competencia persoal, que redunda na motivación**, na confianza nun mesmo e no gusto por aprender. Significa **ser consciente do que se sabe e do que cómpre aprender**, de como se aprende, e de como se xestionan e controlan de forma eficaz os procesos de aprendizaxe. Require **coñecer as propias potencialidades e carencias**, sacando proveito das primeiras e tendo motivación e vontade para superar as segundas desde unha expectativa de éxito, aumentando progresivamente a **seguridade** para afrontar novos retos de aprendizaxe.

Por iso, comporta ter consciencia daquelas **capacidades** que entran en xogo na aprendizaxe, como a **atención**, a **concentración**, a **memoria**, a **comprensión** e a **expresión lingüística** ou a **motivación**, e obter un rendemento máximo e personalizado delas coa axuda de distintas **estratexias e técnicas**: de **estudo**, de **observación** e **registro sistemático** de feitos e de relacións, de **traballo cooperativo** e por proxectos, de resolución de problemas, de planificación e de organización de actividades e tempos de forma efectiva, ou do coñecemento sobre os diferentes recursos e fontes para a recolla, selección e tratamento da información, incluídos os recursos tecnolóxicos. Implica, así mesmo, a **curiosidade de formularse preguntas**, identificar e manexar a diversidade de respostas posibles ante unha mesma situación ou problema utilizando diversas estratexias e metodoloxías que permitan afrontar a toma de decisións, racional e criticamente, coa información dispoñible.

Inclúe **habilidades para obter información e para transformala en coñecemento propio**, relacionando e integrando a nova información cos coñecementos previos e coa propia experiencia persoal e sabendo aplicar os novos coñecementos e capacidades en situacións parecidas e contextos diversos.

Esta competencia require:

- **proporse metas alcanzables** a curto, medio e longo prazo e cumprilas, elevando os obxectivos de aprendizaxe de forma progresiva e realista.
- **perseveranza** na aprendizaxe, desde a súa valoración como un elemento que enriquece a vida persoal e social e que é, xa que logo, merecedor do esforzo que require.
- **ser capaz de autoavaliarse e autorregularse**, responsabilidade e compromiso persoal, saber administrar o esforzo, aceptar os erros e aprender de e cos demais.

8.- Autonomía e iniciativa persoal.

Esta competencia refírese

- Á adquisición da consciencia e aplicación dun conxunto de valores e actitudes persoais interrelacionadas, como a **responsabilidade**, a **perseveranza**, o **coñecemento de si mesmo** e a **autoestima**, a **creatividade**, a **autocrítica**, o **control emocional**, a capacidade de elixir, de calcular riscos e de afrontar os problemas, así como a capacidade de demorar a necesidade de satisfacción inmediata, de aprender dos erros e de asumir riscos.

- Á **capacidade de elixir con criterio propio**, de imaxinar proxectos, e de levar adiante as accións necesarias para desenvolver as opcións e plans persoais responsabilizándose deles, tanto no ámbito persoal coma no social e no laboral.

Supón poder **transformar as ideas en accións**; é dicir, **propoñerse obxectivos** e planificar e levar a cabo proxectos. Require, poder reelaborar as propostas previas ou elaborar novas ideas, **buscar solucións** e levalas á práctica. Ademais, analizar posibilidades e limitacións, coñecer as fases de desenvolvemento dun proxecto, planificar, tomar **decisións**, actuar, **avaliar** o feito e autoavaliarse, tirar conclusións e valorar as posibilidades de **mellora**.

Exixe, ter unha **visión estratéxica** dos retos e oportunidades que axude a identificar e cumprir obxectivos e a manter a motivación para lograr o éxito nas tarefas emprendidas, cunha ambición persoal, académica e profesional. Igualmente, ser capaz de poñer en relación a oferta académica, laboral ou de lecer dispoñible, coas capacidades, desexos e proxectos persoais.

Ademais, comporta unha **actitude positiva cara ao cambio e á innovación** que presupón flexibilidade de formulacións para que se comprendan os devanditos cambios como oportunidades, para adaptarse crítica e construtivamente a eles, afrontar os problemas e atopar solucións en cada un dos proxectos vitais que se emprenden.

Obriga a dispoñer de **habilidades sociais** para relacionarse, para cooperar e **para traballar en equipo**: poñerse no lugar do outro, valorar as ideas dos demais, dialogar e negociar, a asertividade para comunicarlles adecuadamente aos demais as propias decisións, e traballar de forma cooperativa e flexible.

Integra habilidades e **actitudes relacionadas co liderado** de proxectos, que inclúen a **confianza** nun mesmo, a empatía, o espírito de **superación**, as habilidades para o diálogo e a cooperación, a organización de tempos e tarefas, a capacidade de afirmar e defender dereitos ou a asunción de riscos.

En síntese, a autonomía e a iniciativa persoal suponen ser capaz de imaxinar, emprender, desenvolver e avaliar accións ou proxectos individuais ou colectivos con creatividade, confianza, responsabilidade e sentido crítico.

9.- Relación entre competencias básicas, obxectivos xerais da etapa e áreas curriculares.

Aínda que todas as áreas contribúen á consecución das oito competencias básicas, a contribución é maior ou menor segundo a competencia á cal nos refiramos:

Competencia no coñecemento e a interacción co mundo físico.

Obxectivos xerais.

- * Coñecer, valorar e desfrutar do contorno natural, social e cultural, as interaccións entre eles, así como as posibilidades de defensa, mellora e conservación del.

- * Coñecer e valorar os animais máis próximos ao ser humano e adoptar modos de comportamento que favorezan o seu coidado.

Áreas máis directamente relacionadas.

- * Coñecemento do medio natural, social e cultural.
- * Lingua galega e literatura.
- * Lingua castelá e literatura.
- * Linguas estranxeiras.
- * Matemáticas.

Competencia cultural e artística.

Obxectivos xerais.

* **Coñecer, valorar e desfrutar do contorno natural**, social e cultural, as interaccións entre eles, así como as posibilidades de defensa, mellora e conservación del.

* **Utilizar diferentes representacións e expresións** artísticas, desenvolvendo a sensibilidade estética e a capacidade de desfrute das súas diferentes manifestacións e iniciándose na construción de propostas persoais.

* **Coñecer, comprender, valorar e respectar as diferentes culturas** e os seus patrimonios, as diferenzas entre as persoas, a igualdade de dereitos e oportunidades de homes e mulleres e a non discriminación de persoas por ningunha causa.

Áreas máis directamente relacionadas.

- * Educación artística.
- * Coñecemento do medio natural, social e vultural
- * Educación gísica.
- * Lingua galega e literatura.
- * Lingua castelá e literatura.
- * Linguas estranxeiras.
- * Educación para a cidadanía e os dereitos humanos.

Competencia en comunicación lingüística.

Obxectivos xerais.

* **Coñecer e utilizar apropiadamente a lingua galega e a lingua castelá** e desenvolver hábitos de lectura e de respecto á diversidade lingüística.

* **Adquirir** en, polo menos, **unha lingua estranxeira** a competencia comunicativa básica que permita expresar e comprender mensaxes sinxelas e desenvolverse en situacións cotiás.

Áreas máis directamente relacionadas.

- * Lingua galega e literatura.
- * Lingua castelá e literatura.
- * Linguas estranxeiras.
- * Educación para a cidadanía e os dereitos humanos.

Competencia en matemáticas.

Obxectivos xerais.

* **Desenvolver as competencias matemáticas básicas** e iniciarse na resolución de problemas que requiran a realización de operacións elementais de cálculo, coñecementos xeométricos e estimacións, así como ser capaces de aplicarlos a situacións da súa vida cotiá.

Áreas máis directamente relacionadas.

- * Matemáticas.
- * Lingua galega e literatura.
- * Lingua castelá e literatura.
- * Coñecemento do medio natural, social e cultural.

Competencia dixital e tratamento da información.

Obxectivos xerais.

* **Iniciarse na utilización**, para a aprendizaxe, das tecnoloxías da información e da comunicación desenvolvendo un **espírito crítico** ante as mensaxes que recibe e elabora.

* Utilizar **estratexias persoais** e variadas para obter, seleccionar, organizar, transformar, representar e comunicar a información.

Áreas máis directamente relacionadas:

* Matemáticas.

* Lingua galega e literatura.

* Lingua castelá e literatura.

* Linguas estranxeiras.

* Coñecemento do medio natural, social e cultural.

* Educación para a cidadanía e os dereitos humanos.

* Educación artística.

* Educación física.

Competencia para aprender a aprender.

Obxectivos xerais.

* Desenvolver hábitos de **traballo individual e de equipo, de esforzo** e de responsabilidade no estudo, así como actitudes de confianza en si mesmo, sentido crítico, iniciativa persoal, curiosidade, interese e creatividade na aprendizaxe.

* Utilizar **estratexias persoais** e variadas para obter, seleccionar, organizar, transformar, representar e comunicar a información.

Áreas máis directamente relacionadas.

* Lingua galega e literatura.

* Lingua castelá e literatura.

* Linguas estranxeiras.

* Matemáticas.

* Coñecemento do medio natural, social e cultural.

* Educación para a cidadanía e os dereitos humanos.

* Educación artística.

* Educación física.

Autonomía e iniciativa persoal.

Obxectivos xerais.

* Valorar a hixiene e a saúde, aceptar o propio corpo e o do resto das persoas, respectar as diferenzas e utilizar a educación física e o deporte como medios para favorecer o desenvolvemento persoal e social.

* Desenvolver hábitos de traballo individual e de equipo, de esforzo e de responsabilidade no estudo, así como actitudes de confianza en si mesmo, sentido crítico, iniciativa persoal, curiosidade, interese e creatividade na aprendizaxe.

* Adquirir habilidades para a prevención e para a resolución pacífica de conflitos que lle permitadesenvolverse con autonomía no ámbito familiar e doméstico, así como nos grupos sociais cos cales se relaciona. Fomentar a práctica e o respecto de normas cívicas e de aspectos de educación viaria, asumindo comportamentos que incidan na vida saudable, no consumo responsable, na seguridade e na prevención dos accidentes de tráfico.

* Desenvolver as capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas relacións no resto das persoas, así como unha actitude contraria á violencia, aos prexuízos de calquera tipo e aos estereotipos sexistas.

Áreas máis directamente relacionadas.

* Educación para a cidadanía e os dereitos humanos.

* Coñecemento do medio natural, social e cultural.

- * Lingua galega e literatura.
- * Lingua castelá e literatura.
- * Linguas estranxeiras.
- * Educación artística.
- * Educación física.

Competencia social e cidadá.

Obxectivos xerais.

- * Coñecer e apreciar os valores e as normas da convivencia, aprender a actuar de acordo con elas, prepararse para o exercicio activo da cidadanía e respectar os dereitos humanos, así como o pluralismo propio dunha sociedade democrática.
- * Desenvolver as capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas relacións co resto das persoas, así como unha actitude contraria á violencia, aos prexuízos de calquera tipo e aos estereotipos sexistas.
- * Coñecer, comprender, valorar e respectar as diferentes culturas e os seus patrimonios, as diferenzas entre as persoas, a igualdade de dereitos e de oportunidades de homes e mulleres e a non discriminación de persoas por ningunha causa.
- * Adquirir habilidades para a prevención e para a resolución pacífica de conflitos que lle permitan desenvolverse con autonomía no ámbito familiar e doméstico, así como nos grupos sociais cos cales se relaciona o alumnado. Fomentar a práctica e o respecto de normas cívicas e de aspectos de educación viaria, asumindo comportamentos que incidan na vida saudable, no consumo responsable, na seguridade e prevención dos accidentes de tráfico.
- * Coñecer, valorar e desfrutar do seu contorno natural, social e cultural, as interaccións entre eles, así como as posibilidades de defensa, mellora e conservación del.
- * Desenvolver as capacidades afectivas en todos os ámbitos da personalidade e nas relacións co resto das persoas, así como unha actitude contraria á violencia, aos prexuízos de calquera tipo e aos estereotipos sexistas.

Áreas máis directamente relacionadas.

- * Educación para a cidadanía e os dereitos humanos.
- * Coñecemento do medio natural, social e cultural.
- * Lingua galega e literatura.
- * Lingua castelá e literatura.
- * Linguas estranxeiras.
- * Educación artística.

- ÁREAS

1.- COÑECEMENTO DO MEDIO NATURAL, SOCIAL E CULTURAL, EDUCACIÓN INFANTIL.

OBXECTIVOS

Coñecemento de si mesmo e autonomía persoal

- Formarse unha autoimaxe axustada e positiva, identificando gradualmente as propias características, posibilidades e limitacións a través da interacción coas outras persoas, desenvolvendo sentimentos de autoestima e acadando maior autonomía persoal.
- Coñecer e representar o propio corpo, identificando as súas partes e algunhas das súas funcións, descubrindo as posibilidades de acción e de expresión, e coordinando e controlando cada vez con maior precisión xestos e movementos.
- Identificar os propios sentimentos, emocións, necesidades e preferencias, e ser capaces de expresalos e comunicalos, así como identificar e respectar tamén os das outras persoas.
- Tomar a iniciativa, planificar e secuenciar a propia acción para realizar tarefas sinxelas ou resolve problemas da vida cotiá, aceptando as pequenas frustracións e manifestando unha actitude tendente a superar as dificultades que se presentan, reforzando o sentimento de autoconfianza e sendo quen de solicitar axuda.
- Adecuar o propio comportamento ás necesidades e requerimentos das outras persoas, desenvolvendo actitudes e hábitos de respecto, axuda e colaboración e mais evitando a adopción de comportamentos de submisión ou dominio.
- Progresar na adquisición de hábitos e actitudes relacionados coa seguridade, a hixiene, a alimentación e o fortalecemento da saúde, apreciando e gozando das situacións cotiás de equilibrio e benestar emocional.
- Progresar na adquisición de hábitos de orde, constancia e planificación no desenvolvemento das tarefas.
- Amosar unha actitude de aceptación e respecto polas diferenzas individuais: idade, sexo, etnia, cultura, personalidade, características físicas,...
- Descubrir, coñecer e vivir o xogo como medio que favorece a aceptación propia, o desenvolvemento humano, a manifestación de emocións, o respecto ás demais persoas, a aceptación de regras, a seguridade persoal e a aceptación da identidade sexual e cultural.

Coñecemento do contorno

- Observar e explorar de forma activa o seu contorno, xerando interpretacións sobre algunhas situacións e feitos significativos e mais mostrando interese polo seu coñecemento.
- Observar os cambios e modificacións a que están sometidos os elementos do contorno e relacionalos cos factores que os producen, desenvolvendo actitudes de coidado, respecto e correponsabilidade na súa conservación.

- Iniciarse na formulación de hipóteses, buscando respostas e explicacións, para anticipar probables efectos que poderían producirse como consecuencia de situacións da vida diaria e dalgúns experimentos realizados.
- Relacionarse coas demais persoas, de forma cada vez máis equilibrada e satisfactoria, interiorizando progresivamente as pautas de comportamento social e axustando a súa conducta a elas.
- Coñecer distintos grupos sociais próximos á súa experiencia, algunhas das súas características, producións culturais, valores e formas de vida.
- Establecer relacións de confianza, afecto, colaboración, comprensión e pertenza baseadas no respecto ás persoas, ás normas e valores da sociedade á que pertencen.
- Apreciar e facer seus algúns elementos significativos propios da tradición e da cultura galega-expresións artísticas, costumes, festas populares, folclore, gastronomía, etc.

CONTIDOS

Coñecemento de si mesmo/a e autonomía persoal

1.- O CORPO E A PROPIA IMAXE

- Imaxe global do corpo humano.
- O esquema corporal.
- Segmentos e elementos constitutivos do corpo.
- Necesidades básicas do corpo.
- Características diferenciais do propio corpo respecto ó dos outros.
- Os sentidos: o seu uso e función.
- Sentimentos e emocións propios e dos outros e a súa expresión corporal.
- As referencias espaciais en relación co propio corpo.
- Exploración das características globais e segmentarias do propio corpo.
- Identificación de diferenzas e semellanzas cos outros.
- Percepción dos cambios físicos propios e dos outros e saber relacionalos co paso do tempo.
- Identificación, manifestación, regulación e control das necesidades corporais básicas en situacións habituais e ocasionais.
- Utilización dos sentidos como medio de exploración do corpo e da realidade exterior.
- Identificación e percepción das sensacións que se obteñen do propio corpo.

- Regulación e control progresivo de sentimentos e emocións.
- Aceptación e valoración axustada e positiva de si mesmo/a, das posibilidades e limitacións propias.
- Valoración positiva e respecto polas diferenzas.
- Valoración positiva de si mesmo/a aceptación das propias posibilidades e limitacións.
- Actitude de aceptación das características e das diferenzas entre as persoas evitando comportamentos discriminatorios.
- Actitude positiva ante as manifestacións de afecto dos outros.
- Confianza na propia capacidade para realizar actividades.

2.- XOGO E MOVEMENTO

- Posibilidades e limitacións motrices do corpo e dos seus segmentos.
- Movementos combinados.
- Habilidades motrices de carácter fino.
- Posturas e contrastes posturais.
- Control postural.
- Posturas axeitadas.
- Xogo simbólico e xogo regulado.
- Nocións básicas de orientación e coordinación de movementos.
- Descubrimento e desenvolvemento das posibilidades motrices do seu corpo en situacións e actividades cotiás.
- Exploración das posibilidades e limitacións perceptivas, motrices e expresivas propias e dos demais.
- Progresivo control do ton, do equilibrio e da respiración.
- Situación e desprazamentos no espazo real.
- Adaptación tónico-postural ás diversas accións, ós xogos e ás situacións.
- Esfuerzo persoal nos xogos e no exercicio físico.
- Comprensión e aceptación das regras dos xogos.
- Reprodución de posturas co corpo.
- Coordinación e control do movemento do corpo e das súas partes e adquisición de habilidades motrices novas.
- Utilización correcta de pequenos aparatos e obxectos: punzóns, tesoiras, lapis...
- Coordinación e control de habilidades manipulativas de carácter fino.
- Confianza nas súas posibilidades motrices.

- Gusto polo xogo.
- Satisfacción polo crecente dominio corporal.
- Aceptación das regras que rexen os xogos.
- Interese e iniciativa pola adquisición de novas habilidades.
- Actitude de axuda e colaboración cos outros nenos e coas outras nenas.
- Gusto pola actividade física e pola precisión de movementos.

3.- A ACTIVIDADE E A VIDA COTIÁ

- As distintas actividades cotiás: de xogo, domésticas, de cumprimento de rutinas, de colaboración e os seus requirimentos.
- Normas de relación e convivencia nos diferentes contextos.
- Hábitos elementais de organización, constancia, atención, iniciativa e esforzo.
- Habilidades para a interacción e a colaboración.
- Planificación de accións secuenciadas para resolver situacións lúdicas ou cotiás.
- Adecuación do comportamento ás distintas situacións da actividade cotiá.
- Conciencia da propia competencia na resolución das diferentes tarefas da vida cotiá.
- Aceptación das propias posibilidades e limitacións na realización das actividades da vida cotiá.
- Coordinación e colaboración cos outros. Deste xeito, ofrécenlles e solicítanlles axuda deles nos diversos momentos de actividade.
- Percepción das pautas de comportamento e das normas básicas dos diversos contextos cos que se relaciona.
- Colaboración no establecemento dalgúñas normas no ámbito familiar e escolar.
- Participación na resolución dos conflitos que se presentan no ámbito escolar e na utilización do diálogo como forma de resolvelos.
- Iniciativa e autonomía nas distintas actividades cotiás.
- Satisfacción pola realización de tarefas.
- Gusto polo traballo ben feito por un mesmo/a e polos demais.
- Valoración e aceptación das normas establecidas nos diferentes contextos.
- Actitude de compartir, escoitar, esperar, atender...
- Actitude positiva para establecer relacións de afecto coas persoas adultas e cos iguais.
- Actitude de colaboración e solidariedade; descéntrase do propio punto de vista e ten en conta o dos outros.

4.- O COIDADADO PERSOAL E A SAÚDE

- Hábitos saudables: hixiene corporal, alimentación e descanso.
- Accións que favorecen a saúde e xeran benestar propio e dos demais.
- A enfermidade: prevención.
- Seguridade persoal.
- Coidado e orde no medio próximo.
- Limpeza das distintas partes do corpo e emprego adecuado dos espazos e materiais.
- Aplicación dos hábitos de hixiene corporal.
- Colaboración no mantemento da orde e da limpeza do medio onde se desenvolven as actividades cotiás.
- Colaboración nas actividades relacionadas coa alimentación ou co descanso.
- Petición e aceptación de axuda nas situacións que o requiran.
- Utilización axeitada dos útiles necesarios para comer.
- Aceptación das normas establecidas durante as comidas, os desprazamentos, o descanso e a hixiene.
- Adopción de comportamentos de prevención e seguridade en situacións habituais.
- Coidado e precaución ante obxectos e situacións que poden resultar perigosos.
- Identificación e valoración crítica ante factores e prácticas sociais cotiás que favorecen ou non a saúde.
- Gusto e gozo co aspecto persoal pulcro e coidado.
- Aceptación das normas relacionadas cos hábitos de hixiene, alimentación, descansos e desprazamentos.
- Gusto por desenvolver actividades en ambientes limpos e ordenados.
- Actitude de tranquilidade e colaboración en situacións de enfermidade e accidentes.

Coñecemento do contorno

1.- MEDIO FÍSICO: ELEMENTOS, RELACIÓNS E MEDIDA

- Obxectos presentes no medio natural e social: pedra, produtos, algunhas ferramentas...
- Obxectos de uso cotián relacionados co aseo, co vestido e coa alimentación. O seu uso axeitado e convencional.
- Atributos sensoriais dos obxectos: cor, tamaño, sabor, son, plasticidade e dureza.
- Obxectos tecnolóxicos habituais que se utilizan nas actividades cotiás: ordenador, reprodutores musicais, televisión, DVD, videoxogos...

- Algúns obxectos pouco frecuentes.
- Propiedades dos obxectos: cor, forma e tamaño.
- Relacións entre obxectos e coleccións.
- Exploración de obxectos: percepción, manipulación e experimentación.
- Identificación das sensacións que produce a actividade con obxectos.
- Producción de cambios e transformacións sobre os obxectos, observando os resultados.
- Clasificación e agrupación de obxectos segundo as súas características, usos e funcións.
- Discriminación de formas, tamaños, cantidades, situacións espaciais, cores..., mediante a realización de xogos interactivos no ordenador.
- Utilización correcta dalgúns obxectos en relación co uso que teñen.
- Exploración das calidades sensoriais dos obxectos.
- Comparación e agrupación de obxectos, atendendo a atributos diversos.
- Interese pola exploración e experimentación cos obxectos.
- Actitude de compartir xoguetes e obxectos do seu medio familiar e escolar.
- Respecto e coidado polos obxectos de uso individual e colectivo.
- Curiosidade por coñecer algúns obxectos tecnolóxicos habituais nas actividades cotiás.
- Actitude de coidado cara a algúns obxectos que poden resultar perigosos.

2.- ACHEGAMENTO Á NATUREZA

- Características xerais dos seres vivos.
- Distintos tipos de seres vivos: semellanzas e diferenzas.
- Animais e plantas do medio.
- Cambios que se producen nos animais e nas plantas no curso do seu desenvolvemento.
- Animais e plantas en distintos medios.
- Utilidade e interdependencia entre animais, plantas e persoas.
- Fenómenos atmosféricos do medio natural: chuvia, vento, día, noite...
- Papel do home como conservador e repoboador do medio natural e a súa acción, en ocasións, depredadora do devandito medio.
- Produtos elaborados polo home a partir de materias primas procedentes de animais e plantas.
- Observación directa e sistemática dos elementos do medio natural.

- Observación das características e costumes dalgúns animais e dalgúns plantas do seu medio.
- Observación e seguimento do ciclo vital dalgúna planta e dalgún animal, establecendo relacións co paso do tempo.
- Coidado de animais e plantas na aula.
- Clasificación de animais segundo as súas características: peteiro, plumas, pelo...
- Clasificación de animais: domésticos/salvaxes.
- Clasificación de animais segundo o medio no que viven.
- Comparación das características que presentan os seres vivos.
- Observación dos cambios producidos no desenvolvemento das plantas: crecemento...
- Formulación de conxecturas sobre as causas e consecuencias dalgúns fenómenos atmosféricos.
- Identificación das relacións entre animais e plantas e os produtos que nos proporcionan.
- Observación da relación de utilidade entre os animais, as plantas e as persoas.
- Observación das modificacións que se producen no medio natural co paso do tempo, o clima e a intervención humana.
- Contribución á conservación e ó mantemento de ambientes limpos, saudables e non contaminados.
- Interese por coñecer as características e funcións dos seres vivos.
- Valoración da importancia das plantas e dos animais para a vida das persoas.
- Respeto e coidado polos elementos do medio natural.
- Curiosidade e respecto cara ós animais e ás plantas do seu medio.
- Interese e gusto polas relacións cos elementos do medio natural: animais e plantas.
- Valoración dos ambientes limpos, non degradados nin contaminados.
- Gusto e gozo polas actividades realizadas en contacto coa natureza.
- Valoración da importancia da natureza para a saúde e o benestar.

3.- CULTURA E VIDA EN SOCIEDADE

- A escola: como é, as súas dependencias, uso e funcións.
- Membros persoais: as súas funcións e ocupacións.
- A clase: distribución e emprego dos seus espazos, obxectos e mobiliario.
- A casa: distintos tipos de vivendas.
- A nosa casa: como é, onde está.

- Obxectos, dependencias, mobiliario: o seu uso e a súa función.
- Tarefas cotiás do fogar.
- A familia: os seus membros, relacións de parentesco, funcións e ocupacións.
- Distintos tipos de estrutura familiar.
- Lugar que ocupa na súa familia.
- Medio do neno e da nena: a rúa, o barrio.
- Elementos que forman o medio urbano e as súas características.
- Diferentes medios: paisaxe rural e paisaxe urbana.
- Elementos naturais do medio urbano e elementos construídos polo home.
- A actividade humana no medio: funcións, tarefas e oficios máis habituais.
- Servizos relacionados co consumo: produtos e establecementos.
- Distintos medios de transporte.
- Normas elementais de seguridade viaria.
- Algúns medios de comunicación: televisión, radio, prensa e teléfono.
- Lugares para divertirse e aprender: teatro, circo... As súas posibilidades.
- Tradicións, folclore e costumes da súa localidade.
- Formas sociais do tempo: días da semana, días laborais e festivos, onte, hoxe, mañá, as estacións...
- Actuación autónoma e adaptada ós diferentes grupos.
- Toma de conciencia da necesidade da existencia dos diferentes grupos sociais e valoración da súa importancia para a vida.
- Valoración das relacións afectivas que se establecen nos distintos grupos.
- Uso contextualizado das normas elementais de convivencia.
- Participación autónoma e responsable nas diferentes tarefas da vida cotiá tanto familiar coma escolar.
- Incorporación progresiva de pautas axeitadas de comportamento, disposición para compartir e para resolver conflitos cotiáns mediante o diálogo.
- Observación dos medios rural e urbano, dos seus elementos, das súas funcións e da súa utilidade.
- Descubrimento dos cambios producidos no medio pola actuación humana.
- Coidado do medio e colaboración no seu mantemento e na súa conservación.
- Recoñecemento das profesións máis habituais e próximas á nena e ó neno e a súa relación cos distintos servizos públicos.
- Observación dos diferentes establecementos de consumo.

- Coñecemento dos distintos tipos de transporte e as súas características.
- Coñecemento e respecto das normas elementais de seguridade viaria.
- Atención ós coñecementos que nos transmiten os medios de comunicación.
- Percepción das formas sociais do tempo.
- Achegamento ós costumes e ó folclore característicos da súa localidade.
- Recoñecemento dalgúns sinais de identidade cultural do medio.
- Aceptación da propia situación familiar.
- Interese por participar na vida familiar e escolar.
- Interese e disposición favorable para establecer relacións respectuosas, afectivas e recíprocas con nenos e nenas doutras culturas.
- Valoración e aceptación das normas que rexen os grupos familiar e escolar.
- Respecto pola diversidade de sexos, roles, profesións, idades...
- Respecto e coidado polos espazos en que se desenvolven e polos obxectos presentes neles.
- Interese por coñece-las características do propio medio.
- Valoración e respecto cara a tódolos traballos desempeñados polas persoas.
- Valoración dos distintos servizos que nos ofrece a sociedade.
- Interese por coñece-los distintos medios de transporte e de comunicación.
- Aceptación das normas elementais de seguridade viaria.
- Desexos de participar en actividades sociais e culturais.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

Coñecemento de si mesmo/a e autonomía persoal

- Dar mostra dun coñecemento progresivo do seu esquema corporal.
- Identificar e nomea-las diferentes partes do corpo.
- Situar espacialmente as distintas partes do corpo en relación a si mesmo/a e ós demais.
- Controlar progresivamente o seu corpo, global e sectorialmente.
- Progresar na adquisición de destrezas motoras e habilidades manipulativas.
- Utiliza-las posibilidades motrices, sensitivas e expresivas do propio corpo.
- Identifica-los sentidos e as principais sensacións asociadas a cada un deles.

- Confiar nas propias posibilidades.
- Respetar e acepta-las características dos demais.
- Mostrar actitudes de axuda e colaboración.
- Formar unha imaxe persoal positiva e axustada de si mesmo/a.
- Coñece-las súas propias posibilidades e limitacións.
- Realiza-las tarefas da vida cotiá con seguridade, confianza, iniciativa e autonomía progresiva.
- Valora-las actuacións propias e as dos demais.
- Participar nos xogos.
- Comprender e utilizar adecuadamente as normas que rexen os xogos.
- Progresar na coordinación e control das habilidades manipulativas de carácter fino.
- Expresar sentimentos e emocións.
- Comprender e interpreta-los sentimentos e emocións dos demais.
- Contribuír á convivencia.
- Adquirir hábitos de coidado persoal, hixiene, saúde e benestar.
- Controlar progresivamente as súas necesidades básicas.
- Colaborar na creación dun medio agradable e dun ambiente favorecedor de saúde e benestar.

Coñecemento do medio

- Identificar e nomear obxectos e elementos do medio inmediato e actuar sobre eles.
- Interesarse polo medio natural.
- Manifestar actitudes de coidado e respecto cara á natureza.
- Participar en actividades encamiñadas ó coidado da natureza.
- Identificar algúns dos cambios naturais que afectan á vida cotiá das persoas.
- Coñecer, identificar e describir persoas e colectivos do seu medio.
- Identifica-las características dos grupos sociais máis próximos.
- Coñecer diferentes servizos comunitarios: mercado, atención sanitaria, medios de transporte...
- Coñecer algunhas manifestacións culturais do seu medio.
- Participar na elaboración de normas nos diferentes grupos cos que se relaciona.
- Analizar situacións conflitivas da vida cotiá e resolvelas axeitadamente.
- Identificar outras culturas presentes no medio.
- Establecer relacións de afecto, respecto e xenerosidade con tódalas súas compañeiras e compañeiros.

COÑECEMENTO DO MEDIO NATURAL, SOCIAL E CULTURAL; EDUCACIÓN PRIMARIA

BLOQUES DE CONTIDOS

O bloque 1. Os seres humanos e a saúde, integra coñecementos, habilidades, destrezas e actitudes encamiñados ao coñecemento do propio corpo e das interaccións deste cos demais seres humanos e co medio, á prevención das condutas de risco e á toma de iniciativas para desenvolver e fortalecer comportamentos responsables e estilos de vida con calidade e saudables. Recolle tamén o coñecemento de si mesmo para valorarse como ser diferente así como para respectar a diversidade e para facilitar o equilibrio emocional.

O bloque 2. As plantas e os animais, oriéntase basicamente ao coñecemento, respecto e aprecio polos seres vivos, xunto a aspectos relativos aos beneficios e coidados que precisan e ao interese por conservar a biodiversidade da Terra.

O bloque 3. A vida en sociedade, inclúe contidos orientados á comprensión do funcionamento da sociedade a partir da análise de organizacións próximas e dunha aproximación ao coñecemento das institucións galegas, españolas e europeas.

O bloque 4. O medio físico: espazo e materiais, inclúe contidos que van desde a percepción e a representación espacial ata o universo, pasando polo clima e a súa influencia, a auga e o seu aproveitamento, os fenómenos físicos, as substancias e os cambios químicos, así como a capacidade das persoas para actuar sobre eles.

O bloque 5. O paso do tempo, inicia o alumnado a apreciar os cambios e o paso do tempo, inclúe contidos relativos á súa medida e o achegamento á súa conceptualización a partir da historia persoal, do tempo familiar e local, axudando a sentar as bases para un pensamento cronolóxico. Pode tamén abordar a vida noutros tempos (alimentación, as achegas de mulleres e homes relevantes da historia de Galicia, de España e de Europa, o vestiario, as festas, os xogos infantís, algúns aspectos do patrimonio artístico galego...) a partir da caracterización dalgunhas sociedades de épocas históricas.

O bloque 6. Máquinas, aparellos e tecnoloxías, inclúe os contidos que se refiren á alfabetización nas tecnoloxías a través do traballo con máquinas e aparellos relacionados coa vida doméstica e cotiá, así como coas TIC (tecnoloxías da información e da comunicación). Este bloque desenvolverá a participación igualitaria de nenas e nenos na utilización de aparellos, máquinas e tecnoloxías coa finalidade última de formar unha cidadanía activa e unhas persoas participativas, críticas, responsables e intelixentes no seu uso.

OBXECTIVOS.

- Comportarse de acordo cos hábitos de saúde e coidado persoal que derivan do coñecemento do corpo humano, amosando unha actitude de aceptación e de respecto polas diferenzas individuais (idade, sexo, etnia, características físicas, personalidade).
- Identificar e analizar as características, organización e interaccións de aspectos relevantes do contorno natural, social e cultural, progresando no dominio de ámbitos espaciais cada vez máis complexos.
- Promover un sentimento positivo de pertenza aos grupos sociais de referencia: a unha familia, a una escola... a unha comunidade nacional (Galicia), a un Estado (España), a unha cultura europea e a una universal, desde posicións solidarias e respectuosas con outras culturas a partir da propia identidade.
- Identificar o patrimonio natural, cultural, histórico e artístico galego diferenciándoo do de outras comunidades, identidades e Estados e participando na súa defensa e conservación.

- Recoñecer, valorar e apreciar a existencia de identidades sociais e culturais diversas con características propias e singulares (costumes, lingua, intereses, celebracións...), tomando conciencia da súa pertenza a unha delas e respectando as outras no marco dos dereitos recoñecidos ás persoas nas declaracións universais e nos documentos legislativos.
- Identificar, suscitar e resolver interrogantes e problemas relacionados co contorno usando estratexias de busca, selección e tratamento da información, formulación de hipóteses, comprobación delas, exploración de solucións alternativas e reflexión sobre o propio proceso de aprendizaxe, e tamén mantendo una actitude crítica ante as fontes de información.
- Expresar e comunicar os contidos da área de xeito persoal e creativo, seleccionando e interpretando datos, procesos, feitos, etc. e integrando códigos diversos (numéricos, gráficos, cartográficos, artísticos, lingüísticos) procedentes das diferentes linguaxes.
- Participar activamente no traballo de grupo planificando e realizando tarefas conxuntas, dialogando e argumentando as propias opinións e contrastándoas coas das outras persoas e adoptando un comportamento responsable, construtivo, comprometido e solidario, respectando as regras de organización pactadas e os principios básicos do funcionamento democrático.
- Identificar, analizar e valorar criticamente a intervención humana no medio e o seu impacto a curto e a longo prazo, adoptando o compromiso individual e colectivo de actuar na defensa, conservación e recuperación do medio natural e do patrimonio cultural.
- Recoñecer no medio natural, social e cultural, cambios e transformacións relacionados co paso do tempo e indagar algunhas relacións de simultaneidade e sucesión para aplicar estes coñecementos á comprensión doutros momentos históricos.
- Planificar e realizar proxectos e aparellos sinxelos relacionados coa vida cotiá e familiar cunha finalidade previamente establecida, utilizando os coñecementos das propiedades elementais dalgúns materiais, substancias e obxectos.
- Analizar máquinas e aparellos diversos do contorno (de uso doméstico, laboral...) identificando algún elementos constitutivos e formas de enerxía necesarias, valorando a contribución da ciencia e da técnica na mellora das condicións de vida familiares e sociais.
- Utilizar de xeito responsable e creativo as TIC e o material relacionado coa experimentación e co traballo de campo para aprender a aprender, para obter información e para compartir coñecementos.

CONTIDOS DO PRIMEIRO CICLO.

Bloque 1. Os seres humanos e a saúde.

- Identificación do home e da muller como seres vivos. Comparación cos outros seres vivos.
- Identificación das partes do corpo humano. Observación das partes do corpo que permiten a relación co medio.
- Observación de igualdades e diferenzas entre as persoas. Aceptación do propio corpo e do das demais persoas coas súas limitacións e posibilidades.
- Recoñecemento da respiración e da nutrición como funcións vitais.
- Identificación e descrición de alimentos diarios necesarios. Análise de usos e costumes na alimentación diaria.
- Valoración de aspectos que inflúen nunha vida saudable: a correcta respiración, alimentación variada e equilibrada, a hixiene persoal, o exercicio, o descanso e a adecuada utilización do tempo de lecer.
- Identificación e verbalización de emocións (medo, tristeza, enfado, leducia) e sentimentos propios e alleos.
- Fomento de hábitos de prevención de enfermidades e de accidentes domésticos e identificación de comportamentos apropiados de actuación cando se producen.

Bloque 2. As plantas e os animais.

- Identificación das características dos seres vivos e das súas funcións vitais. Diferenzas entre seres vivos e obxectos inertes.
- Observación dun ser vivo no seu medio natural ou reproducindo o medio na aula (acuario, plantación), rexistro elemental da observación e contraste dos datos entre compañeiras e compañeiros.
- Observación directa de animais e de plantas con instrumentos apropiados e con medios audiovisuais e tecnolóxicos.
- Identificación de animais e de plantas do contorno. Clasificación dos seres vivos do contorno segundo criterios observables e variados.
- Identificación das características e comportamentos de animais e de plantas para adaptarse ao seu medio.
- Valoración da responsabilidade no coidado de plantas e de animais domésticos. Respecto polos seres vivos do contorno.
- Comunicación das experiencias realizadas utilizando diferentes linguaxes (oral, escrita, gráfica non convencional, iconográfica, fotográfica).

Bloque 3. A vida en sociedade.

- Identificación dos diferentes ámbitos aos cales se pertence: familia, escola, aldea/vila/barrio e cidade, Galicia.

- Recoñecemento da diversidade de familias. Valoración da importancia da participación e da corresponsabilidade nas tarefas domésticas.
- Identificación das persoas que compoñen a comunidade educativa: recoñecemento das súas tarefas e responsabilidades. Valoración da importancia da participación activa na aula e no centro.
- Valoración da importancia do intercambio comunicativo no grupo, do diálogo como recurso para a xestión dos conflitos e do respecto aos acordos adoptados. Recoñecemento dos dereitos e deberes das persoas.
- Descubrimento e observación das manifestacións e do patrimonio cultural galego como mostra de diversidade e riqueza.
- Participación en festas, xogos e costumes populares propios da localidade, da bisbarra e de Galicia.
- Recoñecemento de diferentes profesións evitando estereotipos sexistas.
- Identificación de elementos da organización e de funcionamento da escola e valoración da importancia da participación na aula e no centro.
- Descubrimento de formas de organización no contorno próximo.
- Identificación dos medios de transporte. Responsabilidade no cumprimento das normas básicas de seguridade viaria.
- Iniciación á recolla de datos e de información e análise de imaxes relacionadas co contorno social próximo para ampliar o coñecemento sobre o medio; realizar un cartafol, un mural, unha exposición de centro, unha maqueta...

Bloque 4. O medio físico: espazo e materiais.

- Utilización de técnicas sinxelas para orientarse mediante a observación do medio físico e humano.
- Observación, descrición e representación sinxela do espazo habitual. Introducción ao uso de planos da escola, da casa ou da localidade. Deseño de planos non convencionais. Elaboración de maquetas simples con identificación de espazos e funcións.
- Observación da paisaxe próxima e identificación dalgúns formas de relevo. Representación do observado mediante debuxos e maquetas sinxelas. Identificación dalgúns exemplos familiares da acción humana no contorno (presas, devasas, canteiras, estradas, pontes).
- Observación e exploración dalgún aspecto do contorno próximo a partir dun tema de interese consensuado polo alumnado coa finalidade de realizar un dossier, un texto expositivo curto, un folleto, un mapa mental.
- Observación directa dalgúns fenómenos atmosféricos e busca das primeiras formas de
- representación. Elaboración de gráficos non estandarizados de temperaturas e de datos climáticos.
- Observación e descrición da lúa, das estrelas e do sol.

- Percepción do paso do tempo: o día e a noite, as estacións do ano.
- Exploración de materiais e obxectos do contorno para descubrir a súa orixe, a súa utilidade, as súas propiedades (cor, dureza, fragilidade, flexibilidade, flotación), clasificalos, analízalos, etc.
- Realización de experiencias con algunhas propiedades da auga e comunicación dos resultados utilizando diferentes linguaxes.
- Recoñecemento da presenza da auga e do aire no medio físico. Uso responsable da auga na vida cotiá e valoración da importancia dun aire limpo para a vida.
- Participación en tarefas de redución, reutilización e reciclaxe de residuos da escola para contribuír á conservación e mellora do medio natural.
- Observación e exploración para obter información e realizar traballos sinxelos sobre algún ecosistema acuático ou terrestre do contorno próximo.
- Observación dos efectos da aplicación dunha forza. Realización de experiencias sinxelas para analizar efectos das forzas sobre obxectos e movementos cotiáns.
- Identificación de fontes sonoras no contorno próximo. Valoración da importancia do silencio. Identificación do ruído como unha forma de contaminación (acústica).

Bloque 5. O paso do tempo.

- Utilización das nocións básicas de tempo (antesdespois, pasado-presente-futuro, duración) e das unidades de medida (día, semana, mes, ano) en feitos cotiáns e propios.
- Observación dos cambios nas persoas ao longo do tempo. Recoñecemento das diversas etapas da vida.
- Realización de traballos sobre a historia persoal e familiar previa, investigación na propia familia utilizando fontes orais e iconográficas e/ou fotográficas. Elaboración de árbores xenealóxicas.
- Utilización de fotos ou outras imaxes, para investigación sobre outros tempos. Ordenación delas seguindo criterio temporal e elaboración de álbums.
- Observación dos cambios sociais, ciclos agrícolas, hábitos e costumes ao longo do ano.

Bloque 6. Máquinas, aparellos e tecnoloxías.

- Observación e clasificación (con criterios variados e consensuados) de aparellos e máquinas sinxelas do contorno identificando a súa utilidade.
- Observación do funcionamento de aparellos domésticos e da escola, das partes que os componen e da enerxía que necesitan para funcionar. Identificación de elementos que poidan xerar risco e adopción de

comportamentos que contribúan á seguridade persoal e das demais persoas.

- Hábito de consulta de fontes de información variadas (dicionarios, enciclopedias, revistas, monografías) para resolver situacións problemáticas da vida cotiá (guía telefónica, teléfonos habituais de emerxencia, planos da poboación, rede de autobuses, etc.).
- Manexo de aparellos sinxelos (teléfono, espremedor, crebanoces, etc.). Valoración das habilidades manuais implicadas no manexo de ferramentas e aparellos domésticos superando os estereotipos sexistas.
- Identificación de materiais de obxectos e aparellos de uso cotián (lapis, xoguete, tesoiras, afialapis).
- Recoñecemento de aspectos tecnolóxicos no ambiente doméstico, na escola e no contorno.
- Identificación dos compoñentes básicos dun ordenador. Iniciación no seu uso. Coidado dos recursos informáticos.
- Montaxe e desmontaxe de xogos e obxectos sinxelos relacionados coa vida cotiá. Construción de estruturas simples a partir de pezas modulares (pontes, escaleiras, obxectos de decoración, caixas, etc.).

CRITERIOS DE AVALIACIÓN. 1º CICLO

- Identificar semellanzas e diferenzas entre as persoas valorando a diversidade. Avaliarase a capacidade para recoñecer partes do propio corpo, aceptándoo e respectando as diferenzas.
- Identificar e describir algúns recursos fundamentais para os seres vivos (auga, aire), e a súa relación coa vida das persoas, tomando conciencia da necesidade do seu uso responsable. Este criterio de avaliación pretende coñecer a capacidade para observar, describir e explicar algúns compoñentes do medio (aire, auga...) recoñecendo a súa importancia para a vida das persoas. Apreciarase tamén a capacidade do alumnado para valorar a necesidade da adopción de medidas de protección do medio por parte de todas as persoas.
- Recoñecer e clasificar con criterios elementais os seres vivos máis relevantes do contorno do alumnado, utilizando instrumentos e procedementos adecuados. Este criterio trata de avaliar a capacidade para establecer criterios elementais de clasificación (tamaño, cor, forma de desprazarse, alimentación) e identificar animais e plantas pola súa pertenza a algunha das categorías establecidas, utilizando instrumentos adecuados e amosando respecto pola natureza e polo material. Valorarase tamén a utilización guiada de diversas fontes de información e a capacidade de usala para realizar esas clasificacións, transferindo os datos a outros seres vivos.

- Valorar positivamente a práctica de determinados hábitos asociados á hixiene, á alimentación equilibrada, ao exercicio físico e ao descanso. Con este criterio trátase de comprobar que as alumnas e os alumnos identifican e valoran a relación entre o benestar e a práctica de determinados hábitos: alimentación variada, hixiene persoal e exercicio físico.
- Recoñecer, identificar e poñer exemplos sinxelos sobre as principais profesións e responsabilidades que desempeñan as persoas do contorno. A través deste criterio trátase de avaliar o grao de coñecemento sobre os traballos das persoas do contorno, a importancia das diferentes profesións, a súa contribución social e a responsabilidade que todas elas requiren, superando os estereotipos sexistas.
- Recoñecer algunhas manifestacións culturais presentes no ámbito escolar, local e galego, valorando a súa diversidade e riqueza. Este criterio trata de avaliar o coñecemento das principais manifestacións culturais (festas, xogos, folclore, costumes) da propia localidade e de Galicia, así como a percepción do valor cultural da diversidade. Valorarase, así mesmo, o interese e o respecto ante a presenza doutras linguas e outras realidades culturais no medio escolar.
- Identificar algúns dos medios de transporte máis comúns do contorno e valorar o seu uso, respectando as normas básicas de seguridade viaria. Este criterio permitirá avaliar o grao de coñecemento sobre medios de transporte que se utilizan no contorno próximo, así como o coñecemento e respecto das normas básicas de seguridade viaria.
- Ordenar temporalmente algúns feitos relevantes da vida persoal, familiar ou do contorno próximo. Por medio deste criterio preténdese medir a capacidade para describir aspectos característicos da vida persoal e familiar con criterios temporais.
- Identificar e observar diferenzas na composición dos materiais, experimentando e usando instrumentos sinxelos. Este criterio avalía se as alumnas e os alumnos son quen de identificar propiedades físicas observables como cheiro, sabor, textura, peso/masa, cor, dureza, estado ou capacidade de disolución na auga, así como de explicar con exemplos concretos e familiares a relación entre as características dalgúns materiais e os usos a que se destinan, partindo dun proceso que implique planificación, experimentación, formulación de hipóteses e obtención de conclusións relevantes.
- Montar e desmontar obxectos e aparellos simples domésticos e escolares, describindo o seu funcionamento e o xeito de utilizalos con seguridade. Téntase avaliar o grao de desenvolvemento de habilidades manuais para montar e desmontar obxectos simples de uso cotián nos ámbitos doméstico e escolar. Tamén se terá en conta a capacidade para explicar o seu funcionamento, a súa utilidade e os riscos que se deben evitar na súa manipulación.

- Realizar de maneira guiada experimentos sinxelos relacionados co medio familiar e próximo. Este criterio trata de avaliar a competencia para enfrontarse a unha experimentación sinxela, logo de planificación, observación, formulación de interrogantes que permitan obter información relevante utilizando, se cómpre, instrumentos sinxelos tanto para realizar a observación como para a recolla da información. Valorarase tamén a elaboración guiada de textos escritos básicos, murais, paneis, esquemas ou presentación para recoller as conclusións.

CONTIDOS DO SEGUNDO CICLO

Bloque 1. Os seres humanos e a saúde.

- Recoñecemento dos cambios físicos e persoais nas diferentes etapas da vida das persoas.
- Identificación das partes externas do corpo e algúns órganos importantes para o funcionamento do corpo humano.
- Valoración da importancia dos sentidos na relación co medio e co resto dos seres humanos. Descrición do seu papel e formas para o seu coidado habitual.
- Valoración dos hábitos de hixiene persoal, de descanso, de alimentación equilibrada e de exercicio físico adecuado para unha vida saudable. Actitude crítica ante prácticas e mensaxes que non favorecen o correcto desenvolvemento persoal e da saúde.
- Recoñecemento dalgúns factores que producen as enfermidades máis habituais (carie, catarros, gripe) para favorecer a súa prevención.
- Análise de dietas equilibradas. Clasificación dos alimentos en función dos nutrientes principais e identificación de sistemas de conservación alimentaria.
- Recoñecemento e valoración das habilidades persoais. Identificación e descrición de emocións e sentimentos propios e alleos.
- Planificación de forma autónoma e creativa de actividades de lecer, individuais ou colectivas.

Bloque 2. As plantas e os animais.

- Identificación de animais e de plantas como seres vivos. Observación e comparación das diversas maneiras en que os seres vivos realizan as funcións vitais utilizando instrumentos apropiados e medios audiovisuais e tecnolóxicos da maneira máis precisa e rigorosa posible.
- Identificación de cambios observables que se producen nos seres vivos e na natureza ao longo do ano. Observación e rexistro sistemático do crecemento

de plantas e animais do medio próximo. Elaboración de esquemas que permitan resumir as informacións observadas.

- Recoñecemento das principais características dos animais vertebrados e dalgúns invertebrados. Clasificación de animais a partir de características observables.
- Recoñecemento das características das plantas. Clasificación das plantas (herbas, arbustos e árbores) a partir de características observables.
- Valoración da importancia da existencia de animais e plantas para as persoas: a agricultura e a gandaría. Estudo dalgúns animais e cultivos típicos de Galicia.
- Interese pola observación e o estudo dos seres vivos, planificando a observación ou preparando visitas-saída, empregando os instrumentos e materiais necesarios (lupa, termómetro, diario de campo etc.) e rexistrando o observado, contrastando os rexistros propios cos doutras persoas, comparando as observacións con informacións doutras fontes, elaborando unha documentación final que recolla todo o proceso (informe, carpeta, presentación, gráficas...).
- Interese e compromiso pola conservación e coidado de plantas e animais do medio.

Bloque 3. A vida en sociedade.

- Identificación e representación gráfica da organización da comunidade educativa. Recoñecemento e uso das canles de participación democrática activa na vida e nas actividades do centro.
- Identificación das relacións interpersoais presentes nun grupo ou nunha comunidade (veciñanza, compañeirismo), e valoración da cooperación e do diálogo como forma de construír plans comúns e de evitar e resolver conflitos. Recoñecemento dos dereitos e deberes das persoas. Responsabilidade ante a elaboración e o cumprimento das normas de convivencia.
- Identificación das manifestacións culturais do medio, recoñecendo a súa evolución no tempo e valorándoas como elementos de cohesión social. Recoñecemento de costumes, de tradicións e de trazos diferenciais do patrimonio galego.
- Participación activa en festas, xogos e costumes populares propios da comarca e de Galicia.
- Planificación de xeito autónomo e creativo de actividades de lecer individuais e colectivas.
- Observación, identificación e descrición dalgunhas características demográficas e económicas do contexto propio. Uso de datos e de representacións gráficas para a súa análise e comparación sobre medios rurais e urbanos.

- Identificación das formas da actividade económica do medio próximo (traballo, profesións, produción): observación e análise de produtos de consumo habitual nos arredores e dos lugares de comercialización dos mesmos (mercados, lonxas, feiras, supermercados, tendas), seguimento do proceso de elaboración dun produto e das profesións relacionadas. Realización conxunta de murais, carpetas etc. coa información obtida, planificando previamente, contrastando a información, usando diferentes linguaxes e valorando a correcta presentación final do traballo.
- Desenvolvemento de actitudes de consumo responsable e comercio xusto. Análise crítica dalgunhas mensaxes publicitarias, relacionando a súa incidencia na toma de decisións.
- Identificación e representación gráfica da estrutura básica de organización do concello propio. Valoración da participación cidadá e da contribución ao funcionamento das institucións.
- Recoñecemento dos referentes colectivos que manteñen a identidade da propia aldea, parroquia, vila, barrio, cidade, área metropolitana (símbolos, lugares de interese, monumentos emblemáticos, personaxes, institucións, tradicións, nomes das rúas e prazas...).
- Localización da propia aldea, concello, cidade e doutros agrupamentos de poboación nun mapa da provincia, de Galicia, de España etc., ou noutros medios (SIGPAC, Google Earth...).
- Identificación dos servizos públicos do concello, vila, localidade... para satisfacer as necesidades humanas. Descrición da súa orixe e transformación. Responsabilidade individual e social na conservación e uso adecuado destes servizos. Recoñecemento e prevención de situacións que poden comportar risco, especialmente as relativas á mobilidade viaria.
- Utilización de diversas fontes de información (libros, documentos, información oral, medios de comunicación, TIC) para a obtención, selección e contraste de información sobre aspectos da realidade local, municipal e galega e comunicación da mesma a través de diferentes soportes (visuais, auditivos, dixitais, escritos...) elaborados individual ou colectivamente, valorando o seu contido e a súa presentación.
- Identificación da organización territorial de Galicia e do Estado español e localización das diferentes comunidades autónomas de España. Aproximación ao coñecemento dalgunhas institucións de goberno galegas.

Bloque 4. O medio físico: espazo e materiais.

- Utilización de técnicas de orientación no espazo relacionadas cos puntos cardinais.
- Recoñecemento e uso de aspectos básicos (cromatografía, signos convencionais, lendas) que permitan ao alumnado, de xeito elemental, situarse no lugar onde vive a través da lectura de mapas e planos.

- Iniciación ao uso de planos e mapas da aldea, vila, localidade, cidade.
- Identificación dalgúns elementos xeográficos e do relevo dos arredores (montañas, ríos, rías, lagoas). Confección de maquetas despois da observación directa da paisaxe.
- Observación e descrición de diferentes tipos de paisaxe. Análise dos cambios que a influencia humana provoca na paisaxe a curto e a longo prazo.
- Valoración da necesidade da conservación do patrimonio (paisaxe, bosques, montañas, praias, monumentos) e das actuacións responsables de defensa e respecto cara ao medio.
- Elaboración de carpeta ou carpetas no ordenador sobre lugares, paisaxes, o relevo galego, vilas, Galicia ou lugares do mundo, usando fotos, recortes de xornal, deseños, esquemas, artigos e textos expositivos.
- Observación dalgúns variables meteorolóxicas: temperatura, vento, precipitacións. Uso de aparatos meteorolóxicos (termómetro, catavento...) e iniciación ao rexistro e representación gráfica de temperatura e datos climáticos elementais. Comparación cos datos meteorolóxicos proporcionados polos medios de comunicación.
- Realización guiada de experiencias sinxelas para estudar as propiedades dalgúns aspectos do medio físico próximo, partindo dunha pregunta ou problema de interese para o alumnado (formulando respostas intuitivas ou hipóteses, comparándoas co resto da clase, planificando conxuntamente o proceso de comprobación, previndo os medios e os instrumentos necesarios, seleccionando os datos útiles, explorando solucións alternativas, sacando conclusións, comunicando os resultados e reflexionando sobre o proceso desenvolvido).
- Recoñecemento dos movementos da Terra e da Lúa e as súas consecuencias (as estacións). Manexo de programas de simulación no ordenador que modelicen o sistema Sol-Terra-Lúa.
- Comparación, clasificación e ordenación de diferentes obxectos e materiais a partir de propiedades físicas observables (estado, volume, cor, textura, olor, atracción magnética), orixe dos obxectos e posibilidades de uso.
- Experimentación cos cambios de estado da auga. Recoñecemento e representación gráfica do ciclo da auga na Terra. Valoración dos usos sociais da auga (vivenda, regadío, industria...) e da importancia da súa utilización responsable.
- Identificación das características e propiedades do aire e das actuacións necesarias para evitar a súa contaminación.
- Valoración da importancia da boa calidade da auga e do aire para a nosa saúde e o mantemento da vida.
- Comprobación experimental para a análise e identificación de forzas coñecidas que fan que os obxectos se movan ou se deformen.
- Observación da intervención da enerxía nos cambios da vida cotiá. Identificación do sol e da auga como fontes de enerxía. Valoración do uso

responsable da enerxía no noso planeta. Recoñecemento da responsabilidade individual e colectiva no aforro enerxético.

- Procura de información en fontes variadas sobre algúns problemas urbanísticos e ambientais máis comúns en Galicia e elaboración de murais coa información recollida, previa análise, contraste e valoración da mesma.
- Reflexión sobre as posibles solucións e actuacións coherentes para a conservación do medio natural ante a produción de residuos e a contaminación.
- Identificación e preparación de mesturas de diferentes substancias relacionadas coa vida doméstica e do arredor (con zume, leite...).
- Realización de experiencias sinxelas sobre o comportamento dos corpos (lupas, espellos, auga, prismas) ante a luz.
- Planificación e realización de experiencias sinxelas para estudar as propiedades de materiais de uso común e o seu comportamento ante a calor facendo predicións explicativas sobre resultados. Utilización de técnicas elementais de procura e rexistro sistemático de datos utilizando diversas estratexias de comunicación das conclusións.

Bloque 5. O paso do tempo.

- Utilización de unidades de medida temporal (década, século) e aplicación das nocións de sucesión, ordenación e simultaneidade na análise da evolución dalgún aspecto da vida cotiá ao longo do tempo (vivenda, transporte, vestuario, alimentación, xogos infantís, festas), diferenciando o tempo biolóxico do tempo histórico.
- Utilización de documentos escritos, dixitais e audiovisuais para obter información histórica, coa posterior selección e contraste da información, uso de técnicas de rexistro e representación e elaboración de distintos traballos sobre o pasado familiar e

próximo, comunicando a información con diversas estratexias.

- Recoñecemento e valoración do significado dalgunhas pegadas antigas no medio (tradicións, edificios, obxectos, manifestacións artísticas). Identificación dalgunhas evidencias do pasado no contexto propio (na aldea, na localidade, na vila, na

cidade...): os vestixios e os museos.

- Aproximación a sociedades dalgunhas épocas históricas a partir do coñecemento de aspectos da vida cotiá.
- Identificación do papel de homes e mulleres na historia. Realización de traballos sobre a historia de mulleres e homes (personaxes significativos da

localidade, de Galicia...) empregando fontes variadas, comparando datos e elaborando un esquema, un texto expositivo... coa información atopada e seleccionada.

- Realización de cronogramas para a clasificación de imaxes referentes a feitos relevantes da historia da localidade e de Galicia en diferentes épocas históricas. Elaboración de álbums ou preparación conxunta de exposicións.
- Utilización da información oral, da prensa e de internet para investigar feitos importantes ocorridos no medio próximo nas últimas décadas ou no último século, uso de eixes cronolóxicos para representalos e elaboración de portafolios, carpetas dixitais... Valoración do intercambio interxeracional de experiencias.
- Sensibilidade cara á conservación dos restos artístico-culturais presentes no propio medio.

Bloque 6. Máquinas, aparellos e tecnoloxías.

- Realización de gráficos que relacionen oficios e profesións (modista-modisto, coziñeira-coziñeiro, albanel etc.) cos materiais, ferramentas e máquinas (máquina de coser, tesoiras, forno, paleta...) que utilizan.
- Identificación da enerxía que fai funcionar as máquinas de uso cotián e doméstico e algúns operadores mecánicos (eixe, roda, polea, plano inclinado, engrenaxe, freo, panca, manivela etc.).
- Manipulación e observación do funcionamento de obxectos, aparatos e máquinas sinxelas (bicicleta, xoguetes móbiles, tesoiras, rodas, manivelas, espremedor, batedor, reloxo, pinzas, culleres de xeado, inxeccións, triturador, alicate).
- Planificación e realización dalgún obxecto ou máquina de construción sinxela incluíndo operadores mecánicos.
- Valoración da influencia da tecnoloxía nas condicións de vida e no traballo.
- Relevancia dos inventos de mulleres e homes e valoración da súa contribución ao avance das condicións de vida. Realización de traballos sobre inventoras e inventores utilizando fontes variadas de información.
- Apreciación da importancia das habilidades manuais implicadas no manexo de ferramentas, aparatos e máquinas de uso doméstico e non doméstico, superando estereotipos sexistas.
- Recoñecemento dos riscos que poden xerar diferentes aparatos e ferramentas cotiás en función das súas características. Reflexión sobre a prevención de riscos e elaboración conxunta de folletos sobre as normas necesarias para previlos.
- Interese por coidar a presentación dos traballos en papel ou en soporte dixital.
- Uso das TIC de xeito cada vez máis autónomo para buscar información e para a súa comunicación, usando a nivel básico o tratamento de textos (titulación, formato, arquivo e recuperación dun texto, cambios, substitucións e

impresión) e o seguimento dunha secuencia dada para atopar unha información en internet.

5.- CRITERIOS DE AVALIACIÓN DO 2º CICLO.

- Coñecer as partes externas do corpo e algúns órganos importantes para o seu funcionamento.
- Identificar, valorar e explicar as consecuencias para a saúde e o desenvolvemento persoal de determinados hábitos de alimentación, hixiene, exercicio físico, descanso...
- Recoñecer e explicar, recollendo datos e utilizando aparatos de medida, as relacións entre algúns factores do medio físico (relevo, solo, clima, vexetación...) e as formas de vida e actuacións das persoas, mostrando unha actitude respectuosa cara á conservación do medio e o mantemento do equilibrio ecolóxico.
- Identificar e clasificar animais, plantas e rochas, recoñecendo as características básicas de determinadas especies de acordo con criterios científicos.
- Identificar, a partir de exemplos da vida cotiá, algúns dos principais usos que as persoas fan dos recursos naturais e algunhas das consecuencias negativas dos usos inadecuados. Analizar o proceso seguido desde a súa orixe ata o seu consumo.
- Sinalar algunhas funcións das organizacións e institucións municipais e do medio próximo e a súa contribución ao funcionamento da sociedade, valorando a importancia da participación activa nelas a través de mecanismos democráticos.
- Valorar os costumes, tradicións e sinais de identidade do patrimonio galego. Participar activamente en festas, xogos e costumes populares propios da comarca e de Galicia.
- Usar as nocións espaciais e a referencia aos puntos cardinais para situarse no medio, para localizar e describir a situación dos obxectos en espazos concretos e para utilizar planos e mapas para desprazarse e localizar determinados aspectos xeográficos, patrimoniais...
- Utilizar as nocións de duración, sucesión e simultaneidade para situar feitos históricos relevantes relacionados con algún aspecto da vida cotiá.

- Manipular e identificar algunhas máquinas e aparatos sinxelos, analizando o seu funcionamento, fixándose especialmente na enerxía que utilizan e valorando a importancia de facer un uso responsable da enerxía do planeta.
- Montar, desmontar ou planificar e realizar un proceso sinxelo de construción dalgún obxecto ou aparato simple, mostrando actitudes de cooperación no traballo en equipo e de coidado pola seguridade.
- Responder preguntas e resolver problemas do contexto relacionados con feitos e fenómenos naturais e sociais, facendo predicións ou establecendo conxecturas, obtendo información relevante por medio da observación e/ou do manexo de fontes diversas e comunicando os resultados.

CONTIDOS DO TERCEIRO CICLO.

Bloque 1. Os seres humanos e a saúde.

- Identificación dos diferentes aparellos e sistemas do corpo humano recoñecendo as súas funcións principais.
- Recoñecemento da nutrición como unha función vital para os seres humanos. Identificación dos aparellos relacionados con ela (aparellos respiratorio, dixestivo, circulatorio e excretor).
- Recoñecemento das características básicas do sistema reprodutor humano e das diferenzas entre sexos, identificando, a grandes trazos, en que consiste a fecundación e os procesos que se dan durante o embarazo, parto e nacemento dun ser humano, e apreciando na sexualidade humana a función afectiva e reprodutora.
- Descrición dos sentidos e do sistema nervioso e valoración da súa importancia na relación co medio e co resto dos seres humanos.
- Valoración positiva dos hábitos de hixiene e dos estilos de vida saudable.
- Actitude crítica ante os factores e prácticas sociais que favorecen ou dificultan un desenvolvemento saudable e un comportamento responsable. Valoración do impacto que producen sobre a saúde as accións dos seres humanos no medio (son e contaminación acústica, contaminación do aire...).
- Identificación dos riscos do consumo de alcohol, tabaco, drogas... Busca de información, expresión razoada da propia opinión contrastándoa coas opinións das compañeiras e dos compañeiros, recollida da información e conclusións en folletos, murais, carteis, páxina web...
- Aceptación e práctica das normas sociais referidas á saúde, hixiene, alimentación, protección e seguridade persoal. Coñecemento de actuacións relacionadas cos primeiros auxilios para saber axudarse e axudar as demais persoas.

- Recoñecemento e análise da relación existente entre os cambios que comporta o crecemento e as relacións coas outras persoas: amizades, familia...
- Identificación das características persoais e dos trazos de identidade propios. Coñecemento de si mesma e de si mesmo para facilitar o equilibrio emocional valorándose como diferente e respectando a diversidade. Desenvolvemento da autoestima, da autonomía na planificación e execución de accións e tarefas e da iniciativa na toma de decisións.

Bloque 2. As plantas e os animais.

- Elaboración cooperativa de traballos sobre os seres vivos do contorno próximo e sobre as súas condicións de vida, indicando as concepcións previas e formulando hipóteses, buscando información en fontes variadas - persoas expertas, a internet, enciclopedias, observación directa, monografías...-, seleccionando, tratando e esquematizando esa información, reflexionando sobre o proceso, confrontando coas compañeiras e compañeiros a información e mantendo unha actitude crítica ante as fontes.
- Observación do desenvolvemento das principais funcións vitais de plantas e animais do medio próximo. Identificación da estrutura e dos órganos grazas aos cales poden realizar esas funcións.
- Utilización guiada de claves e de guías de animais e de plantas para a clasificación e identificación dalgunhas especies existentes en Galicia.
- Observación e rexistro dalgún proceso asociado á vida dos seres vivos, logo de planificación do proceso, elección de instrumentos adecuados, tratamento dos datos obtidos e contraste de observacións. Comunicación oral e escrita de resultados empregando soportes textuais variados.
- Sensibilidade pola precisión e o rigor na observación de animais e de plantas.
- Identificación da célula como unidade fundamental dos seres vivos. Uso guiado de medios tecnolóxicos e do microscopio para a observación dalgunha delas.
- Utilización de lupas binoculares e doutros aparellos de laboratorio para observar animais e plantas ou algunha das súas partes, respectando as normas de uso e de seguridade dos instrumentos e dos materiais de traballo.
- Preparación conxunta de itinerarios e saídas para a observación de seres vivos do contorno, utilización básica de diarios de campo, elaboración guiada de documentos que recollan o observado empregando linguaxes variadas (despois de poñer en común as observacións realizadas).

Valoración da orde e da estética na presentación de documentos e traballos.

- Diferenciación entre as plantas e animais e outras formas de vida presentes no contorno (bacterias, virus, algas e fungos).
- Valoración da biodiversidade, interese pola súa conservación.

Bloque 3. *A vida en sociedade.*

- Participación activa na escola como unha aprendizaxe para a vida en democracia. Recoñecemento da diversidade de opinións e da necesidade do seu intercambio e da difusión de informacións por variadas canles.
- Análise do funcionamento de organizacións próximas. Comparación coa organización de Galicia e do Estado español. Valoración da participación cidadá nos ámbitos local, autonómico e estatal.
- Elaboración dun organigrama simple onde se reflecta o funcionamento dunha das entidades públicas estudadas.
- Aproximación ao coñecemento das institucións españolas e europeas a partir da análise das institucións máis próximas.
- Observación, identificación e descrición dalgunhas características culturais, demográficas e económicas da sociedade galega e da española. Recoñecemento e valoración da diversidade cultural e lingüística de España.
- Identificación das raíces propias e dos trazos da cultura (lingua, institucións, festas, xogos, tradicións). Participación en festas, xogos e costumes populares propios de Galicia e interese pola súa conservación como sinais de identidade social.
- Uso de diferentes fontes de información para coñecer algunhas características elementais dos países europeos e para aproximarse ao coñecemento da Unión Europea, intercambiando información coas compañeiras e cos compañeiros para elaborar esquemas (mapas mentais, mapas conceptuais...).
- Recoñecemento da importancia da emigración no mundo actual.
- Respecto polas diferenzas e rexeitamento dos estereotipos, dos prexuízos e de calquera tipo de discriminación (por razón de sexo, etnia, cultura, crenza, orixe...), desenvolvendo sentimentos de empatía e respecto cara ás outras persoas.
- Reflexión sobre as desigualdades no acceso aos bens de consumo no contorno próximo e no mundo.
- Resolución de problemas relacionados co contorno, usando estratexias de formulación de hipóteses, comprobación destas mediante a busca, a selección e o tratamento da información, exposición de conclusións provisionais, exploración de solucións alternativas e reflexión sobre o

proceso seguido, mantendo unha actitude crítica ante as fontes de información.

- Identificación das responsabilidades das distintas institucións de goberno na resolución de problemas sociais, ambientais, económicos, etc.
- Identificación e utilización de fontes orais, dixitais, audiovisuais e escritas de xeito progresivamente máis autónomo para informarse sobre aspectos problemáticos do contorno próximo e do mundo (desigualdade de acceso aos bens de consumo, pobreza, traballo infantil...), analizando criticamente as informacións, reflexionando e debatendo sobre as desigualdades e sobre a necesidade do compromiso social e o papel dos dereitos e deberes da cidadanía na construción dun mundo máis xusto.
- Actitude crítica ante a influencia da publicidade sobre o consumo.
- Recoñecemento do papel das comunicacións, do transporte e doutros servizos nas actividades persoais, económicas e sociais.
- Uso das formas de comportamento adecuado (respecto, interese, lectura de avisos, contribución á limpeza...) segundo os espazos (rúa, lugares de lecer, museos, parques...).

Bloque 4. O medio físico: espazo e materiais.

- Identificación e diferenciación de diferentes representacións (planos, fotografías aéreas, maquetas, mapas, globo...) sobre un espazo.
- Utilización guiada de planos e de mapas para orientarse e desprazarse, para localizar lugares e itinerarios, aspectos do mundo físico e político, interpretando o cromatismo, as lendas e os signos convencionais máis habituais.
- Preparación conxunta de visitas e realización de itinerarios para recoñecer elementos da paisaxe e do relevo.
- Identificación, localización en diferentes representacións cartográficas e descrición dos principais e máis relevantes elementos xeográficos do contorno, de Galicia, de España e do mundo.
- Recoñecemento da influencia de factores como a actividade humana, os fenómenos meteorolóxicos, a erosión, terremotos e erupcións volcánicas sobre a paisaxe.
- Valoración da diversidade e riqueza das paisaxes do territorio galego e español e interese por coñecer paisaxes doutros lugares.
- Utilización das TIC e doutras fontes para recoller información sobre outros lugares, comunicar con outras comunidades ou poboacións da mesma comunidade, para comparar diferentes ambientes, paisaxes, modos de vida, costumes... e esquematizar a información con diversas estratexias.
- Lectura e interpretación do tempo atmosférico en distintas representacións. Diferenciación entre tempo meteorolóxico e clima.

Influencia do clima na paisaxe e na actividade humana. Recoñecemento das principais características do clima galego.

- Valoración de actuacións que contribúen á conservación do medio e á sustentabilidade.
- Exploración do territorio na busca de actuacións humanas axeitadas ou rexeitables.
- Identificación da Terra como un planeta do sistema solar. Manexo de programas de simulación no ordenador que o mostren.
- Realización de experiencias sinxelas para estudar as propiedades dalgúns aspectos do medio físico, partindo dunha pregunta ou problema de interese para o alumnado (formulando hipóteses, confrontándoas co resto da clase, planificando cooperativamente o proceso de comprobación, prevendo os medios e os instrumentos necesarios, seleccionando os datos útiles, explorando solucións alternativas, predicindo resultados, tirando conclusións, comunicando os resultados e reflexionando sobre o proceso desenvolvido e a aprendizaxe realizada).
- Respecto polas normas de uso, de seguridade e de conservación dos instrumentos e dos materiais de traballo.
- Comparación e clasificación dalgúns materiais polas súas propiedades (dureza, solubilidade, estado de agregación, condutividade térmica...).
- Busca de información sobre rochas e minerais presentes en Galicia. Identificación e clasificación de rochas e minerais polas características observables.
- Uso de técnicas sinxelas para a separación de compoñentes en mesturas: filtración, destilación, disolución e evaporación.
- Reflexión sobre as actuacións necesarias para o aproveitamento da auga e o seu uso responsable. Análise dos procesos de depuración e potabilización da auga para o seu uso.
- Experimentación da flotabilidade dos materiais e obxectos nos líquidos. Utilización de diferentes procedementos experimentais para a medida e comparación de masas e volumes de materiais diversos.
- Planificación conxunta e realización de experiencias sinxelas e variadas para estudar propiedades dos materiais habituais no contorno e de uso común e o seu comportamento ante a luz, o son, a calor, a humidade, a electricidade, o magnetismo, comunicando o proceso levado a cabo e as conclusións por linguaxes e medios diversos.
- Observación directa e experimentación dalgúns efectos e cambios que provoca a calor nos materiais: cambios de estado, dilatación e cambio de temperatura.
- Experimentación coa transmisión do son nos diferentes medios. Sensibilidade ante a contaminación acústica.
- Predición de cambios no movemento, na forma ou no estado dos corpos por efecto das forzas ou das achegas de enerxía.

- Recoñecemento das formas de enerxía máis usadas na sociedade actual e a súa clasificación en enerxías renovables e non renovables. Identificación e experimentación de transformacións simples de enerxía.
- Valoración da importancia de conservar os recursos enerxéticos e non malgastalos. Identificación dalgunhas estratexias de aforro enerxético no contorno propio. O desenvolvemento enerxético sustentable e equitativo.
- Observación e experimentación de reaccións químicas da vida cotiá e doméstica (combustión, oxidación e fermentación).
- Identificación de produtos químicos habituais no fogar e os posibles riscos para o organismo (queimaduras, intoxicacións...). Identificación na etiquetaxe dos símbolos de perigo máis comúns.
- Identificación dos diferentes tipos de residuos que producimos na sociedade actual. Recoñecemento dos sistemas de redución, reutilización e reciclaxe.

Bloque 5. O paso do tempo.

- Uso da periodización convencional (idades) e das convencións de datación (antes da nosa era, despois da nosa era).
- Uso representacións para situar diversos momentos evolutivos e históricos, e para percibir a duración, a simultaneidade e a relación entre acontecementos.
- Elaboración de ficheiro de vocabulario colectivo específico relacionado cos cambios ao longo do tempo.
- Identificación e análise dalgúns acontecementos e de mulleres e homes relevantes da historia de Galicia.
- Caracterización dalgunhas sociedades de épocas históricas: prehistórica, clásica, medieval, dos descubrimentos, do desenvolvemento industrial e do mundo no século XX, a partir da análise dos diferentes modos de vida.
- Identificación dalgúns acontecementos e personaxes (mulleres e homes) relevantes da historia de España.
- Valoración e respecto polo patrimonio histórico e cultural como fonte de información do pasado e como signo de identidade.
- Recoñecemento das contribucións da muller ao longo da historia. Identificación do papel dos homes e das mulleres como suxeitos da historia.
- Utilización de distintas fontes históricas (orais, documentais, patrimoniais), xeográficas, artísticas e outras fontes (prensa, a internet, enciclopedias, biografías, atlas...) para a busca de información de contido histórico, uso de estratexias para a súa organización sistemática e para a súa representación (cronogramas, liña do tempo...), contraste da información coas compañeiras e cos compañeiros, elaboración de informes

orais, dixitais ou escritos, bandas de deseño e outros traballos para a comunicación do investigado.

- Planificación conxunta de visitas a museos ou lugares con vestixios do pasado (castros, mámoas, petróglifos....) como parte do proceso de utilización de fontes históricas para a elaboración de traballos sobre algún aspecto histórico.
- Realización de arquivos con fotografías, fichas, documentos, imaxes, música, notas de prensa... sobre temas de actualidade. Análise dunha mesma información en diferentes medios.

Bloque 6. Máquinas, aparellos e tecnoloxías.

- Distinción de modos de produción artesanal e industrial e observación das ferramentas, aparellos, útiles e máquinas implicadas.
- Investigación sobre a evolución dun obxecto, aparello (teléfono, radio, televisión, ordenador, neveira...) ao longo da historia.
- Recoñecemento das aplicacións dos obxectos e das máquinas, e da súa utilidade para facilitar a realización de determinadas actividades humanas.
- Planificación e construción cooperativa de estruturas sinxelas a partir de pezas moduladas que cumpran unha función ou condición para resolver un problema.
- Elaboración de textos instrutivos e explicativos sobre o manexo seguro dalgún aparello ou obxecto de uso cotián.
- Interpretación de gráficos e instrucións para a montaxe de obxectos ou aparellos sinxelos.
- Construción de circuítos eléctricos simples. Identificación dos seus compoñentes e funcións.
- Comparación de formas de vida e de traballo de diferentes épocas históricas ou sociedades.
- Valoración da influencia do desenvolvemento tecnolóxico nas condicións de vida e do traballo.
- Valoración das habilidades manuais implicadas no manexo de ferramentas e aparellos domésticos e non-domésticos superando os estereotipos sexistas.
- Detección de avarías habituais no funcionamento de aparellos cotiáns e domésticos. Identificación dos comportamentos máis adecuados para evitar accidentes (escapes de gas, incendios, inundacións...).
- Control de riscos no manexo de aparellos e de máquinas. Elaboración de protocolos de uso.
- Utilización de recursos sinxelos proporcionados polas tecnoloxías da información para comunicar conclusións sobre os traballos realizados, para elaborar informes, para buscar información e para colaborar. Uso progresivamente autónomo de tratamento de textos (axuste de páxina,

inserción de ilustracións ou notas, etc.). Busca guiada de información na rede e xestión de ficheiros.

- Uso responsable das TIC. Valoración da necesidade de controlar o tempo destinado ás tecnoloxías da información e da comunicación e o seu poder de adición.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN DO TERCEIRO CICLO

- Identificar algúns dos usos que as persoas fan dos recursos naturais e da enerxía, así como algunhas das consecuencias negativas dos usos inadecuados, valorando o seu impacto a curto e longo prazo. Propor exemplos dos efectos da contaminación sobre as persoas, as plantas, os animais e os seus contornos, así como diferentes formas de previr ou reducir a contaminación do aire, da auga e da terra. Este criterio pretende avaliar o grao de coñecemento da utilización humana dos recursos naturais e da enerxía, os cambios ocasionados no medio natural, os efectos dalgúns tipos comúns de contaminación e a capacidade de prevención con condutas responsables.
- Recoñecer a diversidade de paisaxes de Galicia e de España e a necesidade de preservar a riqueza paisaxística e patrimonial. Analizar algúns axentes físicos e humanos que conforman as paisaxes, e poñer exemplos do impacto das actividades humanas no territorio ao longo do tempo. Preténdese medir o coñecemento sobre as características das paisaxes (relevo, clima, vexetación...) de Galicia e de España e a capacidade para establecer comparacións (semellanzas e diferenzas) entre paisaxes, distinguir os elementos fundamentais, coñecer os principais tipos de asentamento humano e comprender a importancia da intervención humana na modificación ou na conservación das paisaxes naturais.
- Identificar e localizar os principais órganos implicados na realización das funcións vitais do corpo humano, establecendo algunhas relacións fundamentais entre eles e determinados hábitos de saúde. Trátase de valorar se as nenas e os nenos posúen unha visión xeral do funcionamento do corpo humano, indicando os órganos, aparellos e sistemas (a súa localización, forma, estrutura, funcións principais, cuidados, etc.). Do mesmo xeito, valorarase se relacionan determinadas prácticas e hábitos co adecuado funcionamento do corpo. Avaliarase se recoñecen as repercusións dos hábitos incorrectos sobre a saúde.
- Identificar, describir e analizar procesos de cambio e transformacións (sociais, culturais, económicas e tecnolóxicas) no contorno, provocadas polo incremento das comunicacións e dos bens e servizos, reflexionando sobre as causas da desigualdade no acceso a eles. O criterio pretende avaliar a capacidade do alumnado para analizar os cambios de todo tipo

que as comunicacións e os transportes teñen provocado nas actividades persoais, económicas e sociais do contorno e os cambios que sobre a vida das persoas introduciron as novas actividades económicas. Tamén a capacidade de recoñecer as diferenzas que aínda persisten nas formas de vida entre un medio rural e un medio urbano, entre comunidades e entre uns países e outros, e a necesidade de superar as desigualdades que o acceso a bens e servizos provocan. Valorarase a capacidade de reflexionar sobre as múltiples relacións que permiten as TIC.

- Recoñecer e valorar a diversidade cultural e lingüística de Galicia e de España. Quérese avaliar a capacidade de recoñecer as manifestacións de identidade propia e de valorar a diversidade cultural, identificando e respectando as manifestacións culturais do contorno como formas de cohesión social e de pertenza a grupos concretos.
- Describir os mecanismos de funcionamento e de participación propios das sociedades democráticas aplicados aos principais órganos de goberno de diferentes institucións (escolares, municipais, autonómicas, estatais e comunitarias), valorando o interese da xestión dos servizos públicos para a cidadanía. Este criterio pretende avaliar se as alumnas e os alumnos valoran a importancia da participación democrática, e se recoñecen os órganos de goberno dalgunhas instancias administrativas públicas, a súa organización básica e as funcións que cumpren na vida da cidadanía. Así mesmo, valoraranse os comportamentos de participación e asunción de responsabilidades para favorecer a convivencia na aula e participación nos órganos de goberno do centro.
- Utilizar e interpretar planos e mapas para orientarse, situar aspectos do contorno e desprazarse adecuadamente. Elaborar planos, maquetas e esquemas sinxelos como un medio de análise do territorio próximo. Avaliase a competencia para interpretar representacións gráficas do espazo e a aplicación que o alumnado fai dos seus coñecementos. Terase en conta a capacidade para elaborar planos, maquetas e esquemas como un medio para analizar elementos do territorio e comunicar os resultados desas observacións e interpretacións.
- Obter información para identificar características significativas da sociedade nalgunhas épocas pasadas e situar os feitos relevantes utilizando liñas do tempo, cronogramas, utilizando diferentes tipos de fontes (orais, escritas, dixitais, patrimoniais...) Téntase comprobar se o alumnado é quen de buscar información para identificar algúns restos, usos, costumes, actividades, ferramentas... como indicadores de formas de vida características de determinadas épocas históricas concretas.
- Planificar e realizar sinxelas investigacións para estudar o comportamento dos corpos ante a luz, a electricidade, o magnetismo, a calor ou o son e saber comunicar os resultados. Este criterio trata de avaliar a aptitude para

realizar de forma guiada experiencias sinxelas e pequenas investigacións sobre diferentes fenómenos físicos e químicos controlando, planificando e compartindo o proceso coas compañeiras e cos compañeiros e reflexionando sobre o proceso desenvolvido.

- Planificar a construción de obxectos e aparellos cunha finalidade previa, utilizando fontes enerxéticas, operadores e materiais apropiados, e realizala coa habilidade manual necesaria, combinando o traballo individual e en equipo, velando pola propia seguridade e a das demais persoas. Avaliarase a capacidade para planificar e realizar proxectos de construción dalgún obxecto ou aparello, seleccionando, se cómpre, as fontes enerxéticas máis idóneas para o seu funcionamento e os materiais pertinentes, amosando coñecemento dalgúns operadores (roda, freo, interruptor, engrenaxe, resorte, polea, manivela, panca, etc.) e a habilidade manual necesaria. Así mesmo, valorarase se o alumnado amosa una actitude cooperativa, non-discriminatoria e igualitaria no traballo en equipo, apreciando o coidado pola seguridade propia e a das demais persoas.
- Resolver problemas e responder preguntas sobre aspectos do medio galego usando diferentes fontes, elaborando a información, tirando conclusións e comunicando as posibles solucións e respostas. Trátase de comprobar se as nenas e os nenos son quen de identificar e formular preguntas e problemas no medio próximo; se adiantan hipóteses; se as comprobán usando fontes diversas (enquisas, observacións, imaxes, documentos...); se seleccionan, tratan, contrastan a información e a recollen (en gráficos, táboas, textos escritos, imaxes, esquemas...); se tiran conclusións e comunican as solucións e respostas usando diversas linguaxes.
- Elaborar un traballo, utilizando soporte papel e dixital, sobre aspectos ou situacións sinxelas, recollendo información de diferentes fontes (directas, libros, a internet), establecendo un plan de traballo e comunicando a información e as conclusións finais. Trátase de avaliar a capacidade do alumnado para, partindo das súas concepcións previas sobre temas ou aspectos do contorno, buscar, seleccionar, analizar, contrastar, tratar, esquematizar e organizar información concreta e relevante, comparar o que se atopou coas compañeiras e cos compañeiros, comunicar a información utilizando diversas linguaxes e reflexionar sobre o proceso. Atenderase especialmente á presentación ordenada, clara e limpa do traballo, ao uso de linguaxes variadas, así como á capacidade para colaborar durante as diferentes fases do seu proceso de elaboración.

2.- EDUCACIÓN ARTÍSTICA

LINGUAXE ARTÍSTICA-MUSICAL: EDUCACIÓN INFANTIL.

- **OBXECTIVOS**

- Empregar-la linguaxe musical como medio de expresión de ideas, sentimentos, necesidades, emocións, aprendizaxe e disfrute.
- Desenvolvela-la sensibilidade musical desenvolvendo capacidades de discriminación auditiva e audición comprensiva para o gozo persoal.
- Ser capaces de emocionarse e de sentir ante as manifestacións e producións culturais.
- Coñecer diversas manifestacións musicais do pasado, do presente, da propia cultura e doutras culturas.
- Comprender que as palabras, iconos e as notas musicais poden representar ideas, pensamentos e intencións das persoas.
- Empregar e valorar as TICs como ferramentas e medios de búsqueda de información, expresión e creación artístico-musical.
- Indagar nas posibilidades do son como elemento de comunicación e empregarlas para expresarse.

- **CONTIDOS**

1. **COÑECEMENTO DE SÍ MESMO E AUTONOMÍA PERSOAL**

- Reacción espontánea o dirixida a estímulos sonoros.
- Recoñecemento das normas de comportamento en audicións e noutras actividades musicais.
- Exploración das posibilidades sonoras e expresivas da voz e do corpo.
- Utilización progresiva da voz como recurso para acompañamento de textos recitados, cancións...
- Realización de movementos e danzas sinxelas de cancións e obras musicais, tentando desenvolver a coordinación tanto individual como colectiva.
- Interese e respecto polas obras musicais e polas persoas que as compoñen.
- Confianza progresiva nas propias posibilidades de produción musical.

2. **COÑECEMENTO DO CONTORNO**

- escoita, exploración e discriminación de sons presentes no contorno natural.

- Interese por coñecer e interpretar pequenas pezas musicais do patrimonio galego.
- Utilización de obxectos de uso cotián como instrumentos e disfrute co seu uso.

3. LINGUAXES: COMUNICACIÓN E REPRESENTACIÓN

- Percepción da diferenza entre son, silencio e ruído.
- Interese e curiosidade pola escoita activa dunha selección de pezas instrumentais e vocais breves.
- Uso de diferentes recursos para o seguimento de obras musicais: plástico, corporal...
- Iniciación ó recoñecemento visual e auditivo dalgúns instrumentos musicais.
- Identificación de esquemas rítmicos sinxelos e repetición dos mesmos por diferentes medios (voz, percusión corporal...).
- Interpretación e memorización de cancións, refráns... con e sen acompañamento rítmico.
- Iniciación na incorporación de grafías non convencionais na lectura e interpretación de esquemas musicais sinxelos.
- Sonorización de relatos, contos, adiviñas, refráns... empregando sons vocais, corporais, de obxectos e de instrumentos musicais.
- Identificación da utilidade das TICs como fontes de información, expresión, comunicación, entretemento... no plano musical.

- CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Utiliza-las posibilidades expresivas da linguaxe msical.
- Identifica-las sensacións e emocións que lles transmite a linguaxe artístico-musical.
- Mostrar unha actitude positiva cara o coñecemento das obras, audicións, cancións e manifestacións musicais traballadas.
- Mostrar interese cara a linguaxe musical, a súa escrita e a súa intencionalidade.

- Empregar as TICs como ferramentas audiovisuais con respecto e coidado, valorándoas como recursos informativos, de entretemento e desfrute.
- Participar nos xogos, actividades, audicións, bailes e demais tarefas propostas, valorando as producións propias e alleas.
- Recoñecer algunhas manifestacións musicais próximas e doutras culturas valorando a súa riqueza e diversidade.

-ÁREA DE EDUCACIÓN ARTÍSTICA-EDUCACIÓN PRIMARIA

Obxectivos

- Desenvolver mecanismos de sensibilidade estética e a creación artísticas para promover a percepción e a expresión de ideas, emocións, sentimentos e vivencias.
- Formar progresivamente o sentido estético persoal como recurso para apreciar e valorar elementos constitutivos das artes e obras verdadeiramente artísticas.
- Indagar nas posibilidades do son, da imaxe e do movemento como elementos de representación e de comunicación e utilízalas para expresar ideas e sentimentos.
- Explorar e coñecer materiais e instrumentos diversos e adquirir códigos e técnicas específicas das diferentes linguaxes artísticas para utilízalos con fins expresivos e comunicativos.
- Aplicar os coñecementos artísticos na observación e análise de situacións e de obxectos da realidade cotiá e de diferentes manifestacións do mundo da arte e da cultura para comprendelos mellor.
- Manter unha actitude de busca persoal e colectiva, articulando a percepción, a imaxinación, a indagación e a sensibilidade.
- Recoñecer que as diversas manifestacións da arte e da cultura son fonte de coñecemento, foron realizadas por homes e por mulleres e reflicten a súa experiencia e percepción da vida.
- Coñecer algunhas das posibilidades dos medios audiovisuais e das tecnoloxías da información e da comunicación en que interveñen a imaxe e o son, e empregalas como recursos para a observación, para a busca de información e para a elaboración de producións propias.
- Valorar e compartir manifestacións artísticas do patrimonio cultural galego apreciando a súa riqueza e diversidade e comprometéndose na súa defensa, conservación e difusión.
- Coñecer e valorar diferentes manifestacións artísticas do patrimonio cultural doutros pobos, colaborando na conservación e renovación das formas de expresión locais e nacionais e estimando o enriquecemento que supón o intercambio con persoas de diferentes culturas que comparten un mesmo contorno.
- Desenvolver unha relación de autoconfianza coa produción artística persoal, respectando as creacións propias e as das outras persoas, cunha actitude de interese e

de admiración polo distinto e/ou novo, sabendo recibir e expresar críticas e opinións, e utilizándoas como recurso para a mellora.

- Participar activamente en producións artísticas de forma cooperativa, asumindo distintas funcións e colaborando na resolución dos problemas que se presenten para conseguir un produto final o máis satisfactorio posible.
- Coñecer algunhas das profesións dos ámbitos artísticos, interesándose polas características do traballo das artistas e dos artistas e desfrutando como público na observación e recreación das súas propias producións.
- Valorar no contorno próximo as intervencións artísticas das que cumpriría dispor co fin de crear espazos esteticamente agradables que contribúan a mellorar a calidade de vida.

CONTIDOS

PRIMEIRO CICLO

Bloque 1. *Escoita.*

- Percepción da diferenza entre son, silencio e ruído e das distintas calidades do son.
- Escoita, exploración e discriminación dos sons presentes no contorno natural, cultural e artístico: elementos do contorno que producen son; sons que se poden producir co propio corpo.
- Reacción espontánea ou dirixida a estímulos sonoros.
- Interese e curiosidade pola escoita activa dunha selección de pezas instrumentais e vocais breves coñecidas polo alumnado e interpretadas de diversos xeitos.
- Uso de diferentes recursos para o seguimento dunha obra musical: corporais, plásticos, musicogramas...
- Iniciación ao recoñecemento visual e auditivo dalgúns instrumentos musicais, así como de voces masculinas, femininas e infantís, en audicións musicais.
- Identificación de esquemas rítmicos sinxelos e interese e esforzo na súa repetición utilizando diferentes medios (percusión corporal, voz, instrumentos de percusión...).
- Asociación intuitiva dos sons a unha representación gráfica mediante símbolos non convencionais.
- Interese por coñecer e interpretar pequenas pezas de música e de danza do patrimonio galego, así como por ensinárllas a outras persoas e por aprender as que outras persoas coñecen.
- Expresión oral de emocións e de sentimentos que esperta unha audición.
- Recoñecemento e observancia das normas de comportamento en audicións e noutras actividades musicais.

Bloque 2. *Interpretación e creación musical.*

- Exploración das posibilidades sonoras e expresivas da voz, do corpo e dos obxectos do contorno.
- Interpretación e memorización de cancións, de lerias, de refráns, de adiviñas... da propia cultura ou doutras ao unísono, con e sen acompañamento rítmico.

- Utilización progresiva da voz, da percusión corporal e dos instrumentos de pequena percusión como recursos para o acompañamento de textos recitados, de cancións e de danzas sinxelas.
- Realización de movementos, de xogos motores e de danzas sinxelas, acompañados de secuencias sonoras, de cancións e de obras musicais, tentando desenvolver a coordinación tanto individual como colectiva.
- Incorporación e utilización progresiva de grafías non convencionais (puntos, liñas, debuxos, símbolos...) na lectura e na interpretación de partituras sinxelas.
- Utilización de obxectos de uso cotián, como instrumentos, e desfrute co seu uso nas diferentes producións.
- Improvisación de esquemas rítmicos e melódicos sinxelos (pregunta/ resposta, formas dadas...).
- Improvisación de movementos como resposta a diferentes estímulos sonoros e busca de sons que acompañen movementos predeterminados, atendendo á velocidade.
- Sonorización de situacións, relatos breves... empregando sons vocais, obxectos e instrumentos.
- Confianza e seguridade progresivas nas propias posibilidades de produción musical.
- Valoración da atención, da escoita e do respecto nas interpretacións propias e alleas.
- Interese e respecto polas obras musicais e polas persoas que as compoñen.

PLÁSTICA

Bloque 3. *Observación plástica.*

- Observación e exploración sensorial dos elementos presentes no contorno integrando actividades de tocar, ulir, oír e ver.
- Diálogo ante unha obra de arte expresando verbalmente sensacións, emocións e ideas que suxire, así como indicando o que gusta e non gusta.
- Comentario de obras plásticas e visuais presentes no contorno e en exposicións, museos ou saídas.
- Curiosidade por descubrir as posibilidades artísticas que ofrece o contorno: festas, esculturas, pintura, decoración...
- Recoñecemento de elementos artísticos ou de certos aspectos das obras de arte (previamente traballadas na clase) na vida cotiá.
- Coñecemento e observancia das normas de comportamento nos lugares dedicados a manifestacións artísticas.
- Iniciación ao coñecemento de identificadores artísticos da cultura galega e doutras culturas e valoración deles.
- Observación e identificación de imaxes presentes en contextos próximos: historietas, bandas de deseño, ilustracións, fotografías, etiquetas, cromos, carteis, adhesivos, debuxos animados, marcas, propaganda, cine, encaixes, bordados, cerámica...
- Vivenciación do espazo e achegamento á súa representación de maneira intuitiva.
- Observación e comparación de diferentes representacións artísticas (pintura, escultura...) dun mesmo motivo.
- Establecemento de relacións entre unha manifestación plástica e un conto, unha lenda, unha canción...

- Comparación de mostras de diversos materiais e observación destes transformados en producións artísticas. Fomento da fantasía a través da visualización do que podería ser un determinado material (un anaco de madeira, de metal, de cristal...).
- Discriminación de materiais, cores, formas, volumes ou liñas, nas imaxes, nos obxectos e nas obras artísticas.

Bloque 4. *Expresión e creación plástica.*

- Experimentación con mesturas e con manchas de cor utilizando diferentes tipos de pintura e útiles sobre soportes diversos.
- Experimentación das posibilidades expresivas do trazo espontáneo e con intencionalidade, das liñas que delimitan contornos e do espazo que define a forma.
- Interese pola manipulación e pola exploración de materiais e de técnicas diversas.
- Busca sensorial de texturas naturais e artificiais e das calidades e posibilidades de diversos materiais (follas, pedras, area, sal, plastilina, madeira, arxila...) e transformación deles para a elaboración de producións plásticas.
- Composición individual e en grupo de debuxos, pinturas, colaxes, estampados, cosido, ilustracións, volumes, modelaxe e pregamento de formas utilizando materiais de refugallo e materiais e elementos plásticos. Reflexión sobre os resultados para mellorar as producións.
- Manipulación e transformación de obxectos para o seu uso en representacións teatrais e noutras manifestacións artísticas.
- Construción e uso de máscaras e de monicreques sinxelos para dramatizacións significativas.
- Composicións plásticas empregando diferentes materiais e técnicas partindo dunha planificación previa guiada, elaboracións seguindo o plan e valoración dos resultados.
- Uso progresivo de imaxes de diferentes fontes (fotografías, revistas, prensa, cromos, historietas, adhesivos...) nas producións propias.
- Aproximación á exploración de recursos dixitais para a creación de obras artísticas.
- Organización progresiva do proceso de elaboración concretando o tema xurdido desde a percepción sensorial, a imaxinación, a fantasía ou a realidade, prevendo os recursos necesarios para a realización, explorando as posibilidades de materiais e de instrumentos e mostrando confianza nas posibilidades de creación.
- Recreación de obras de arte significativas para as nenas e os nenos.
- Investigación e experimentación de diferentes modos de representar a figura humana.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

PRIMEIRO CICLO

- Percibir algunhas calidades e características de materiais, obxectos e instrumentos presentes no contorno natural e artificial como resultado dunha exploración lúdica e sensorial, e recoñecer neles algunhas posibilidades de transformación artística.
- Usar termos sinxelos para comentar as obras plásticas e musicais observadas e escoitadas.

- Identificar e expresar, a través de diferentes linguaxes, algúns dos elementos (velocidade, voces, instrumentos) dunha obra musical.
- Reproducir patróns de movemento, esquemas rítmicos e melódicos coa voz, co corpo, cos obxectos sonoros e cos instrumentos.
- Seleccionar e combinar sons producidos pola voz, polo corpo, polos obxectos e polos instrumentos para sonorizar relatos ou imaxes entre varios dados.
- Identificar diferentes formas de representar o espazo e a figura humana.
- Probar en producións propias as posibilidades que adoptan as formas, texturas e cores.
- Realizar composicións plásticas que representen o mundo imaxinario, afectivo e social.

CONTIDOS

SEGUNDO CICLO

MÚSICA

Bloque 1. *Escoita.*

- Identificación e comentario da variedade de sons, de músicas, de movementos do corpo e de tecnoloxías que se poden utilizar cando se fai expresión musical, partindo da observación no contorno e incorporando unha terminoloxía cada vez máis adecuada.
- Audición activa dunha selección de pezas instrumentais e vocais de distintos estilos e culturas adaptadas á idade do alumnado e recoñecemento dalgúns trazos característicos, utilizando diferentes recursos para o seu seguimento: corporais, plásticos, instrumentais, musicogramas...
- Utilización de obxectos e de instrumentos para percibir, diferenciar, explorar e identificar os parámetros do son (intensidade, duración, altura e timbre).
- Recoñecemento de calidades dos sons e dos instrumentos en pezas musicais.
- Identificación visual e auditiva dalgúns instrumentos: da orquestra, da música popular galega e dos utilizados por outras culturas, tentando aproximarse a unha clasificación por familias.
- Interese polas cancións e polos bailes tradicionais de Galicia e das zonas de procedencia de compañeiras e de compañeiros.
- Interese por coñecer o traballo de artistas e de persoas que traballan na composición e na interpretación de música e de danza tradicional galega.
- Interese por obter información sobre compositoras e compositores, intérpretes, festivais de música e representacións musicais e de danza, empregando diferentes fontes (biblioteca, a internet...).
- Interese pola escoita de obras musicais de distintas características e procedencias.
- Valoración positiva da diversidade de opinións, de xuízos, de gustos e de argumentos relacionados coa música.

- Actitude atenta e silenciosa, respecto ás normas de comportamento durante a audición de música e/ou na asistencia a diferentes representacións.

Bloque 2. Interpretación e creación musical.

- Exploración das posibilidades sonoras e expresivas da voz, do corpo, dos obxectos e dos instrumentos.
- Interpretación, memorización e improvisación guiada de cancións a unha ou varias voces.
- Memorización e interpretación de xogos motrices, de secuencias de movementos fixados ou inventados e de danzas, procurando unha progresiva coordinación tanto individual como colectiva.
- Iniciación á interpretación de danzas e de cancións tradicionais galegas e das zonas de orixe de compañeiras e compañeiros.
- Identificación dalgunhas cantigas galegas que acompañaban os momentos de traballo e celebracións (cantigas de arada, de seitura, de esfolla, cantos de reis...) e relación destas coa finalidade para a cal foron concibidas.
- Inicio ao uso das grafías convencionais na lectura e na interpretación de cancións e de pezas instrumentais sinxelas.
- Interese e responsabilidade nas actividades de interpretación e de creación.
- Improvisación de esquemas rítmicos e melódicos sobre bases musicais dadas mediante instrumentos de percusión e percusión corporal.
- Estratexia de repetición e imitación como recursos da improvisación.
- Creación de acompañamentos sinxelos para cancións e pezas instrumentais.
- Recreación musical e sonorización dun texto oral ou escrito.
- Creación de pezas musicais sinxelas a partir de elementos dados.
- Iniciación á creación de coreografías sinxelas para cancións e pezas musicais breves a partir da combinación de elementos dados e que teñan relación con ideas, emocións e experiencias propias ou alleas.
- Adquisición progresiva de responsabilidade para favorecer a dinámica de traballo cooperativo na aula.
- Desenvolvemento progresivo de hábitos de coidado da voz, do corpo, dos instrumentos e dos materiais de traballo.

PLÁSTICA

Bloque 3. Observación plástica.

- Clasificación de texturas e de tonalidades e apreciación de formas naturais e artificiais exploradas sensorialmente e desde diferentes ángulos e posicións.
- Elaboración conxunta de protocolos e de pautas para seguir o procedemento de observación e a súa comunicación oral ou escrita, incorporando unha terminoloxía cada vez máis adecuada.
- Identificación de elementos artísticos, de obras de arte ou de certos aspectos relativos a algunhas delas previamente traballadas na clase na vida cotiá.
- Identificación da variedade de materiais, de técnicas e de tecnoloxías sinxelas que se utilizan na creación de obxectos e de imaxes mediante a observación de producións do contorno artístico e cultural e dos medios de comunicación.

- Valoración e identificación dalgunhas producións artísticas que forman parte do patrimonio cultural galego (xoguetes, disfraces, olaría, cestería, encaixes, bordados, petróglifos, xoiaría, alfombras florais, maios, máscaras de Entroido, edificacións...).
- Respecto e coidado do contorno, das obras que constitúen o patrimonio cultural, das producións propias e das das demais persoas.
- Interese por buscar información sobre producións artísticas, autoras e autores para a elaboración de traballos diversos (exposicións, cartafolios individuais ou da clase, colaboración en eventos culturais...).
- Interese por dialogar ante unha obra de arte, expresando o que gusta e o que non gusta, así como as emocións que a obra esperta en cadaquén, intentando asociar aspectos da obra coas sensacións producidas (significado das cores, das liñas, das formas, da representación do espazo...).
- Apreciación dos diferentes significados que pode ter unha obra de arte para cada persoa.
- Análise de imaxes en diferentes formatos identificando elementos variados (enfoque, simetría, repetición, distribución espacial, plano, xestos...).
- Apreciación da incidencia da cultura visual do contorno nas reaccións, nas preferencias e na forma de pensar.
- Comparación de mostras de diversos materiais e observación destes transformados en producións artísticas, reflexionando sobre o proceso de transformación.
- Fomento da fantasía a través da visualización do que podería ser unha representación imprecisa (unha mancha, unha engurra, unha luz, un xogo de liñas...).
- Indagación sobre diferentes maneiras de representar o espazo e aproximación á idea de proporción.
- Exploración de diferentes formas, texturas e obxectos utilizando o tacto, o gusto, o oído e o olfacto, e representación plástica das sensacións que producen.
- Valoración do traballo desenvolvido por mulleres e por homes na produción artística e artesanal.
- Recoñecemento de identificadores artísticos de diferentes culturas e valoración deles (máscaras africanas, sombras chinesas...).

Bloque 4. *Expresión e creación plástica.*

- Busca das posibilidades da cor (tonalidades, gamas...) en contrastes, variacións e combinacións, mesturando diversas clases de pintura, utilizando variados instrumentos e apreciando os resultados sobre diferentes soportes.
- Experimentación das posibilidades de transformación dos materiais plásticos no referente á ductilidade, á transparencia, á consistencia, á solubilidade...
- Experimentación con liñas diversas e formas en diferentes posicións iniciándose no emprego de instrumentos convencionais e non convencionais para deseñalas.
- Elaboración individual e colectiva de imaxes en bandas de deseño, historietas, carteis, murais, mosaicos, tapices e impresións, cunha planificación previa e unha revisión posterior.
- Construción de móbiles, de estruturas, de maquetas e de xoguetes populares galegos.
- Construción de decorados, de máscaras, de vestiario e de personaxes (monicreques, sombras...) e elaboración de maquillaxes para dramatizacións.

- Utilización de fotografías para enriquecer un texto expositivo, para a realización dun álbum ou dunha fotonovela.
- Utilización de diferentes recursos (dos medios de comunicación, informáticos, libros, láminas, teas, materiais de refugallo...) á súa disposición para a elaboración individual e colectiva de producións artísticas.
- Aplicación, en producións propias, de aspectos observados en obras artísticas galegas e de artistas de renome.
- Interese por axustar o proceso de creación, individual ou en grupo, ás intencións previstas, planificando, seleccionando apropiadamente os materiais e instrumentos segundo as súas posibilidades plásticas, decidindo a técnica máis adecuada, usando responsablemente instrumentos, materiais e espazos, asumindo as tarefas, respectando as normas que o grupo estableza e valorando o resultado final.
- Valoración do coñecemento de diferentes códigos artísticos como medios de expresión de sentimentos e de ideas.
- Recreación de obras de arte significativas da cultura galega e doutras culturas, reflexionando sobre o proceso seguido pola persoa que o realizou.
- Seguridade no uso progresivo de materiais e de obxectos do contorno para expresar e comunicar aspectos do propio mundo: da vida cotiá, da historia da poboación ou do barrio, da historia persoal e familiar.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN SEGUNDO CICLO

- Identificar e describir as características de elementos presentes no contorno e as sensacións que as obras artísticas provocan, sinalando algunhas das estratexias plásticas e musicais que usaron as creadoras e os creadores das obras.
- Usar axeitadamente algúns dos termos propios da linguaxe plástica e musical en contextos precisos, intercambios comunicativos, descrición de procesos e argumentacións.
- Utilizar distintos recursos gráficos durante a audición dunha peza musical.
- Memorizar e interpretar un repertorio básico de cancións, de pezas instrumentais e de danzas relacionadas cos seus intereses individuais e colectivos.
- Explorar estruturas musicais e seleccionar e combinar ideas musicais dentro de estruturas sinxelas entre varias dadas.
- Interpretar e compartir con compañeiras e compañeiros o contido de imaxes presentes no contorno.
- Clasificar texturas, formas, calidades e cores atendendo a criterios de similitude ou diferenza.
- Empregar instrumentos, técnicas e materiais axeitados ao produto artístico que se pretende.
- Amosar respecto e responsabilidade no traballo individual e colectivo con actividades plásticas e musicais.
- Identificar manifestacións artísticas propias de Galicia.

CONTIDOS

TERCEIRO CICLO

MÚSICA

Bloque 1. *Escoita.*

- Indagación sobre as posibilidades comunicativas das TIC, da interacción de diferentes medios e linguaxes artísticas, das familias e das agrupacións instrumentais e vocais.
- Identificación e apreciación de formas musicais sinxelas, das calidades dos sons, de agrupacións instrumentais e vocais en pezas musicais.
- Análise dos parámetros do son: altura, intensidade, duración e timbre.
- Gravación, escoita e comentario da música interpretada na aula e suxestión de posibilidades de mellora persoal e colectiva.
- Utilización dos medios de comunicación e da internet para a busca de información, en soporte papel e dixital, sobre instrumentos, compositoras e compositores, intérpretes e eventos musicais de interese.
- Investigación sobre as relacións entre as producións musicais e coreográficas e as realidades persoais e sociais onde naceron.
- Valoración dos instrumentos populares galegos como integrantes do noso patrimonio cultural.
- Valoración e interese pola música de diferentes épocas e culturas.
- Identificación de agresións acústicas e da súa influencia na calidade de vida das persoas, e contribución activa á súa diminución e ao benestar persoal e colectivo.
- Actitude atenta, silenciosa e respectuosa durante a audición de música e/ou na asistencia a diferentes representacións musicais.

Bloque 2. *Interpretación e creación musical.*

- Exploración das posibilidades sonoras e expresivas da voz, do corpo, dos obxectos, dos instrumentos, dos medios audiovisuais e tecnolóxicos para comunicar de forma sonora e corporal pensamentos, sensacións, emocións e experiencias.
- Interpretación, memorización e improvisación guiada de cancións (da cultura galega e doutras) a unha ou varias voces desenvolvendo progresivamente a dicción, a afinación e a técnica vocal.
- Improvisación, individual e/ou colectiva, de motivos, frases e pequenas formas, rítmicas e melódicas, como forma de acompañamento.
- Interpretación de danzas coidando a coordinación tanto individual coma colectiva.
- Incorporación e utilización progresiva dalgunha terminoloxía propia da linguaxe musical, adecuándoa á actividade.
- Creación de mensaxes combinando elementos sonoros e corporais diversos para comunicar emocións, sensacións, experiencias e sentimentos.
- Interese pola participación en eventos e celebracións de contido musical, formulando opinións sobre eles.
- Incorporación e utilización progresiva das grafías convencionais na lectura, na escritura e na interpretación de cancións e de pezas instrumentais sinxelas.
- Asunción de responsabilidades na interpretación en grupo, e respecto ás achegas das demais persoas e á persoa que asuma a dirección.

- Interese pola mellora do proceso de interpretación e do resultado final, cun nivel progresivo de confianza e de seguridade.
- Utilización guiada dos medios audiovisuais e dos recursos informáticos para a sonorización de imaxes, de contos, de poesías, de refráns e de ditos, de pezas dramáticas... e para a creación de producións propias.
- Invención de coreografías sinxelas para cancións e de pezas musicais de diferentes estilos.
- Traballo cooperativo, asumindo as responsabilidades que lle correspondan e respectando as achegas das demais persoas do grupo.
- Actitude de constancia e de progresiva exixencia na interpretación musical.

PLÁSTICA.

Bloque 3. Observación plástica.

- Observación e discriminación de materiais, de cores, de formas, de volumes, de texturas, de contornos, de perspectiva, da bidimensionalidade e da tridimensionalidade, de luz, e de movemento nos obxectos, nas imaxes e nas obras artísticas.
- Elaboración conxunta de protocolos, de forma oral e escrita, para a observación de aspectos, de calidades e de características notorias e sutís de elementos naturais e artificiais.
- Indagación sobre as posibilidades plásticas e expresivas de elementos naturais.
- Descubrimento e identificación de elementos artísticos, obras de arte ou certos aspectos relativos a elas (previamente traballadas na clase) na vida cotiá e nos medios de comunicación, reflexionando sobre o seu uso.
- Exploración das características, elementos, técnicas e materiais que as obras artísticas ofrecen e suxiren para a súa recreación e creación de obras novas.
- Documentación, rexistro e valoración de formas artísticas e artesanais representativas da expresión cultural de Galicia e doutras colectividades.
- Busca de información sobre producións artísticas, autoras e autores para a elaboración e recreación de traballos diversos (exposicións, cartafolios individuais ou da clase, colaboración en eventos culturais...).
- Diálogo ante unha obra de arte expresando o que gusta e non gusta, como se sente cadaquén, o que pensan ou o que lles recorda, identificando o significado que poidan ter certos elementos da obra (a cor, a liña, a técnica empregada, os materiais, a luz, a perspectiva...) coas sensacións producidas.
- Apreciación dos diferentes significados que pode ter unha obra de arte para cada persoa, para cada cultura e para cada época.
- Valoración positiva da diversidade de opinións, de xuízos, de gustos e de argumentos relacionados coa expresión plástica.
- Iniciación á análise das formas de representación de volumes no plano segundo o punto de vista ou a situación no espazo.
- Análise e valoración da intención comunicativa das imaxes nos medios e tecnoloxías da información e da comunicación e xuízo crítico das imaxes que do home e da muller se ofrecen neles.

- Comparación de mostrás de diversos materiais e observación destes transformados en producións artísticas, reflexionando sobre o proceso de transformación e posibles resultados alternativos.
- Coñecemento de identificadores artísticos de diferentes culturas e valoración destes como enriquecedores da nosa.
- Valoración e apreciación da obra artística como instrumento de comunicación persoal e de transmisión de valores culturais.
- Interese por coñecer producións artísticas do patrimonio cultural galego e por obter información sobre as persoas que as produciron.

Bloque 4. *Expresión e creación plástica.*

- Aplicación de cores complementarias e/ou opostas e máis de tonalidades de forma intencionada, como medio de expresión e de representación.
- Experimentación de formas abertas e pechadas e de liñas segundo a súa forma, dirección e situación espacial, e aplicación dos resultados á propia produción artística.
- Exploración dos cambios que experimentan os volumes, as persoas e os espazos pola incidencia da luz (sombras chinesas, teatro negro...).
- Exploración de materiais diversos coa finalidade de atopar o máis adecuado para unha produción artística cunha finalidade determinada (expresión de ideas, de accións, de situacións).
- Elaboración de producións plásticas empregando técnicas mixtas, texturas diferentes, materiais variados, instrumentos diversos e en soportes diversificados.
- Construción e caracterización de personaxes, recreación de espazos imaxinados, creación de estruturas, de maquetas, de decorados e de exposicións relacionados coa propia experiencia e no desenvolvemento de actividades do centro. Uso durante o proceso, entre outras, de nocións métricas e de perspectiva.
- Realización de fotografías (enfoque e planos) para enriquecer un informe, para recoller unha saída de campo, para a realización dunha fotonovela, para ilustrar unha noticia ocorrida no centro.
- Emprego de tecnoloxías da información e da comunicación para o tratamento de imaxes, deseño e animación, e para a difusión dos traballos elaborados.
- Composición de pezas recreando as obras artísticas analizadas (ou aspectos delas), logo de busca de información sobre a obra, a época de elaboración, a autora ou o autor.
- Preparación de documentos propios da comunicación artística como carteis, guías ou programas de man para difundir e informar sobre unha exposición, unha representación, un festival.
- Constancia e exixencia progresiva no proceso de realización aplicando estratexias creativas na composición, asumindo responsabilidades no traballo cooperativo, establecendo momentos de revisión, respectando as achegas das outras persoas e resolvendo as discrepancias con argumentos.
- Incorporación progresiva e utilización durante o proceso de produción dalgunha terminoloxía propia da linguaxe plástica.
- Seguimento cada vez máis autónomo dun proceso para chegar á materialización plástica dunha idea.

- Organización progresiva do proceso de elaboración concretando o tema xurdido desde a percepción sensorial, a imaxinación, a fantasía ou a realidade, prevendo os recursos necesarios para a realización, explorando as posibilidades de materiais e de instrumentos e mostrando confianza nas posibilidades de creación.
- Apreciación da orixinalidade como fundamento da conduta creativa e respecto ás obras doutras persoas.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN TERCEIRO CICLO

- Buscar, seleccionar e organizar informacións sobre manifestacións artísticas do patrimonio cultural propio e doutras culturas, de acontecementos, creadoras e creadores e outras persoas relacionadas coas artes plásticas e a música.
- Formular opinións acerca das manifestacións artísticas ás cales se accede, amosando o coñecemento que se ten delas e a inclinación persoal para gozar e encher o tempo de lecer.
- Recoñecer músicas do medio social e cultural propio e doutras épocas e culturas.
- Axustar a propia acción á das outras persoas do grupo na interpretación de pezas musicais e de danzas.
- Rexistrar a música e os ritmos creados empregando distintos tipos de grafías.
- Producir obras plásticas de forma cooperativa que impliquen organización espacial, uso de materiais diversos e aplicación de diferentes técnicas e instrumentos.
- Comprobar as posibilidades de aplicación de materiais, de texturas, de formas e de cores sobre diferentes soportes.
- Representar de forma persoal ideas, accións e situacións valéndose dos recursos que a linguaxe plástica e visual proporciona.
- Usar adecuadamente as tecnoloxías da información e da comunicación para a creación de producións plásticas e musicais sinxelas.
- Identificar manifestacións musicais e plásticas propias de Galicia.

3.- AREA DE LINGUA GALEGA E LITERATURA

- EDUCACIÓN INFANTIL, ÁREA DAS LINGUAS.

Competencia en comunicación lingüística

Contribuirase á mellora da competencia lingüística desde o segundo ciclo de educación infantil fomentando a participación, respectando a diversidade de respostas e ofrecendo un clima no que se anime a ler, escribir e conversar.

- Expresar e comprender mensaxes orais en diferentes situacións comunicativas.
- Describir, narrar, explicar..., diversos debuxos, carteis, fotografías, pictogramas...
- Inicialos en debates en grupo sobre temas e problemas relacionados con situacións da vida cotiá.

- Expresar en voz alta opinións persoais.
- Recrear na aula situacións da vida cotiá.
- Saber dialogar sobre os diferentes temas e formar progresivamente xuízos críticos.
- Utilizar textos diferentes con intencións comunicativas diversas: contos, revistas, fotografías, carteis...
- Interpretar imaxes en voz alta.
- Coñecer e empregar as regras básicas do funcionamento da lingua.
- Ser progresivamente competentes na expresión e comprensión das mensaxes orais que se intercambian en situacións de comunicación diversas.
- Coñecer as estratexias necesarias para interactuar lingüisticamente dun xeito adecuado.
- Saber expresar ideas, sentimentos, emocións, necesidades, vivencias e opinións, e aceptar e realizar críticas con sentido construtivo.
- Ser capaces de situarse no lugar dos outros, de escoitar e ter en conta opinións, desexos, necesidades e intereses diferentes dos propios con sensibilidade e sentido crítico.
- Empregar as destrezas necesarias para iniciarse na escritura e na lectura.
- Utilizar de forma progresivamente activa e efectiva os códigos e habilidades lingüísticos e non lingüísticos e as regras que propician o intercambio comunicativo en diversas situacións.
- Empregar estratexias diversas para comprender o que os demais din: atender ó ton da voz, á entoación, ás pausas...
- Aprender a xerar ideas, a dar coherencia e cohesión ó discurso.
- Gozar lendo ou expresándose de forma oral e escrita.
- Desenvolve-la autoestima e a confianza en si mesmo/a.
- Establecer vínculos e relacións construtivas cos demais e co medio a través da comunicación e da conversación.
- Ser capaces de convivir e de resolver os conflitos establecendo vínculos comunicativos.

Linguaxes: comunicación e representación : OBXECTIVOS.

- Utilizar as diversas linguaxes como instrumentos de comunicación, de expresión de ideas e sentimentos, de representación, de aprendizaxe e de gozo.
- Recoñecer a importancia das manifestacións non verbais- o silencio, a mirada, a xestualidade, o olfacto e o tacto- como elementos xenuínos da comunicación humana.
- Comprender que as palabras, escrituras indeterminadas, números, notas musicais, iconas e outros símbolos e signos convencionais poden representar os pensamentos, experiencias, coñecementos, ideas e intencións das persoas.
- Comunicarse oralmente nas dúas linguas oficiais con distintos propósitos- expresar sentimentos, emocións, desexos, ideas...-con diferentes interlocutores e/ou interlocutoras e en diversidade de contextos, valorando a linguaxe como

ferramenta de relación cos demais, de regulación da convivencia e de aprendizaxe.

- Comprender a intencionalidade comunicativa doutras nenas e doutros nenos, así como das persoas adultas, adoptando unha actitude positiva cara ás linguas.
- Iniciarse no uso oral dunha lingua estranxeira para comunicarse en actividades contextualizadas e mostrar interese e gozo ao participar nestes intercambios comunicativos.
- Achegarse á lingua escrita a través de distintos tipos de textos.
- Comprender, reproducir, reescribir- tendo en conta as diferentes etapas individuais no proceso de adquisición da lingua escrita-, e recrear textos.
- Facer uso da biblioteca valorándoa como fonte de información e como fonte de pracer.
- Potenciar a capacidade creativa a través das linguaxes artísticas para imaxinar, inventar, transformar..., desde as súas ideas, sentimentos, experiencias, coñecementos,
- Achegarse ao coñecemento, emprego e valoración das TIC- ordenadores, a internet, encerado dixital interactivo, escáner, vídeo...- como ferramentas de busca de información, creación, expresión e comunicación.

Linguaxes: comunicación e representación : CONTIDOS

1.- LINGUAXE VERBAL

1.1.ESCOITAR, FALAR E CONVERSAR

- A linguaxe oral como medio de comunicación e información.
- Vocabulario rico e acorde cos distintos contextos e coas diferentes situacións de comunicación.
- Normas que rexen o intercambio lingüístico.
- Aquelas palabras e expresións dunha lingua estranxeira que, estando relacionadas cos contidos das unidades didácticas, se poidan introducir:
  - Cores.
  - Membros da familia.
  - Números.
  - Festas e celebracións.
  - Saúdos.
  - Elementos do corpo.
  - Animais.
  - Días da semana.
  - Expresións e frases moi sinxelas.
- Valoración progresiva da lingua oral para evocar e relatar feitos, para explorar coñecementos e para expresar e comunicar ideas e sentimentos e como axuda para regula-la propia conduta e a dos demais.
- Producción de mensaxes orais referidas a necesidades, emocións, desexos, intencións, propostas e opinións.
- Comprensión das intencións comunicativas dos outros nas diferentes situacións

de intercambio oral.

- Uso progresivo, acorde á idade, de léxico variado e con crecente precisión.
  - Pronuncia axeitada dos sons da lingua.
  - Construción e utilización oral de distintos tipos de frases para o que botarán man das variedades morfolóxicas de xénero, número, persoa, tempo...
  - Participación e escoita activa en situacións habituais de comunicación, en diálogos colectivos, libres ou dirixidos, respectando as normas que rexen os intercambios lingüísticos.
  - Utilización axeitada das normas socialmente establecidas para solicitar, despedirse e saudar.
  - Relatos de feitos, situacións, vivencias e contos ben ordenados temporalmente.
  - Utilización de sinais extralingüísticos (entoación, xesticulación...) para reforzar o significado das mensaxes transmitidas.
  - Comprensión da idea global de textos orais en lingua estranxeira, en situacións habituais da aula e cando se fale de temas coñecidos e predicibles.
  - Recoñecemento e valoración da linguaxe oral como medio de transmisión de sentimentos, ideas, intereses e desexos de coñecerlos dos outros.
  - Interese e iniciativa por participar nas situacións de intercambio oral.
  - Respecto e aceptación das normas sociais que regulan o intercambio oral.
  - Actitude de escoita cara ós outros nas súas interpretacións orais.
  - Interese polo enriquecemento e pola mellora das súas producións lingüísticas.
  - Interese por participar en interaccións orais en lingua estranxeira en rutinas e situacións habituais de comunicación.
- Actitude positiva cara a lingua estranxeira.

1.2.- APROXIMACIÓN Á LINGUA ESCRITA

- A lingua escrita como medio de comunicación, información e gozo
  - Formas escritas e formas de expresión gráfica.
  - Instrumentos da lingua escrita: libros, revistas, etiquetas, carteis...
  - Descubrimento da linguaxe escrita como medio de comunicación, información e gozo.
  - Produción e interpretación de códigos de simbolización gráfica.
  - Diferenciación entre formas escritas e outras formas de expresión gráfica.
  - Comprensión e produción de imaxes de forma secuenciada.
  - Iniciación ó coñecemento do código escrito a través de palabras e frases significativas.
- Utilización de esquemas gráficos .
- Diferenciación entre as formas escritas e outras formas de expresión gráfica Para a transmisión de mensaxes sinxelas.
- Destreza na utilización das habilidades grafomotrices.
- Percepción de semellanzas e diferenzas sinxelas en palabras escritas.
- Identificación dalgunhas palabras e frases escritas moi significativas e usuais para o neno e para a nena.
  - Iniciación no uso da escrita para cumprir finalidades reais.

- Valoración e interese pola linguaxe escrita como medio de información, diversión e comunicación.
- Gusto por oír e follear contos e narracións.
- Interese e atención na escoita de narracións, explicacións, instrucións ou descricións lidas por outras persoas.
- Interese e disposición para o uso dalgunhas convencións do sistema da lingua escrita: linealidade, orientación e organización do espazo.
- Gusto por producir mensaxes con trazos cada vez máis precisos e lexibles.

1.3.- ACHEGAMENTO Á LITERATURA

- Textos de tradición oral: contos, cancións, poesías, adiviñas e trabalinguas.
- Textos literarios contemporáneos.
- Xogos lingüísticos.
- Comprensión e reprodución oral dalgúns textos da tradición cultural contados ou lidos polos adultos.
- Recitado dalgúns textos poéticos gozando das sensacións que o ritmo, a rima e a beleza das palabras producen.
- Participación en xogos lingüísticos.
- Dramatización de textos literarios.
- Utilización da biblioteca da aula con respecto e coidado, valorándoa como recurso informativo, de entretemento e de gozo.
- Interese e respecto cara ás manifestacións orais da súa tradición cultural.
- Actitude de orde e coidado no recuncho da biblioteca.
- Interese por compartirlas sensacións e emocións provocadas polas producións literarias.
- Gusto polas dramatizacións literarias.
- Interese pola lectura.

Linguaxes: comunicación e representación : CRITERIOS DE AVALIACIÓN.

- Utiliza-la lingua oral para comunicarse positivamente cos seus iguais e coas persoas adultas.
- Comprender diferentes mensaxes orais, relatos, producións literarias, descricións, explicacións e informacións.
- Amosar actitude de escoita atenta e respectuosa.
- Participar en diferentes conversacións.
- Amosar unha actitude positiva cara á lingua estranxeira.
- Expresarse e comunicarse oralmente con claridade e corrección.
- Resolver situacións conflitivas mediante o diálogo.
- Comunica-los seus estados anímicos e compartilos cos demais.
- Amosar interese polos textos escritos presentes na aula e no medio próximo.
- Iniciarse no uso dos textos escritos.
- Coñecer algunhas características do código escrito.
- Interesarse e participar nas situacións de lectura e escritura que se producen na

aula.

- Gozar compartindo a audición e a lectura de textos literarios.
- Expresarse e comunicarse empregando medios, materiais e técnicas propios das diferentes linguaxes artísticas e audiovisuais.
- Amosar interese por explora-las posibilidades das diferentes linguaxes.
- Compartir experiencias estéticas e comunicativas.
- Experimentar e explora-las posibilidades expresivas do xesto, os movementos, a voz, a cor, a textura e os sons.
- Utiliza-lo ordenador e outros instrumentos tecnolóxicos como vehículos de expresión e comunicación.

ÁREA DE LINGUA E LITERATURA GALEGA. EDUCACIÓN PRIMARIA

BLOQUES DE CONTIDOS:

Bloque 1. escoitar e falar.

Recole diversos aspectos da lingua oral. O uso oral é obxecto de observación e de análise para recoñecer as normas que rexen o intercambio comunicativo, para observar as estratexias que usan as e os falantes para comunicar satisfactoriamente e para identificar e criticar estereotipos e prexuízos de diferentes tipos.

Bloque 2. Ler e escribir.

Recole diversos aspectos da lingua escrita. O uso persoal, autónomo e creativo da lingua escrita implica o coñecemento das posibilidades que ofrece o código desde o punto de vista do léxico, da ortografía, da estrutura do discurso, da dimensión estética. A lectura implicará unha progresiva regulación de estratexias que permitan operar co significado do texto, establecendo relación entre coñecementos previos e información nova. A produción escrita significará buscar para cada situación o tipo de texto, adecuando, planificando e redactando, atendendo a aspectos diversos e revisando a escrita final. Nesta etapa consolidaranse o dominio de técnicas gráficas, a relación son-grafía, as normas ortográficas convencionais e a disposición do texto.

Bloque 3. Reflexionar sobre a lingua.

Integra contidos relacionados co coñecemento da lingua. Implica o desenvolvemento de procesos metacognitivos e permite unha reflexión sistemática sobre os factores do contexto aos cales se debe adecuar o discurso, sobre os esquemas textuais convencionais que serven de modelo tanto para a produción como para a comprensión, sobre o funcionamento de certas unidades lingüísticas como elementos de cohesión do texto e sobre as regularidades léxico-sintácticas dos textos usados durante a etapa.

O obxectivo desta área non é outro que o de contribuír a que o alumnado poida chegar a ser competente lingüisticamente, que sexa quen de comunicarse mellor, entendida esa comunicación no máis amplo sentido posible.

O obxecto de aprendizaxe é a lingua, unha lingua real e contextualizada, unha lingua que é un instrumento multifuncional e que é útil para solicitar algo, para agradecer, para queixarse, para saudar, para dar información, para protestar, para convencer, para acadar un acordo, para crear, para falar das emocións, para debater, para planificar...

Aprender lingua é aprender a usala con propiedade, é desenvolver as denominadas catro grandes destrezas lingüísticas: falar, escoitar, ler e escribir (é dicir, habilidades orais e habilidades escritas).

Un factor fundamental que se debe ter presente é que na nosa comunidade coexisten dúas linguas en contacto estreito e cotián, estando a galega minorizada. Cómpre, pois, atopar fórmulas apropiadas para reflexionar sobre as estruturas comúns das dúas linguas (galega e castelá) e recoller o tratamento das interferencias idiomáticas, valéndose sobre todo da análise de textos orais e escritos de diversa procedencia, soporte e tipoloxía, coa finalidade de mellorar a expresión en cada unha das linguas.

Respecto da lingua oral cómpre ter presente que o alumnado inicia o período obrigatorio cunha determinada competencia lingüística oral que se manifesta no léxico, na estrutura dos enunciados, na construción do texto oral. Ampliar estas destrezas, coñecementos e habilidades é un labor escolar de grande importancia.

A lingua oral e a escrita desenvolveranse a través dun traballo sistemático que utilice unha ampla gama de situacións comunicativas, cotiás e funcionais. Na vida diaria da escola prodúcense moitas situacións de comunicación oral que se potenciarán e aproveitarán para acadar obxectivos de área; entre estas situacións están: as comunicacións para planificar; chegar a consenso; poñer en común; debater; tomar decisións sobre procesos que se van seguir; establecer responsabilidades; comunicar resultados; comparar; contrastar respostas, opinións e significados; xustificar e verbalizar estratexias; valorar tarefas; transmitir emocións e informacións; estruturar coñecemento; defender argumentos e puntos de vista; preguntar..., e ser vehículo e instrumento para a aprendizaxe das distintas áreas do currículo.

OBXECTIVOS.

- Comprender e expresarse oralmente e por escrito de xeito adecuado nos diferentes contextos da actividade social e cultural cotiá.
- Utilizar a lingua oral de xeito adecuado na actividade social e cultural adoptando unha actitude respectuosa e de cooperación.
- Utilizar a lingua eficazmente na actividade escolar tanto para buscar, recoller, seleccionar, contrastar, transformar e procesar información, como para escribir textos propios do ámbito académico.
- Usar, en situacións relacionadas coa escola e coa súa actividade, as diversas clases de escritos coa axuda dos cales se produce a comunicación, tanto entre as persoas como destas coas institucións públicas ou privadas.
- Utilizar os medios de comunicación social e as tecnoloxías a información e da comunicación para obter, interpretar e valorar información e opinións diferentes.
- Utilizar adecuadamente a biblioteca e os seus diferentes departamentos como fonte de recursos variados para o desfrute e o pracer de ler, así como para a obtención de informacións variadas.

- Utilizar a lectura como fonte de pracer e de enriquecemento persoal, e aproximarse a obras relevantes da tradición literaria galega para desenvolver hábitos lectores.
- Comprender textos literarios de xéneros diversos procedentes da literatura infantil e xuvenil galega adecuados en canto á temática e complexidade e iniciarse no coñecemento das convencións específicas da linguaxe literaria.
- Valorar e estimar a lingua galega como lingua propia como mostra de identidade de Galicia e recoñecer a existencia da diversidade lingüística como feito cultural enriquecedor.
- Facer uso dos coñecementos sobre a lingua e sobre as normas de uso lingüístico para escribir e falar de maneira adecuada, coherente e correcta, para comprender textos orais e escritos.
- Reflexionar sobre os diferentes usos sociais das linguas para evitar estereotipos lingüísticos que supoñan xuízos de valor e prexuízos clasistas, racistas ou sexistas.

CONTIDOS DE LINGUA GALEGA E LITERATURA. PRIMEIRO CICLO.

Bloque 1. *Escoitar e falar.*

- Participación e cooperación en situacións comunicativas da aula (peticións, anuncios, ordes, explicacións sinxelas, avisos, instrucións, conversas ou narracións de feitos vitais, emocións e sentimentos), con valoración e respecto das normas que rexen a interacción oral (quendas de palabra, ton adecuado, mantemento do tema, mostra de interese, mirar a quen fala, actitude receptiva de escoita e respecto ás opinións das demais persoas).
- Uso de fórmulas e de tratamento adecuado para saudar, despedirse, presentarse, felicitar, agradecer, escusarse e solicitar axuda.
- Comprensión e valoración de textos orais procedentes da radio e da televisión para obter información xeral e relevante sobre feitos e acontecementos próximos á experiencia infantil.
- Comprensión e produción de textos orais para aprender, tanto os producidos con finalidade didáctica coma os cotiáns (breves exposicións ante a clase, conversas sobre contidos de aprendizaxe e explicacións sobre a organización do traballo).
- Comprensión de informacións audiovisuais procedentes de diferentes soportes establecendo relacións de identificación, de clasificación e de comparación entre elas.
- Escoita de textos procedentes da literatura oral galega.
- Comprensión, memorización e recitado de poemas co ritmo, pronuncia e entoación adecuados.
- Dramatización de situacións presentadas en textos literarios.
- Actitude de cooperación e de respecto en situacións de aprendizaxe compartida.
- Interese por expresarse oralmente con pronuncia e entoación adecuadas.
- Uso dunha linguaxe non discriminatoria e respectuosa coas diferenzas, en especial as referentes ao xénero, ás razas ou ás etnias.

Bloque 2. *Ler e escribir.*

- Comprensión de informacións concretas en textos de uso cotián como invitacións, felicitacións, notas e avisos ou SMS.
- Comprensión de información xeral sobre feitos e acontecementos próximos á experiencia do alumnado en textos procedentes dos medios de comunicación social, especialmente noticias.
- Localización de informacións en textos para aprender, vinculados á experiencia, tanto en textos producidos con finalidade didáctica como nos de uso cotián (folletos, descricións, instrucións e explicacións).
- Utilización e valoración de aspectos iconográficos e tipográficos como axuda á localización e comprensión de información textual.
- Integración de coñecementos e informacións procedentes de diferentes soportes textuais para aprender, identificando, clasificando e comparando.
- Producción e reescritura de textos relativos a situacións cotiás infantís como invitacións, felicitacións, notas ou avisos, utilizando as características usuais deses xéneros.
- Composición de textos propios dos medios de comunicación social e /ou dos seus elementos (novas, titulares, pés de foto...) sobre acontecementos próximos á experiencia do alumnado en soportes habituais no ámbito escolar.
- Composición de textos relacionados coa escola para obter, organizar e comunicar información (cuestionarios, listaxes, descricións, explicacións elementais).
- Lectura guiada de textos adecuados aos intereses infantís para chegar progresivamente á expresividade e autonomía lectoras.
- Valoración da autonomía lectora, interese pola elección de temas e de textos, pola comunicación das preferencias persoais, e pola apreciación do texto literario como recurso de desfrute persoal.
- Recreación e reescritura de textos narrativos (contos) e de carácter poético (adiviñas, refráns, trabalinguas, cantigas, xogos de sortes...), usando modelos.
- Adquisición progresiva das convencións do código escrito.
- Iniciación á utilización de programas informáticos de procesamento de textos.
- Interese pola escritura como instrumento de relación e de aprendizaxe.
- Interese pola presentación coidada e polo uso de normas ortográficas en textos escritos.
- Iniciación ao uso dirixido das tecnoloxías da información e da comunicación como instrumento cotián de busca de información e fonte de recursos textuais diversos.
- Introducción ao uso das bibliotecas do centro e da aula, como un medio máis de aproximación á literatura e como espazo privilexiado de recursos para a diversión e para o coñecemento.
- Interese polos textos escritos como fonte de aprendizaxe e como medio de comunicación de experiencias e de regulación da convivencia.

Bloque 3. *Reflexionar sobre a lingua.*

- Recoñecemento do papel das situacións sociais como factor condicionante dos intercambios comunicativos.

- Identificación dos contextos nos cales a comunicación se produce mediante textos escritos e valoración da escritura en determinados ámbitos.
- Identificación de textos de uso cotián na aula a partir de elementos paratextuais e textuais.
- Observación das diferenzas entre a lingua oral e a escrita.
- Recoñecemento da relación entre son e grafía no sistema lingüístico galego.
- Identificación da palabra como instrumento básico para a segmentación da escritura.
- Coñecemento das normas ortográficas máis sinxelas.
- Substitución, inserción, supresión, cambio de orde e segmentación de elementos lingüísticos no funcionamento dos enunciados e textos para adquirir novos recursos.
- Inicio á reflexión sobre as estratexias de planificación, textualización e revisión como partes do proceso escritor.
- Inicio na identificación implícita e uso dos termos seguintes en actividades de produción e de interpretación: denominación dos textos traballados, enunciado, palabra e sílaba, nome común e nome propio.
- Observación das variacións morfolóxicas (de singular e plural, feminino e masculino) en textos.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN. 1º CICLO.

- Participar en situacións comunicativas da aula tomando en consideración os hábitos e as regras que rexen estas situacións. Usar fórmulas e tratamento adecuados para saudar, despedirse, presentarse, escusarse e solicitar axuda.
- Comprender textos orais de uso habitual procedentes de diferentes soportes, identificando a información máis relevante. Usar estratexias elementais para comprender as mensaxes que se escoitan, atendendo a sinais relevantes como o ton de voz ou os xestos e formulando preguntas sobre o que non se comprende ben.
- Expresar oralmente vivencias, feitos, sentimentos ou emocións, e comunicar mensaxes de xeito organizado.
- Coñecer e reproducir textos de literatura oral, especialmente a popular.
- Localizar información concreta e realizar inferencias directas na lectura de textos.
- Producir e reescribir textos diferentes e diversos con variados obxectivos comunicativos, seguindo modelos e observando estratexias de planificación, textualización (coidando as normas ortográficas elementais e os aspectos básicos da organización textual) e revisión de escritos. Iniciar o uso do procesador de texto para composicións sinxelas.
- Ler textos diversos dos traballados e creados na aula, con descodificación e entoación axeitada, coa finalidade de desfrutar e/ou aprender coa escoita lectora.
- Amosar iniciativa e interese pola lectura.
- Identificar mudanzas que se producen nas palabras, enunciados e textos facendo substitucións, supresións, cambios de orde e observar as modificacións que se poden dar na comprensión e na expresión escrita.
- Identificar intuitivamente texto, enunciado, palabra, nome común, nome propio, masculino e feminino, singular e plural en actividades relacionadas coa produción e comprensión de textos.

CONTIDOS SEGUNDO CICLO.

Bloque 1. *Escoitar e falar.*

- Participación e cooperación nas situacións comunicativas habituais (expresión espontánea, asemblea, informacións, conversas reguladoras da convivencia, debates, discusións ou instrucións) con valoración e respecto das normas que rexen a interacción oral (petición e quendas de palabra, mantemento de tema, respecto ás opinións das demais persoas, papeis diversos no intercambio comunicativo, ton de voz, posturas e xestos adecuados).
- Comprensión e valoración de textos orais procedentes da radio, da televisión ou da internet, con especial incidencia na noticia, para obter información xeral sobre feitos e acontecementos que resulten significativos.
- Comprensión e produción de textos orais para aprender e para informarse, tanto os producidos con finalidade didáctica como os de uso cotián, de carácter informal (conversas entre iguais e no equipo de traballo) e dun maior grao de formalización (exposicións na clase).
- Produción de textos orais para expresar ideas, sentimentos, emocións, desexos, opinións e vivencias, e para elaborar plans.
- Uso de estratexias elementais para comprender as mensaxes orais: ton de voz, entoación, xestualidade e formulación de preguntas coherentes.
- Utilización de estratexias para potenciar a expresividade das mensaxes orais.
- Actitude de escoita adecuada ante situacións comunicativas (respecto das opcións de quen fala, non interrupcións inadecuadas, contacto visual).
- Escoita, memorización e reprodución de textos procedentes da literatura popular oral galega (adiviñas, lendas, contos, poemas, cancións, ditos).
- Valoración e aprecio do texto literario oral galego como fonte de coñecemento da propia cultura e como recurso de desfrute persoal.
- Sensibilidade estética ante elementos imaxinativos, emotivos e creativos da literatura oral.
- Dramatización de situacións e de textos literarios diversos.
- Utilización de documentos audiovisuais para obter, seleccionar e relacionar informacións relevantes identificando, clasificando e comparando.
- Actitude de cooperación e de respecto en situacións de aprendizaxe compartida.
- Interese por expresarse oralmente con claridade, exposición ordenada, pronuncia e entoación adecuadas.
- Uso dunha linguaxe non discriminatoria e respectuosa coas diferenzas.

Bloque 2. *Ler e escribir.*

- Comprensión de información relevante en textos de situación cotiás de relación social, como correspondencia escolar, normas da clase, normas do comedor, normas do transporte, normas de uso da biblioteca ou regras de xogos.
- Comprensión de información xeral en textos procedentes de medios de comunicación social (incluídas webs infantís) con especial incidencia na noticia e nas cartas á dirección do xornal, localizando información destacadas en portadas, titulares, subtítulos, entradas.

- Comprensión de información relevante en textos para aprender e para informarse, tanto os producidos con finalidade didáctica coma os de uso cotián (folletos, descrições, instrucións e explicacións).
- Integración de coñecementos e de informacións procedentes de diferentes soportes para aprender e contrastar información identificando, clasificando, comparando e interpretando.
- Composición de textos propios de situacións cotiás de relación social (correspondencia escolar, normas de convivencia, avisos, solicitudes, instrucións...) de acordo coas características propias destes xéneros.
- Composición de textos de información e de opinión característicos dos medios de comunicación social sobre acontecementos significativos, con especial incidencia na noticia e nas cartas á dirección do xornal, en situacións reais ou simuladas, así como nos SMS.
- Producción de textos relacionados co ámbito académico para obter, organizar e comunicar información (cuestionarios, resumos, informes sinxelos, descrições, explicacións...)
- Uso das estratexias de planificación, de textualización e de revisión como partes do proceso escritor.
- Interese polos textos escritos como fonte de aprendizaxe e como medio de comunicación de experiencias e de regulación da convivencia.
- Utilización de elementos gráficos e paratextuais, con grao crecente de dificultade, para facilitar a comprensión (ilustracións, subliñados, gráficos e tipografía).
- Lectura persoal, silenciosa e en voz alta, de obras literarias adecuadas á idade e aos intereses das alumnas e dos alumnos.
- Introducción ás estratexias de control do proceso lector (anticipación, hipóteses, relectura...)
- Lectura guiada e expresiva de textos narrativos de literatura infantil, adaptacións de obras literarias clásicas e de literatura actual en diversos soportes.
- Comprensión, memorización e recitado de poemas, co ritmo, pronuncia e a entoación adecuados.
- Recreación e composición de poemas e de relatos para comunicar sentimentos, emocións, preocupacións, desexos, estados de ánimo ou lembranzas, recoñecendo as características dalgúns modelos.
- Valoración da escritura como instrumento de relación social, de obtención e de reelaboración da información e dos coñecementos.
- Desenvolvemento da autonomía lectora, da capacidade de elección de temas e de textos e de expresión das preferencias persoais.
- Valoración e aprecio do texto literario como vehículo de comunicación, fonte de coñecemento doutros mundos, tempos e culturas, e como recurso de desfrute persoal.
- Elaboración e reescritura de textos literarios (contos, cómics, poesías) e non literarios.
- Interese polo coidado e pola presentación dos textos escritos, así como atención ás normas ortográficas.

- Utilización de estratexias de resolución de dificultades léxicas e/ou ortográficas (uso de dicionarios variados en diversos soportes).
- Dramatización e lectura dramatizada de situacións e de textos diversos.
- Coñecemento do funcionamento da biblioteca do centro e participación en actividades literarias.
- Iniciación á creación dunha biblioteca persoal.
- Uso guiado de programas informáticos de procesamento de textos.
- Uso dirixido das tecnoloxías da información e da comunicación e das bibliotecas para obter información e modelos para a composición escrita e para a lectura.

Bloque 3. *Reflexionar sobre a lingua.*

- Recoñecemento dos elementos do contexto comunicativo como factores que inciden na selección das formas orais ou escritas de intercambio comunicativo.
- Identificación de estruturas narrativas, descritivas, instrutivas e explicativas sinxelas para a comprensión e composición de textos.
- Recoñecemento das diferenzas máis relevantes entre lingua oral e escrita.
- Coñecemento das regras ortográficas, apreciando o seu valor social e a necesidade de cingirse a elas nos escritos.
- Conciencia positiva da variedade lingüística existente no contexto escolar e social.
- Coñecemento da diversidade lingüística e valoración positiva desta riqueza.
- Comparación de textos orais e escritos producidos en diferentes variedades.
- Comparación e transformación de enunciados, mediante inserción, supresión, cambio de orde, segmentación e recomposición, para xulgar a gramaticalidade dos resultados e facilitar o desenvolvemento dos conceptos lingüísticos e da metalinguaxe.
- Uso e definición intuitiva nas actividades de produción e de interpretación da terminoloxía seguinte: denominación dos textos traballados, enunciado, palabra e sílaba, xénero e número, determinantes, cuantificadores, tempos verbais (pasado, presente, futuro).
- Identificación de palabras compostas e derivadas, de sinónimos e de antónimos en relación coa comprensión e coa produción de textos.
- Comparación de estruturas sintácticas elementais para observar a súa equivalencia semántica ou posibles alteracións do significado.
- Inserción e coordinación de oracións como instrumento na mellora da composición escrita.
- Exploración das posibilidades do uso de diversos enlaces entre oracións (adición, causa, oposición, contradición...) en relación coa composición de textos.
- Identificación funcional das modalidades oracionais declarativa, interrogativa e exhortativa.
- Identificación intuitiva de suxeito e de predicado e dalgúns papeis semánticos do suxeito (axente, paciente).

CRITERIOS DE AVALIACIÓN 2º CICLO.

- Participar en situacións comunicativas que se dan na aula (reais ou simuladas) e que correspondan a diversa tipoloxía (conversa, expresión espontánea, asemblea, debate) e a diversos obxectivos comunicativos, respectando as normas que rexen estas situacións.
- Comprender textos orais de uso cotián, extraendo o senso global das mensaxes orais. Usar estratexias elementais para comprender as mensaxes que escoitan as nenas e os nenos atendendo a sinais relevantes como o ton de voz, a entoación, os xestos, e formulando preguntas coherentes que axuden á comprensión.
- Producir textos orais (explicacións sinxelas, exposicións, narracións...) presentando coherentemente ideas, estados de ánimo, sentimentos, emocións, feitos, vivencias e opinións.
- Memorizar e reproducir textos orais propios da literatura popular galega empregando a pronuncia e entoación adecuadas.
- Detectar e comprender a información explícita en textos escritos (en soporte papel ou dixital) realizando inferencias directas sobre o seu contido.
- Interpretar as ideas contidas nos textos escritos habituais (expositivos, informativos, instrutivos e literarios), tanto en formato impreso como multimedia, integrándoas nos seus propios esquemas de coñecemento.
- Elaborar e reescribir textos escritos de diferente tipoloxía e formato (impreso e/ou multimedia) acordes a diversas situacións funcionais cotiás (cartas, avisos, solicitudes, instrucións, normas, anuncios, noticias) e literarias (contos, poesías, cómics) empregando estratexias de planificación, de textualización e de revisión de escritos.
- Ler expresivamente textos de tipoloxía variada (entre os traballados e/ou elaborados na aula) con fluidez e entoación adecuadas vinculadas á puntuación e á intencionalidade e coa velocidade apropiada segundo o tipo de texto e o obxectivo lector (ler para deleitar outras persoas, ler para dar a coñecer un texto propio, ler para compartir información dun texto único na aula).
- Coñecer textos de literatura infantil (poesía, cómics, contos...) adecuados ao ciclo, coa finalidade de desfrutar coa lectura e de uso como modelo para as propias reescrituras, reelaboracións e producións escritas.
- Empregar as bibliotecas de aula e de centro con certa autonomía, como fonte de información e como lugar que proporciona recursos relacionados coa lectura por pracer.
- Identificar en textos orais e escritos de uso cotián termos e usos que poidan supoñer discriminación.
- Comparar textos orais e escritos producidos en diferentes variedades.
- Reflexionar sobre como algúns cambios nas palabras, enunciados e textos producen modificacións comprensivas e expresivas.
- Utilizar, de xeito intuitivo, terminoloxía relacionada coa tipoloxía textual, os tempos verbais (presente, futuro e pasado), os adxectivos cualificativos, os determinantes e algúns aspectos relativos á semántica, como antónimos e sinónimos, cando se realicen actividades de comprensión e de expresión orais e escritas.

- Usar as experiencias coas diversas linguas que o alumnado coñece ou está a aprender para realizar análises e comparacións que lle permitan establecer melloras na súa expresión e comprensión.

CONTIDOS TERCEIRO CICLO.

Bloque 1. *Escoitar e falar.*

- Participación e cooperación nas situacións comunicativas de relación social especialmente as destinadas a favorecer a convivencia (debates, exposicións curtas, conversas, expresións espontáneas, discusións, asembleas, narracións orais, entrevistas) con valoración e respecto das normas que rexen a interacción oral (quendas de palabra, roles diversos no intercambio, respecto ás opinións e opcións lingüísticas das demais persoas, tonde voz, posturas e xestos adecuados).
- Comprensión de textos orais procedentes da radio, da televisión ou da internet, con especial incidencia na noticia, na entrevista, na reportaxe infantil e nos debates e comentarios de actualidade, para obter información xeral sobre feitos e acontecementos que resulten significativos e distinguindo información de opinión.
- Interpretación elemental en textos orais da retranca, da ironía e de dobres sentidos.
- Comprensión e produción de textos orais para aprender e para informarse, tanto os creados con finalidade didáctica como os de uso cotián, de carácter informal (conversas entre iguais e no equipo de traballo) e dun maior grao de formalización (exposicións da clase, entrevistas ou debates).
- Produción de textos orais propios dos medios de comunicación social mediante simulación ou participación para ofrecer e compartir información e opinión.
- Uso de estratexias elementais para comprender e facer comprender as mensaxes orais: fluidez, claridade, orde, léxico apropiado, pronuncia correcta, ton de voz, entoación, xestualidade. Incorporación das intervencións das demais persoas, formulación de preguntas coherentes e percepción das reaccións.
- Utilización de estratexias para potenciar a expresividade das mensaxes orais (acenos, miradas, posturas corporais).
- Actitude de escoita adecuada ante situacións comunicativas (tolerancia ás opinións, escoita atenta, respecto das opcións de quen fala sen interrupcións inadecuadas, contacto visual).
- Escoita, memorización e produción de textos procedentes da literatura popular oral (refrás, adiviñas, lendas, contos, poemas, conxuros, cancións, ditos, romances, cantigas).
- Valoración e aprecio do texto literario oral como vehículo de comunicación, fonte de coñecemento da nosa cultura e como recurso de desfrute persoal.
- Valoración dos medios de comunicación social como instrumento de aprendizaxe e de acceso a informacións e a experiencias doutras persoas.
- Uso de documentos audiovisuais como medio de obter, identificar, seleccionar, clasificar, comparar e relacionar con progresiva autonomía informacións relevantes para aprender.

- Actitude de cooperación e de respecto en situacións de aprendizaxe compartida.
- Interese por expresarse oralmente coa pronuncia e coa entoación adecuadas.
- Uso dunha linguaxe non discriminatoria e respectuosa coas diferenzas.

Bloque 2. *Ler e escribir.*

- Comprensión da información relevante en textos das situación cotiás de relación social: correspondencia, normas, programas de actividades, convocatorias, plans de traballo ou regulamentos.
- Comprensión de textos procedentes dos medios de comunicación social (incluídas webs infantís e xuvenís) con especial incidencia na noticia, na entrevista e nas cartas á dirección do xornal, para obter información xeral, localizando informacións destacadas.
- Comprensión de textos do ámbito escolar en soporte papel ou dixital para aprender e para informarse, tanto os producidos con finalidade didáctica como os de uso social (folletos informativos ou publicitarios, prensa, programas, fragmentos literarios).
- Utilización de elementos gráficos e paratextuais para facilitar a comprensión (ilustracións, gráficos, táboas e tipografía).
- Integración de coñecementos e de informacións procedentes de diferentes soportes para aprender, comparando, clasificando, identificando e interpretando con especial atención aos datos que se transmiten mediante gráficos, esquemas e ilustracións.
- Esquemización da información relevante dun texto.
- Uso das estratexias de planificación, de textualización (formato, estrutura, ortografía e normas lingüísticas...) e revisión como partes do proceso escritor.
- Composición de textos propios de situacións cotiás de relación social (correspondencia, normas, programas, convocatorias, plans de traballo, SMS) de acordo coas características propias destes xéneros.
- Composición de textos de información e de opinión característicos dos medios de comunicación social sobre feitos e acontecementos significativos, con especial incidencia na noticia, na entrevista, no comentario breve sobre libros ou música, en situacións reais ou simuladas.
- Producción de textos relacionados co ámbito académico para obter, organizar e comunicar información (cuestionarios, enquisas, resumos, esquemas, informes, descrições, explicacións).
- Realización de diferentes tipos de lectura: de investigación, de aprendizaxe, de disfrute persoal, de resolución de problemas.
- Lectura:
  - Expresiva de textos de diferente tipoloxía textual non literaria.
  - Persoal, silenciosa e en voz alta de obras en galego adecuadas á idade e aos intereses (conto, cómic, novela).
  - Guiada de textos narrativos da literatura infantil, adaptacións de obras literarias clásicas e literatura actual en diversos soportes.

– Comentada de poemas, de relatos e de obras teatrais tendo en conta as convencións literarias (xéneros, figuras) e a presenza de certos temas e motivos repetitivos e tópicos.

- Uso das estratexias de control do proceso lector (anticipación, formulación de hipóteses, relectura...)
- Desenvolvemento da autonomía lectora, da capacidade de elección de temas e de textos e de expresión das preferencias persoais.
- Valoración e aprecio do texto literario como vehículo de comunicación e fonte de aprecio da cultura e como recurso de desfrute persoal.
- Recreación e composición de poemas e relatos para comunicar sentimentos, emocións, estados de ánimo, lembranzas, recoñecendo as características dalgúns modelos.
- Interese polo coidado e a presentación dos textos escritos e respecto pola norma ortográfica.
- Interese polos textos escritos como fonte de aprendizaxe e como medio de comunicación de experiencias e de regulación da convivencia.
- Valoración da escritura como instrumento de relación social, de obtención e de reelaboración da información e dos coñecementos.
- Uso dirixido das tecnoloxías da información e da comunicación para a localización, selección, interpretación e organización da información.
- Uso progresivamente autónomo de programas informáticos de procesamento de textos e de corrección ortográfica.
- Uso da biblioteca do centro, amosando coñecemento da súa organización (catalogación, funcionamento) e participación en actividades literarias e na elaboración de propostas.
- Creación da biblioteca persoal.
- Utilización da biblioteca, incluíndo as virtuais, de xeito cada vez máis autónomo, para obter información e modelos para a produción escrita.
- Dramatización e lectura dramatizada de textos literarios e non literarios diversos.

Bloque 3. *Reflexionar sobre a lingua.*

- Identificación das relacións entre os elementos do contexto e as formas lingüísticas en que se manifestan os discursos orais e escritos.
- Identificación en situacións comunicativas de participantes, lugares, xeitos de proceder, para reflexionar sobre as diferentes variables que inciden na comunicación.
- Recoñecemento de estruturas narrativas, descritivas, instrutivas e explicativas para a comprensión e composición.
- Identificación dos mecanismos que favorecen e controlan a comprensión lectora.
- Coñecemento das normas ortográficas, apreciando o seu valor social e a necesidade de cingirse a elas nos escritos.
- Uso de procedementos de derivación, de comparación e de contraste para xulgar sobre a corrección das palabras e xeneralizar as normas ortográficas.
- Valoración das variedades lingüísticas da lingua.

- Comparación e transformación de enunciados, mediante inserción, supresión, cambio de orde, segmentación e recomposición, para xulgar sobre a gramaticalidade dos resultados e facilitar o desenvolvemento dos conceptos lingüísticos e da metalinguaxe.
- Comparación de textos orais e escritos producidos en diferentes variedades da lingua.
- Comparación entre aspectos das linguas que o alumnado coñece e/ou está a aprender para mellorar os procesos comunicativos e recoñecer as interferencias.
- Uso e identificación intuitiva da terminoloxía seguinte nas actividades de produción e interpretación: enunciado (declarativo, interrogativo, exclamativo, imperativo); enlaces (preposición e consunción); grupo de palabras (núcleo e complementos); adxectivo; tempo verbal; persoa gramatical; modos verbais; suxeito e predicado; complementos do nome e complementos do verbo.
- Comparación de estruturas sintácticas diversas para observar a súa equivalencia semántica ou posibles alteracións do significado.
- Observación da inserción e coordinación de oracións como procedementos propios da explicación tanto na escritura como na expresión oral.
- Exploración das posibilidades do uso de diversos enlaces entre oracións (causa, consecuencia, finalidade, contradición, condición...) en relación coa composición de textos.
- Identificación, en oracións, de suxeito e de predicado, e do papel semántico do suxeito (axente, paciente, causa).
- Transformación de oracións de activa en pasiva e viceversa para mellorar a comprensión de determinados textos.
- Práctica do paso de estilo directo a estilo indirecto na narración.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN. 3º CICLO.

- Participar nas diversas situacións de intercambio oral que se producen na aula observando as actitudes adecuadas e autorregulando as estratexias que fan efectiva a comunicación. Aposar interese por expresarse en público coherentemente, sen contradicións, sen repeticións innecesarias e usando nexos adecuados.
- Comprender textos orais diversos interpretando as intencións explícitas así como as intencións, valores e opinións non explícitas.
- Expresarse oralmente con corrección, usando diferentes textos segundo a situación comunicativa de que se trate e empregando os recursos lingüísticos e non lingüísticos que cumbran.
- Producir textos orais a partir de textos preexistentes da literatura oral popular (refrás, ditos, conxuros, lendas, contos, adiviñas, cantigas, cancións, romances) co ritmo e a entoación adecuados.
- Buscar, localizar e seleccionar información explícita en textos escritos de soportes variados (webs, libros, carteis) e realizar inferencias determinando intencións e dúbidos sentidos.

- Interpretar e integrar as concepcións previas e ideas propias coas contidas nos textos comparando e contrastando informacións variadas.
- Producir textos de diferente tipoloxía que permitan narrar, describir, resumir, explicar e expoñer opinións, emocións e informacións relacionadas con situacións cotiás da aula de xeito coherente, usando o máis adecuadamente posible estratexias de planificación, de textualización e de revisión e empregando soportes variados, incluídos os dixitais.
- Ler expresivamente textos de diversa tipoloxía con fluidez e precisión, atendendo á dición, entoación, intensidade de voz, ritmo e velocidade, axeitados ás diversas situacións funcionais da lectura en voz alta (ler para que alguén desfrute escoitando, ler para dar a coñecer un texto descoñecido, ler para compartir información que se acaba de localizar) facendo participar a audiencia da súa interpretación.
- Coñecer textos de literatura infantil propios do ciclo coa finalidade de que sirvan de modelos para a escritura creativa e de recursos para a lectura por pracer.
- Usar as bibliotecas da aula e do centro, así como as súas diferentes seccións, con autonomía abonda, comprendendo como se organiza e colaborando no seu coidado e mellora.
- Analizar textos orais e escritos producidos en diferentes variedades da lingua galega.
- Analizar criticamente os textos e hipertextos e reflexionar sobre o seu contido identificando a estrutura, o uso da linguaxe e o punto de vista da autora ou do autor a partir dos cambios que se poden producir nos elementos textuais efectuando modificacións variadas neles.
- Utilizar terminoloxía lingüística e gramatical básica, implícita e funcionalmente, e como apoio á comprensión e á produción de textos.
- Establecer relacións entre as diversas linguas que utiliza ou está a aprender o alumnado para reflexionar sobre como mellorar os seus procesos comunicativos.

4.- ÁREA DE LINGUA CASTELÁ E LITERATURA

Os bloques de contidos son os mesmos que na área de lingua galega, ao igual que os obxectivos e contidos, posto que ao final da educación primaria o alumno ten que acadar unha competencia lingüística en ambas as dúas linguas.

As diferenzas radicarán, pois, nas estratexias metodolóxicas e na lingua a desenvolver e transmitir os contidos.

Por tanto, e xa para non caer en repeticións, hase de considerar que os obxectivos, contidos e criterios de avaliación son os expostos para a área de lingua galega.

5.- ÁREA DE LINGUA EXTRANXEIRA

OBXECTIVOS:

- escoitar e comprender mensaxes en interaccións verbais variadas, utilizando as informacións transmitidas para a realización de diversas tarefas concretas relacionadas coa experiencia do alumnado.
- expresarse e interactuar oralmente en situacións sinxelas e habituais que teñan un contido e desenvolvemento coñecidos, utilizando procedementos verbais e non verbais e adoptando unha actitude respectuosa de cooperación.
- escribir textos diversos con finalidades variadas sobre temas previamente tratados na aula e coa axuda de modelos.
- ler de xeito comprensivo textos diversos, relacionados coas experiencias e intereses do alumnado, extraendo información xeral e específica de acordo cunha finalidade previa.
- aprender a usar con progresiva autonomía medios variados, incluídas as TIC, para obter información e para comunicarse en lingua estranxeira.
- valorar a lingua estranxeira, e as linguas en xeral, como medio de comunicación e entendemento entre as persoas de procedencias e culturas diversas e como ferramenta de aprendizaxe de distintos contidos.
- manifestar unha actitude receptiva, interesada e de confianza na propia capacidade de aprendizaxe e de uso da lingua estranxeira.
- coñecer aspectos doutras culturas que utilizan a lingua estudada e amosar unha actitude de respecto cara as mesmas.
- utilizar os coñecementos e as experiencias previas coas linguas galega e castelá para unha adquisición máis rápida, eficaz e autónoma da lingua estranxeira.
- identificar aspectos fonéticos, de ritmo, de acentuación e de entoación, así como estruturas lingüísticas e aspectos léxicos da lingua estranxeira e usalos como elementos básicos da comunicación.

CONTIDOS:

PRIMEIRO CICLO:

Bloque 1. *Escoitar e falar.*

- comprensión de mensaxes orais sinxelas (instrucións) para realizar tarefas dentro ou fóra da aula.
- comprensión de textos orais sinxelos -contos, cancións, rimas...- conectados cos intereses das nenas e dos nenos e apoiados con imaxes, sons e xestos.
- escoita e comprensión de mensaxes sinxelas significativas para o alumnado procedentes de diferentes soportes multimedia.
- achegamento, a través do xogo e da expresión corporal e musical, a algúns aspectos fonéticos, do ritmo, da acentuación e da entoación da nova lingua.
- participación en situacións de comunicación reais ou simuladas, empregando respostas verbais ou non verbais (movemento, accións, debuxo, modelado, mímica).

- Imitación de situacións de comunicación breves e sinxelas a través de dramatizacións e de xogos de sortes, de rutinas de comezo e fin da clase, de leñas, de retrosos e de contos.
- Memorización de producións orais breves significativas e apoiadas con axuda visual, auditiva e xestual (cancións, rutinas para iniciar ou manter o xogo, fórmulas orais breves para manter a atención, leñas...).
- Participación con actitude de colaboración en xogos e dramatizacións que precisen de breves intervencións orais.
- Interese por empregar a lingua estranxeira en situacións variadas de comunicación (saúdo, despedida, presentacións, felicitación ás persoas da aula nos seus aniversarios, estados de ánimo...).
- Valoración positiva das intervencións orais propias e alleas.
- Recoñecemento e aprendizaxe de formas básicas de relación social en lingua estranxeira.
- Iniciación ás estratexias básicas que favorecen a comprensión e a expresión oral: uso do contexto visual e non-verbal e dos coñecementos previos sobre o tema ou sobre a situación de comunicación transferidos desde as linguas que coñece o alumnado á lingua estranxeira.
- Valoración da lingua estranxeira como instrumento para comunicarse e para achegarse a nenos e nenas doutras culturas.

Bloque 2. *Ler e escribir.*

- Asociación de imaxes con palabras coñecidas e relacionadas con temas próximos ao alumnado -contos, personaxes de debuxos animados- e identificación delas, empregando diferentes recursos visuais e informáticos.
- Asociación de grafía, fonema e significado de palabras en contextos reais ou simulados procedentes de diversas fontes, traballadas previamente a través de diversos medios, e sempre con apoio visual.
- Lectura de palabras e de enunciados moi sinxelos en recursos variados (audiovisuais e informáticos, tiras de cómic, karaoke, xogos de ordenador).
- Escritura de palabras e de enunciados moi sinxelos e traballados previamente en producións orais utilizando distintos medios (xogos visuais e informáticos en que o alumnado teña que formar palabras e asocia-las con imaxes, modelos, textos para completar...) coa intención de compartir información ou cunha intención lúdica e/ou funcional.
- Iniciación ao uso de programas informáticos educativos para ler e escribir mensaxes sinxelas.
- Interese polo coidado na presentación dos textos escritos.
- Valoración positiva dos textos escritos propios e os do resto das persoas da aula, colaborando na súa produción e exposición e integrándo- as na rutina diaria (carteis para identificar os recantos, calendario, cartafol colectivo...).

Bloque 3. *Reflexión sobre a lingua e consciencia intercultural.*

- Iniciación a algunhas diferenzas de sons e de ritmo respecto da primeira lingua.
- Iniciación á utilización de estratexias de lectura: uso do contexto visual e verbal e dos coñecementos previos sobre o tema ou a situación transferidos desde as linguas que coñece o alumnado.
- Familiarización con algunhas estratexias básicas da produción de textos a partir dun modelo: selección da persoa destinataria, da intención e do contido.
- Uso de habilidades e de procedementos (repetición, memorización, asociación de palabras e de expresións con elementos xestuais e visuais e observación de modelos) para a adquisición de léxico e de estruturas elementais da lingua.
- Iniciación ao uso de dicionarios visuais, contos, webs infantís e produtos multimedia e achegamento ás posibilidades que achegan na busca de información e de coñecemento.
- Seguridade na propia capacidade para aprender unha lingua estranxeira e gusto polo traballo cooperativo.
- Iniciación ao emprego dun cartafol (registro de aprendizaxe) colectivo da aula, onde se irán acumulando os traballos de cada neno e cada nena previamente acordados no grupo-clase.
- Achegamento a algúns aspectos culturais semellantes á nosa realidade a través de producións multimedia e de manifestacións artísticas da cultura dos países onde se fala a lingua estranxeira.
- Actitude receptiva cara ás persoas que falan outra lingua e teñen unha cultura ou forma de vida diferentes.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

PRIMEIRO CICLO:

- Valorar a lingua estranxeira como instrumento para comunicarse e para achegarse a nenoseanenas doutras culturas que teñen formas de vida diferentes da propia e para descubrir algúns aspectos comúns (xogos de sortes, xogos tradicionais e festas...).
- Amosar unha actitude positiva cara á aprendizaxe da nova lingua mostrando interese por imitar, escoitar e reproducir rimas, cancións, xogos, elementos repetitivos dos contos e de cancións.
- Comprender mensaxes verbais, significativas e contextualizadas coa axuda de elementos lingüísticos e non lingüísticos.

- Participar comprensivamente, empregando formas lingüísticas e non lingüísticas, en producións orais moi sinxelas relativas a situacións e a temas de interese para o alumnado: xogos, dramatizacións de contos, instrucións para realizar actividades da aula.
- Amosar comprensión, mediante respostas verbais sinxelas e básicas, en situacións de comunicación cotiás (saúdo, despedida, presentación, expresión de estados de ánimo e outros) e iniciarse nas fórmulas orais da expresión cotiá.
- Imitar sons, repetir producións orais sinxelas e breves de uso diario na aula e memorizar fórmulas breves e sinxelas de comunicación oral de interese para os nenos e as nenas (xogos de sortes, retrosos de cancións e contos, fórmulas verbais para iniciar unha actividade, lerias, xogos de mans...)
- Identificar e interpretar palabras e enunciados curtos contextualizados en situacións de comunicación significativas para os nenos e para as nenas, como mensaxes multimedia, contos, tarxetas de felicitación, anuncios e carteis aprendidos con anterioridade na súa forma oral.
- Producir mensaxes significativas sinxelas de xeito guiado en papel ou en formato dixital cunha finalidade comunicativa e con axuda de modelos que previamente fosen aprendidos oralmente.
- Utilizar recursos e estratexias moi sinxelos para aprender a aprender, identificando as que son máis apropiadas para o alumnado (axudas xestuais, repetición sonora en voz alta ou de movemento, asociación, emprego de dicionarios visuais, utilización da internet...).
- Amosar curiosidade e interese por buscar información a través de diferentes medios sobre a cultura que están a estudar as alumnas e os alumnos (busca de imaxes, xogos, fotografías, personaxes de debuxos animados...) con diversas finalidades (exposición na aula no rexistro de aprendizaxe, clasificación na carpeta de favoritos, utilización como salvapantallas, álbums...)

CONTIDOS:

SEGUNDO CICLO:

Bloque 1. *Escoitar e falar.*

- Comprensión de mensaxes orais (instrucións e peticións) de progresiva complexidade para realizar tarefas dentro ou fóra da aula.
- Comprensión de textos orais de dificultade crecente -contos, anuncios, información meteorolóxica, localización dunha persoa, obxecto ou lugar, cancións, rimas...- conectados cos intereses das nenas e dos nenos en soporte audiovisual e multimedia para extraer información global e algunha específica.
- Participación en situacións reais ou simuladas de comunicación dando respostas verbais e non verbais que supoñan unha elección entre un repertorio limitado de posibilidades, en contextos progresivamente menos dirixidos.

- Participación activa en situacións funcionais de comunicación (conversas telefónicas; peticións; auto-presentación e presentación doutras persoas; compra-venda; saúdos; identificación e localización de persoas, de obxectos e de lugares...) respectando e empregando as convencións propias do proceso comunicativo: prestar atención á persoa que fala, respectar as quendas de palabra, manter contacto visual, amosar actitude positiva e presentar adecuación da resposta á intervención das outras persoas.
- Producción de textos orais coñecidos previamente mediante a participación activa en representacións, cancións, recitados, dramatizacións, interaccións dirixidas... ou ben preparados mediante un traballo previo con axudas e modelos, amosando interese por expresarse oralmente en actividades individuais e de grupo.
- Utilización progresiva de estratexias básicas para apoiar a comprensión e a expresión oral: uso do contexto visual e non verbal e dos coñecementos previos sobre o tema ou a situación transferidos desde as linguas que coñece á lingua estranxeira.
- Valoración positiva das intervencións orais propias e alleas na lingua estranxeira como instrumento para comunicarse e coñecer outras culturas.
- Identificación e dominio progresivo de aspectos fonéticos, do ritmo, da acentuación e da entoación da lingua estranxeira como aspectos fundamentais para a comprensión e produción de breves textos orais a través do xogo e da expresión corporal e musical.
- Interese por facerse comprender, por entender e por empregar a lingua estranxeira en situacións variadas de comunicación.

Bloque 2. *Ler e escribir.*

- Asociación de grafía, pronunciación e significado a partir de modelos escritos e de expresións orais coñecidas, así como consolidación dalgunhas asociacións grafía-son básicas en situacións contextualizadas ben definidas para as nenas e os nenos.
- Lectura e comprensión de diferentes mensaxes de interese para os nenos e as nenas (contos, menús, instrucións dun xogo, mensaxes de correo electrónico, xogos de pistas, anuncios publicitarios...) adaptadas á súa competencia lingüística, en soporte papel e dixital, para utilizar información global e específica no desenvolvemento dunha tarefa ou polo simple pracer da lectura.
- Uso guiado de estratexias de lectura (utilización das imaxes, dos títulos e doutras informacións visuais, así como dos coñecementos previos sobre o tema ou sobre a situación de comunicación transferidos desde as linguas que coñece o alumnado), identificando a información máis importante e deducindo o significado de palabras e de expresións non coñecidas.
- Lectura expresiva e escritura de textos propios de situacións cotiza próximas como invitacións, felicitacións, notas, avisos, billetes de transporte, entradas, etiquetas ou xogos.
- Composición de textos sinxelos a partir de modelos, empregando expresións e enunciados moi coñecidos oralmente para transmitir información, ou con intencións comunicativas propias da vida diaria.

- Utilización das tecnoloxías da información e da comunicación para ler e transmitir información (webs, programas multimedia, correo electrónico)
- Interese polo coidado e a presentación dos textos escritos valorando o seu sentido estético.
- Interese por cooperar na utilización da lingua estranxeira na súa forma escrita na aula, por expoñela como recordatorio visual e para á aprendizaxe de novas palabras e expresións (carteis para identificar os obxectos e os espazos da aula, calendario, normas de xogos, cartafol colectivo...)
- Iniciación ao coñecemento e uso das estratexias básicas para producir textos (elección da persoa destinataria, finalidade, planificación, redacción do borrador, revisión do texto e versión final) a partir de modelos moi estruturados e con axuda.
- Presenza da lingua estranxeira no contorno próximo.

Bloque 3. *Reflexión sobre a lingua e consciencia intercultural.*

- Autonomía no emprego dun cartafol colectivo de aula e iniciación e interese na utilización dun individual para seleccionar de forma guiada os mellores traballos propios.
- Uso de estratexias (repetición, imitación, memorización, asociación de palabras e expresións con xestos, imaxes ou sons, observación de modelos, lectura de textos, utilización de soportes multimedia) para a adquisición de novo léxico, formas e estruturas da lingua.
- Reflexión sobre a utilización progresiva de diferentes medios (dicionarios visuais e bilingües, internet, materiais audiovisuais e multimedia...) como instrumentos de axuda para a aprendizaxe.
- Confianza na propia capacidade para aprender unha lingua estranxeira, aceptación do erro como parte do proceso e valoración do traballo cooperativo como forma de acadar obxectivos de aprendizaxe.
- Utilización de recursos de compensación de insuficiencias no uso da lingua oral: xestos, definicións, debuxos.
- Identificación de aspectos lingüísticos e culturais pouco complexos diferentes e semellantes á nosa realidade a través de producións audiovisuais ou multimedia e de manifestacións artísticas (diferentes horarios, festas, hábitos...)
- Recoñecemento do valor da nova lingua para achegarse a nenos e nenas doutras culturas que teñen formas de vida e formas de pensar diferentes da propia.
- Actitude receptiva cara ás persoas que falan outra lingua e teñen culturas, hábitos, crenzas e formas de vida diferentes.
- Interese por coñecer información sobre as persoas e a cultura dos países onde se fala a lingua estranxeira.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

SEGUNDO CICLO:

- Valorar a lingua estranxeira como instrumento para comunicarse, para achegarse a nenos e nenas doutras culturas que teñen formas de vida diferentes da propia e para descubrir algúns aspectos culturais diferentes e semellantes á identidade galega (simboloxía, música, festas e xogos tradicionais).
- Amosar comprensión mediante respostas non verbais (xestos, movemento, actividades artísticas) a instrucións básicas dadas en situacións habituais na aula e no centro.
- Captar a información máis relevante e identificar información global en mensaxes diversas que inclúan textos orais, sobre temas familiares e de interese para os nenos e as nenas.
- Participar comprensivamente en situacións de comunicación (da vida da aula ou simuladas), respectando as normas básicas dos intercambios orais e empregando formas lingüísticas e non lingüísticas.
- Memorizar e producir textos orais coñecidos previamente e de interese para os nenos e as nenas mediante a participación activa en representacións, cancións, recitados, dramatizacións e interaccións dirixidas.
- Comprender o significado global e algunhas informacións específicas de textos sinxelos, en soporte papel e dixital, sobre temas diversos, motivadores e adaptados á competencia lingüística de nenos e de nenas.
- Producir mensaxes escritas significativas en que aparezan enunciados e textos curtos a partir de modelos, cunha finalidade determinada e cun formato preestablecido, tanto en soporte papel como dixital.
- Usar formas e estruturas propias da lingua estranxeira en diferentes contextos comunicativos e motivadores de forma significativa.
- Coñecer e empregar funcionalmente algunhas estratexias para aprender a aprender e identificar algunhas características persoais que axudan a aprender mellor.
- Amosar curiosidade e interese por buscar información a través de diferentes medios sobre a cultura que están a estudar as nenas e os nenos con diversas finalidades: exposición na aula no rexistro de aprendizaxe, inclusión no cartafol propio, achegas a un determinado traballo colectivo en rede, ou outros do seu interese.
- Respetar as diferenzas de todo tipo adoptando unha actitude positiva ante culturas e opinións alleas.
- Amosar confianza e interese por transmitir algúns aspectos da nosa cultura a outros nenos e outras nenas, empregando o idioma estranxeiro a través de formatos e linguaxes diversas e valorando positivamente o que podemos ofrecer.
- Producir mensaxes sinxelas propias a partir dun contexto concreto utilizando a educación artística, as tecnoloxías da información e da comunicación. Búscase comprobar o grao de autonomía na creación das propias producións.

CONTIDOS:

TERCEIRO CICLO .

Bloque 1. *Escoitar e falar.*

- Comprensión de mensaxes orais (instrucións, peticións e explicacións) de progresiva complexidade para realizar tarefas dentro ou fóra da aula, emitidas polas persoas presentes ou a través de gravacións nos diferentes soportes.
- Comprensión de mensaxes orais de progresiva complexidade relacionadas cos intereses dos rapaces e das rapazas e cos seus sentimentos, desexos e gustos (entrevistas a persoas coñecidas; contos; lendas; sucesos; adiviñas; relato oral do que se está facendo, vendo ou escoitando; relato da vida diaria doutros nenos e doutras nenas da súa idade que viven de xeito diferente...), emitidas en soporte audiovisual e informático, para obter información global e específica.
- Exploración das posibilidades expresivas de textos orais a través da imitación, da recitación, da dramatización e da representación.
- Participación en situacións reais de comunicación ou simuladas empregando expresións cada vez máis complexas baseadas en modelos e en estruturas lingüísticas coñecidas (para falar da familia e doutras persoas, do tempo atmosférico, da roupa, dos libros, dos xogos, das películas...), con adecuación ao contexto, con progresiva autonomía e con reforzo de linguaxe non verbal.
- Participación activa en situacións cotiás de comunicación producidas dentro da aula (decidir sobre un asunto, facer peticións, organizar a actividade, traballar en equipo, pedir aclaracións ou axuda, expoñer un tema...), respectando e empregando as convencións propias do proceso comunicativo: prestar atención á persoa que fala, usar adecuadamente das quendas de palabra, manter o contacto visual, amosar actitude positiva e adecuar a resposta á intervención.
- Recoñecemento de estruturas para afirmar, negar, cuantificar.
- Sensibilidade ante a importancia da comunicación oral en linguas estranxeiras.
- Valoración do diálogo entre iguais como medio de aprendizaxe compartida.
- Emprego da lingua estranxeira como instrumento para unha aprendizaxe integrada, coa finalidade de acadar novos coñecementos non puramente lingüísticos (taller de solidariedade, obradoiro de educación viaria, aprendizaxe e práctica dun novo deporte, dunha nova técnica artística...).
- Afianzamento e confianza nas estratexias básicas para apoiar a comprensión e a expresión oral: uso do contexto visual e non verbal e dos coñecementos previos sobre o tema ou sobre a situación de comunicación transferidos desde as linguas que coñece o alumnado á lingua estranxeira, así como solicitude de repeticións e de reformulacións para asegurar a comprensión.
- Valoración positiva das intervencións orais propias e alleas na lingua estranxeira como instrumento para comunicarse e coñecer outras culturas.
- Interese por empregar a lingua estranxeira e por aprender o seu uso en novas situacións de comunicación de progresiva complexidade, atendendo á corrección e á adecuación das expresións.
- Interese pola pronuncia coidada, polo ritmo, pola entoación e pola acentuación adecuadas, tanto nas participacións orais como nas imitacións, recitacións e dramatizacións.

- Valoración das actividades realizadas fóra da aula en que a lingua empregada sexa a lingua estranxeira (asistencia a unha obra de teatro, xantar con persoas doutros países, demostración dalgunha habilidade e explicación...)
- Valoración das linguas como medio para comunicarse e relacionarse con compañeiros e compañeiras doutros países, como recurso de acceso á información e como instrumento de enriquecemento persoal ao coñecer culturas e maneiras de vivir diferentes.
- Actitude crítica ante as discriminacións amosadas nas mensaxes procedentes dos diferentes medios de comunicación social, audiovisuais e multimedia.
- Uso dos coñecementos en lingua estranxeira para interpretar mensaxes presentes no propio medio. Presenza da lingua estranxeira en Galicia.

Bloque 2. *Ler e escribir.*

- Asociación de grafía, pronunciación e significado a partir de modelos escritos e de expresións orais coñecidas, así como consolidación das asociacións grafía-son das mensaxes empregadas en situacións funcionais de comunicación.
- Lectura e comprensión de diferentes mensaxes significativas (entrevistas de personaxes de interese, bitácoras, instrucións dun novo xogo, mensaxes de correo, narración dun suceso...) en soporte papel e dixital, adaptadas á competencia lingüística do alumnado, para utilizar información global e específica, no desenvolvemento dunha tarefa ou proxecto ou para gozar da lectura.
- Uso progresivamente autónomo de estratexias de lectura (utilización dos elementos do contexto visual e dos coñecementos previos sobre o tema ou sobre a situación de comunicación transferidos desde as linguas que coñece), identificando a información máis importante, deducindo o significado de palabras e de expresións non coñecidas e empregando dicionarios ou tradutores dixitais.
- Exploración das posibilidades expresivas da lectura de mensaxes en que a expresividade sexa ingrediente fundamental para a comprensión e para o gozo destas (breves obras de teatro, chistes, poemas, cancións, conversas da vida cotiá...)
- Actitude crítica ante as mensaxes procedentes dos medios de comunicación social e da internet e identificación de valores e de ideas subliminais que supoñan calquera tipo de discriminación ou manipulación.
- Autonomía lectora e identificación e selección de lecturas (contos, folletos, revistas e cómics en lingua estranxeira) na biblioteca da aula e na do centro.
- Interese pola lectura autónoma de textos en lingua estranxeira para obter información e para gozar con eles.
- Lectura e escritura de textos propios de situacións comunicativas habituais de relación social e dos medios de comunicación, así como de textos para aprender e para informarse.
- Valoración da lingua estranxeira como instrumento para comunicarse por escrito con rapaces e rapazas doutros lugares (chat e correo electrónico) e para aprender costumes e aspectos culturais propios dos países onde se fala a lingua estranxeira e doutros onde esta se estuda (manifestacións artísticas e musicais, danzas, festivais, paisaxe,

climatoloxía, patrimonio histórico, comidas, deportes, xogos tradicionais e actividades de lecer...).

- Produción de textos escritos sobre temas de interese elaborados de forma cooperativa, seguindo as secuencias do proceso de produción (planificación, xeración de ideas, textualización e revisión), utilizando as tecnoloxías da información para a súa produción, e asegurando que o resultado se acade a través da negociación entre o grupo. Interese por compartir os textos producidos (exposición na aula ou no centro).
- Interese polo coidado e a presentación dos textos escritos propios e alleos valorando o seu sentido estético.
- Composición de textos de creación propia asociados a distintas situacións de comunicación, progresivamente máis extensos e ricos en léxico e en estruturas, seguindo as secuencias do proceso de produción (planificación, xeración de ideas, textualización organización en parágrafos, e revisión), con diversas intencións comunicativas (contar experiencias, sentimentos, preferencias, regular normas, informar de acontecementos, invitar a actuar con responsabilidade ecolóxica...).
- Interese por empregar as TIC para producir textos e presentacións coa finalidade de transmitirles a outros rapaces e a outras rapazas aspectos relacionados coa nosa identidade cultural (adaptando ou creando poemas, lendas, cancións e describindo lugares do contorno, personaxes da nosa cultura, xogos e festas populares...).

Bloque 3. *Reflexión sobre a lingua e consciencia intercultural.*

- Autonomía no emprego dun cartafol propio, manuscrito ou en soporte dixital, onde estarán incluídos unha selección dos mellores traballos, unha reflexión propia da mellor maneira de aprender, autoavaliacións, observacións, curiosidades, fotos, material real... relacionados coa lingua estranxeira.
- Uso de estratexias como a repetición; a imitación; a memorización; a asociación de palabras e de expresións con xestos, imaxes ou sons; a observación de modelos; a lectura de textos; a utilización de soportes multimedia e de dicionarios para a adquisición de novo léxico, formas e estruturas da lingua.
- Interese por revisar e autocorraxir os textos, comparando os procedementos lingüísticos máis frecuentes utilizados coa mesma finalidade nas distintas linguas.
- Confianza na propia capacidade para aprender unha lingua estranxeira, aceptando o erro como parte do proceso e valorando o traballo cooperativo como forma de acadar obxectivos de aprendizaxe individuais e colectivos.
- Activación e reflexión dos coñecementos lingüísticos desenvolvidos nas outras linguas para favorecer a comprensión das mensaxes escritas na lingua estranxeira (relacionar elementos do texto, prescindir de comprender o significado de palabras que non son esenciais, deducir o sentido de palabras e de estruturas).
- Identificación dos propios problemas de comprensión e progresiva superación destes a través de toma de notas en producións orais, da atención ao contexto, da repetición, da memorización...

- Recoñecemento do uso e da funcionalidade dalgúñas formas e estruturas básicas propias da lingua estranxeira previamente utilizadas.
- Actitude receptiva cara ás persoas que falan outra lingua e teñen culturas, hábitos, crenzas, opinións e formas de vida diferentes á propia.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

TERCEIRO CICLO:

- Valorar a lingua estranxeira como instrumento para comunicarse e para achegarse a rapaces e rapazas doutras culturas que teñen formas de vida diferentes da propia e para descubrir algúns aspectos culturais diferentes e semellantes á identidade galega través de diferentes canles de comunicación.
- Empregar a lingua estranxeira como instrumento para a construción de novas aprendizaxes que non sexan puramente lingüísticas (obradoiro de solidariedade, de educación viaria, aprendizaxe e práctica dun xogo deportivo, dunha técnica artística...).
- Comprender o sentido global de mensaxes orais significativas e identificar informacións específicas destas emitidas en diferentes situacións de comunicación, procedentes de distintas fontes e en diversos formatos.
- Manter conversas cotiás sobre temas de interese coñecidos e traballados con anterioridade en situacións de comunicación funcionais, respectando as normas básicas dos intercambios, como esperar a quenda, escoitar e mirar a quen fala e interesarse polas intervencións alleas.
- Localizar en mensaxes escritas en diversos formatos, e relacionadas cos intereses dos rapaces e das rapazas, información explícita e realizar inferencias directas baseadas no contexto.
- Compoñer mensaxes escritas significativas atendendo ás persoas a quen van dirixidas, ao tipo de texto e á finalidade, tanto en soporte papel como dixital, e elaboradas de forma cooperativa.
- Usar formas e estruturas básicas propias da lingua estranxeira, incluíndo aspectos de ritmo, de acentuación, e de entoación en diferentes contextos comunicativos de forma significativa.
- Empregar algunhas estratexias para aprender a aprender, como facer preguntas pertinentes para obter información, pedir aclaracións, utilizar dicionarios bilingües e monolingües, acompañar a comunicación con xestos, buscar, recompilar e organizar información en diferentes soportes, utilizar as TIC para contrastar e comprobar información e identificar algúns aspectos que axudan ao alumnado a aprender mellor.
- Amosar comprensión, tolerancia e respecto cara ás diferenzas de todo tipo, adoptando unha actitude positiva ante culturas e opinións alleas.
- Aplicar estratexias que favorezan a creatividade na produción de mensaxes próximas ao alumnado a partir dun contexto concreto e utilizando a educación artística, as tecnoloxías da comunicación e da información.

- Recoñecer, identificar e valorar algúns aspectos socioculturais do país ou países onde se fala a lingua estudada, identificando semellanzas e diferenzas coa nosa realidade. Demostrar curiosidade e interese por buscar información a través de diferentes medios
- Amosar confianza e interese por transmitir diferentes aspectos da propia cultura a outros nenos e nenas empregando o idioma estranxeiro oralmente e por escrito e valorando positivamente o que desde a nosa cultura podemos ofrecer.

6.- ÁREA DE MATEMÁTICAS

EDUCACIÓN INFANTIL

Competencia matemática

Contribuirase á mellora da competencia matemática no segundo ciclo de educación infantil na medida en que os elementos e razoamentos matemáticos sexan empregados para enfrontarse ás situacións cotiás e reais que o precisen.

- Utiliza-la linguaxe matemática en situacións da vida cotiá.
- Emprega-las matemáticas para comprender e interpreta-lo medio desenvolvendo unha opinión sobre este.
- Comezar a aplicar operacións matemáticas para resolver problemas cotiáns amosando seguridade e confianza nas capacidades propias.
- Ser capaz de coñece-lo proceso que se seguiu e as solucións que se obtiveron na resolución de problemas.
- Ser capaz de analizar, razoar e comunicar progresivamente as súas ideas de forma adaptada á idade.
- Desenvolve-la curiosidade, a confianza en si mesmo/a, o sentido do que é o importante e o desexo de comprender e de facer ben as cousas.
- Ser capaz de utilizar progresivamente o coñecemento que posúe para xerar novos coñecementos.
- Realizar, progresivamente, estimacións dalgunhas magnitudes.
- Realizar diferentes agrupacións e establecer relacións entre obxectos e situacións.
- Utilizar de forma progresiva diferentes procedementos para solucionar situacións concretas.
- Aprender a actuar, a reaccionar e a tomar decisións en situacións diversas.
- Emprega-la linguaxe matemática para expresar ideas.
- Utilizar métodos elementais para calcular distancias.

- Emprega-lo coñecemento das formas e figuras xeométricas para describir e resolver situacións cotiás que o requiran.
- Comezar a identificar e utiliza-los cuantificadores básicos de cantidade, tamaño, espaciais, temporais..., os números.

ÁREA DE MATEMÁTICAS: OBXECTIVOS

- Iniciarse nas habilidades matemáticas, manipulando funcionalmente elementos e coleccións, identificando os seus atributos e calidades e mais establecendo relacións de agrupamentos, clasificación, orde e cuantificación.
- Empregar o coñecemento matemático para interpretar a vida en clave de lóxica, comprendendo situacións e resolvendo problemas: establecendo relacións, explorando, ordenando, comparando, cuantificando, medindo, pesando, etc.
- Iniciarse na formulación de hipóteses, buscando respostas e explicacións, para anticipar probables efectos que poderían producirse como consecuencia de situacións da vida diaria e dalgúns experimentos realizados.
- Tomar a iniciativa, planificar e secuenciar a propia acción para realizar tarefas sinxelas ou resolve problemas da vida cotiá, aceptando as pequenas frustracións e manifestando unha actitude tendente a superar as dificultades que se presentan, reforzando o sentimento de autoconfianza e sendo quen de solicitar axuda.

ÁREA DE MATEMÁTICAS: CONTIDOS

BLOQUE 1.- MEDIO FÍSICO: ELEMENTOS, RELACIÓNS E MEDIDA

- Propiedades dos obxectos: cor, forma e tamaño.
- Relacións entre obxectos e coleccións.
- Cuantificadores: todo-nada, moito-pouco, máis ca-menos ca, ningún-varios, cheo-baleiro e igual que.
- A serie numérica: os 9 primeiros números.
- O número cardinal e o ordinal.
- Nocións básicas de medida: grande-mediano-pequeno, longo-curto, alto-baixo e pesado-lixero.
- Unidades de medida naturais e arbitrarias: man, pé, paso, táboas e algúns obxectos.
- Medidas temporais: moito anaco-pouco anaco, agora, logo, antes, despois, rápido-lento, día e semana.

- Formas planas: círculo, cadrado, triángulo e rectángulo.
- Nocións básicas de orientación e situación no espazo: arriba-abaixo, encima-debaixo, dentro-fóra, diante-detrás, preto-lonxe, pechado-aberto, xunto-separado e esquerda-dereita.
- Exploración de obxectos: percepción, manipulación e experimentación.
- Identificación das sensacións que produce a actividade con obxectos.
- Produción de cambios e transformacións sobre os obxectos, observando os resultados.
- Clasificación e agrupación de obxectos segundo as súas características, usos e funcións.
- Discriminación de formas, tamaños, cantidades, situacións espaciais, cores..., mediante a realización de xogos interactivos no ordenador.
- Utilización correcta dalgúns obxectos en relación co uso que teñen.
- Exploración das calidades sensoriais dos obxectos.
- Comparación e agrupación de obxectos, atendendo a atributos diversos.
- Aproximación á cuantificación de coleccións.
- Ordenación de obxectos atendendo ó grao de posesión dunha determinada calidade.
- Uso contextualizado dos primeiros números ordinais.
- Utilización do conteo como estratexia de estimación e uso dos números cardinais referidos a cantidades manexables.
- Verbalización do criterio de pertenza ou non pertenza a unha colección.
- Utilización axeitada dos cuantificadores.
- Utilización da serie numérica para contar elementos.
- Representación gráfica dos cardinais.
- Enumeración verbal dos ordinais.
- Resolución de problemas da vida cotiá que impliquen engadir, quitar e repartir.
- Identificación de formas planas e tridimensionais en elementos do medio.
- Exploración dalgúns corpos xeométricos elementais.
- Estimación intuitiva da duración de certas rutinas da vida cotiá en relación coa medida de tempo.
- Situación e localización de si mesmo/a e dos obxectos no espazo segundo as nocións básicas.
- Realización de desprazamentos orientados.

- Uso axeitado das nocións espaciais.
- Interese pola exploración e experimentación cos obxectos.
- Apreciación da utilidade dos números para resolve-los problemas da vida cotiá.
- Curiosidade por descubri-la medida dos obxectos.
- Actitude de interese e observación ante a organización do espazo.
- Gozo coa actividade matemática.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Agrupar, clasificar e ordenar elementos e coleccións segundo semellanzas e diferenzas.
- Identificar e representar a serie numérica: os 9 primeiros números.
- Cuantificar coleccións de elementos mediante o uso da serie numérica.
- Coñecer a diferenza entre ordinal e cardinal.
- Identificar unidades de medida temporais.
- Identificar os cuantificadores básicos.
- Resolver sinxelos problemas matemáticos da súa vida cotiá.
- Manexar nocións espaciais e temporais básicas.
- Iniciarse na cuantificación e interpretación dos elementos do medio natural
- Identificar corpos xeométricos e formas planas elementais.
- Identificar nocións básicas de orientación e situación no espazo.
- Coñecer unidades e nocións básicas de medida.
- Coñecer propiedades básicas dos obxectos: cor, forma e tamaño.
- Sentir interese por explorar, manipular, etc os obxectos.
- Identificar cambios e transformacións que se producen nos obxectos, observando os resultados.
- Mostrar interese ante a actividade matemática.

MATEMÁTICAS: EDUCACIÓN PRIMARIA.

- **O bloque 1. Espazos e formas**, recolle os aspectos fundamentais da xeometría. Preténdese que o alumnado describa, analice propiedades, clasifique e razoe, e non só que defina. Requírese pensar e facer, construír, debuxar, clasificar con diversos criterios, modelizar, medir, comparar... Todo o ámbito manipulativo ten enorme importancia ao tratar os contidos deste bloque e tamén o uso de programas informáticos que poidan facilitar algúns ou varios destes

requirimentos. Espazo e forma fan referencia a relacións espaciais e xeométricas, e require este bloque observar similitudes e diferenzas, analizar os compoñentes das formas e recoñecer formas en diferentes representacións e dimensións, así como entender as propiedades dos obxectos e as súas posicións no espazo.

- **O bloque 2. Cantidades**, pretende esencialmente o traballo coas cantidades nas diferentes vertentes en que estas aparecen: o número e o dominio reflexivo das relacións numéricas nos diferentes contextos.
- **O bloque 3. Tratamento da información** e azar, fai fincapé na iniciación ao uso crítico da información recibida por diferentes medios e sobre todo na comprensión das informacións dos medios de comunicación. O alumnado, cando se incorpora á educación primaria, chega cunha enorme bagaxe de experiencias matemáticas, xeralmente intuitivas, relacionadas con diversos aspectos da área (por exemplo, coas cantidades: números, medidas de tempo, sistema monetario, accións de engadir e quitar, cos espazos, coas formas, coa importancia que lles atribúen as persoas do contorno próximo...). Esas experiencias foron construídas en interacción co seu contorno e coas persoas próximas que as utilizan decote. O achegamento aos contidos matemáticos debe apoiarse en actividades reais e na manipulación de obxectos concretos e familiares para poder ir avanzando progresivamente cara á formalización. O paso desde o intuitivo ata un sistema de destrezas, de actitudes e de coñecementos matemáticos coherente e articulado debe ser progresivo e non finaliza na educación primaria. A escola debe establecer pontes entre os coñecementos extraescolares e os escolares, entre os asistemáticos e os sistemáticos, entre os espontáneos e os intuitivos e os ligados a formas de representación máis simbólica propia das matemáticas. Cómpre, non obstante, abandonar a idea de construción lineal do coñecemento, pois a integración dos novos coñecementos é un proceso moito máis complexo que esas vellas propostas (do simple ao complexo) e, xeralmente, require de múltiples situacións, tempo para resolvelas e reiteradas oportunidades para reflexionar sobre o aprendido e poñelo en xogo. A aprendizaxe significativa das matemáticas debe partir das concepcións previas do alumnado. A modificación deses esquemas previos só será posible despois de pasar por unha situación de conflito cognitivo (en que a contradición e a rotura do equilibrio inicial dos esquemas cognitivos do alumnado vai permitir a busca de coñecementos alternativos). Hai que propor situacións didácticas contextualizadas no próximo e familiar en que se consideren as súas experiencias matemáticas previas como punto de partida para planificar novas aprendizaxes. A integración de novas aprendizaxes require múltiples e variadas situacións, tempo e oportunidades para que as nenas e os nenos poñan en xogo accións como comparar, establecer relacións, transformar, describir, interpretar, analizar, anticipar resultados, ensaiar procesos ou descubrir regras e pautas.

OBXECTIVOS.

- Apreciar o papel das matemáticas na vida cotiá, gozar co seu uso e recoñecer o valor de actitudes como a exploración de distintas alternativas, a conveniencia da precisión ou a perseveranza na busca de solucións.
- Recoñecer situacións do medio habitual do alumnado que requiran, para a súa comprensión ou tratamento, de operacións elementais de cálculo; formula-las mediante formas sinxelas de expresión matemática ou resolvelas empregando os algoritmos correspondentes; valorar o sentido dos resultados, a presentación ordenada e clara e a explicación oral e por escrito dos procesos seguidos.
- Empregar o coñecemento matemático para comprender, valorar e producir informacións e mensaxes sobre feitos e situacións da vida cotiá e recoñecer o seu carácter instrumental para outros campos de coñecemento.
- Coñecer, valorar e adquirir seguridade nas propias habilidades matemáticas para afrontar situación diversas que permitan gozar dos aspectos creativos, estéticos ou utilitarios e confiar nas súas posibilidades de uso.
- Empregar e elaborar instrumentos e estratexias persoais de cálculo mental e de medida, así como procedementos de orientación espacial, en contextos de resolución de problemas, decidindo, en cada caso, as vantaxes do seu uso e valorando a coherencia dos resultados.
- Utilizar de forma axeitada as tecnoloxías da información e da comunicación, a biblioteca e calquera outro recurso pertinente do que se dispoña, tanto no cálculo como na busca, tratamento e representación de informacións diversas.
- Identificar formas xeométricas do contorno natural e cultural, empregando o coñecemento dos seus elementos e propiedades para describir a realidade e desenvolver novas posibilidades de acción.
- Empregar técnicas elementais de recollida de datos para obter información sobre fenómenos e situacións do contorno do alumnado; representala de xeito gráfico e numérico e formarse un xuízo sobre ela mesma.

CONTIDOS PRIMEIRO CICLO.

Bloque 1. *Espazos e formas.*

- Interpretación de mensaxes que conteñan informacións sobre relación espaciais contrastando significados con compañeiras e compañeiros.
- Utilización do vocabulario topolóxico elemental (esquerda-dereita, diante-detrás, arriba-abaixo, preto-lonxe, próximo-afastado...) para describir relacións de situación dos obxectos do espazo próximo.
- Descrición de posicións e de movementos, en relación a si mesmo, a si mesmaeoutros puntos de referencia.
- Interpretación e descrición verbal de planos de itinerarios e elaboración elemental e non convencional destes, unha vez vivenciados.
- Recoñecemento de aspectos xeométricos básicos (liñas, puntos, rectángulos, cadrados, triángulos, círculos, esferas e cubos) no contorno inmediato. Interpretación e emisión de informacións sobre espazos e sobre obxectos familiares, usando vocabulario xeométrico sobre estes aspectos.

- Construción de figuras xeométricas sinxelas, previa análise e recoñecemento das súas características, recorrendo a materiais manipulables.
- Experimentación lúdica con formas xeométricas para buscar elementos de regularidade, identificar, comparar, clasificar e descubrir as súas propiedades.
- Experimentación a partir de composición e descomposición de figuras planas e de corpos xeométricos para formar outros.
- Resolución de problemas xeométricos explicando oralmente e por escrito o significado dos datos, a situación planificada, o proceso seguido e as solucións obtidas.
- Curiosidade pola exploración de materiais e de obxectos diversos coa finalidade de descubrir as formas e os seus elementos.
- Confianza nas propias posibilidades e valoración positiva das contribucións alleas.
- Interese e constancia na busca de solucións a problemas variados da vida cotiá.

Bloque 2. Cantidades.

- Recoñecemento dos usos dos números para solucionar problemas en contextos próximos (contar, medir, ordenar, nomear...).
- Reconto, comparación, ordenación e expresión de cantidades en situacións da vida cotiá.
- Representación, lectura, escritura e descomposición de números amosando coñecemento da grafía, do nome e do valor.
- Recoñecemento e utilización dos números ordinais para resolver problemas da vida diaria.
- Comparación de números en contextos familiares e expresión de relacións entre eles (maior ca, menor ca, diferente a, igual ca...) usando a simboloxía adecuada. Situación dos números na recta numérica.
- Manipulación dos números para atopar intuitivamente as súas propiedades e regularidades. Ensaio de estratexias para contar rapidamente.
- Disposición para utilizar os números, así como as súas relacións e operacións, para obter e expresar información, para a interpretación de mensaxes e para resolver problemas en situacións reais.
- Resolución de problemas da vida cotiá que impliquen a aplicación de sumas e de restas e a utilización de estratexias procesuais adecuadas (interpretación da situación problemática, confrontación de puntos de vista, determinación de datos útiles, selección da operación axeitada, emprego do algoritmo correspondente, verificación do resultado, expresión ordenada do resultado, explicitación do proceso de resolución).
- Confianza nas propias posibilidades e curiosidade, interese e perseveranza na busca de solucións.
- Uso do erro como mecanismo de mellora.
- Formulación de problemas variados da vida cotiá.
- Emprego da suma para xuntar ou engadir e da resta para separar ou quitar en situacións familiares. Recoñecemento do significado de cada operación.

- Utilización de procedementos diversos e de estratexias persoais (de estimación de resultados, de aplicación intuitiva das propiedades das operacións e de cálculo mental) para realizar, en situación cotiás, sumas e restas. Explicación oral dos razoamentos e das estratexias desenvolvidas.
- Cálculo de sumas e de restas, escollendo o método máis adecuado (mentalmente, con algoritmos, coa calculadora, co ordenador...), segundo o caso.
- Desenvolvemento de estratexias persoais de cálculo mental para a busca do complemento dun número á decena inmediatamente superior e para resolver problemas de sumas e de restas.
- Cálculo aproximado. Estimación e redondeo do resultado dun cálculo ata a decena máis próxima escollendo entre varias solucións e valorando as respostas razoables.
- Familiarización co uso da calculadora para a xeración de series, composición e descomposición de números e comprobación dos resultados das operacións de suma e de resta.
- Aplicación da multiplicación a contextos cotiás en que a operación signifique suma de sumandos repetidos.
- Construción das táboas de multiplicar do 2, do 5 e do 10 apoiándose en número de veces, suma repetida, disposición en cuadrículas...
- Interese pola presentación ordenada e limpa dos cálculos e dos seus resultados.
- Utilización de obxectos e de instrumentos do contexto cotián do alumnado para medir obxectos, espazos e tempos, e para resolver problemas relacionados con tarefas habituais da aula ou con situacións familiares.
- Comparación de obxectos segundo lonxitude, peso ou capacidade, de xeito directo ou indirecto.
- Medición con instrumentos e estratexias non convencionais (palmo, pé, brazas, paso, baldosas, culleradas, vasos, cuncas, mancheas, chiscos...).
- Experimentación con unidades non convencionais para comparar valores, atopar equivalencias...
- Utilización de unidades usuais (quilogramo, litro, metro e centímetro, día, semana, mes) e instrumentos convencionais para medir en situación cotiás.
- Introducción á medida do tempo co uso do reloxo (as horas en punto, as medias).
- Resolución de problemas de medida con selección do «instrumento» adecuado, con estimación de resultados de medidas (distancias, tamaños, pesos, capacidades...) en contextos familiares, coa explicación oral do proceso seguido e da estratexia empregada na medición. Expresión do resultado da medida indicando o número e a unidade utilizada.
- Resolución de problemas sinxelos da vida cotiá do alumnado en que haxa que manexar prezos de obxectos. Identificación das distintas moedas e billetes que se corresponderían con eses prezos.
- Curiosidade por coñecer e empregar a medida dalgúns obxectos e tempos familiares e interese pola interpretación de mensaxes que conteñan informacións sobre medidas.
- Coidado na realización de medidas.

Bloque 3. Tratamento da información e azar.

- Lectura e interpretación de información matemática rexistrada nunha gráfica sinxela (convencional ou non convencional) relativa a fenómenos próximos.
- Utilización de técnicas elementais para a recollida e ordenación de datos de contextos familiares e próximos.
- Representación e organización guiada de datos relacionados coa vida cotiá mediante gráficos sinxelos (representación non convencional, liñas temporais, pictogramas...).
- Resolución de problemas do contexto cotián en que interveñan a lectura de gráficas elementais, as descrições orais, o contraste de opinións, a planificación do proceso de resolución, a comparación de procesos e a resolución e valoración de resultados.
- Distinción entre seguro, posible e imposible, partindo da experiencia diaria e incorporando este vocabulario á súa linguaxe habitual.
- Participación e colaboración activa no traballo en equipo e na aprendizaxe organizada a partir da investigación sobre situacións reais. Respecto polo traballo e polas estratexias das outras persoas.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN. 1º CICLO

- Formular problemas sinxelos en que se precise contar, ler, ordenar e escribir números ata o 999. Interpretar a función que teñen os números cando aparecen nun contexto real e usalos de acordo coas súas características.
- Comparar cantidades pequenas (de obxectos, feitos ou situación familiares), interpretando e expresando os resultados da comparación e redondeando, se a situación o require, ata a decena máis próxima.
- Utilizar procedementos diversos e estratexias persoais para realizar, en situacións cotiás e funcionais, cálculos numéricos básicos coas operación de suma e de resta.
- Aplicar a multiplicación a contextos cotiáns en que a operación signifique suma de sumandos repetidos.
- Utilizar obxectos, instrumentos... do contexto habitual do alumnado para medir obxectos, espazos e tempos coa finalidade de resolver problemas relacionados con tarefas habituais da aula ou con situacións cotiás.
- Describir e representar dun xeito elemental a situación dun obxecto do espazo próximo, un desprazamento en relación a si mesma ou a si mesmo e a situación do propio alumnado en relación a obxectos e ás demais persoas da clase usando vocabulario topolóxico elemental.
- Utilizar o coñecemento das formas rectangulares, triangulares, circulares, cadradas, esféricas e cúbicas para describir e resolver situación cotiás que as requiran.
- Resolver e formular problemas en que interveña a lectura de gráficas sinxelas de situación familiares, interpretándoas a nivel básico.
- Diferenciar situacións da vida cotiá en función de que sexan ou non previsibles os resultados. Manexar termos relacionados co azar como seguro, posible e imposible.

- CONTIDOS SEGUNDO CICLO.

Bloque 1. Espazos e formas.

- Interpretación e elaboración de mensaxes que conteñan información sobre relacións espaciais.
- Descrición de posicións e de movementos en relación a una mesma ou a un mesmo e a outros puntos de referencia.
- Descrición de itinerarios empregando unha linguaxe matemática o máis correcta posible coa incorporación de conceptos como rectas, curvas, paralelas e intersección de rectas.
- Recoñecemento de simetrías e de translacións en manifestacións e expresións artísticas.
- Interpretación, descrición e elaboración de planos de itinerarios, en maquetas e en bosquejos de contornos próximos.
- Identificación de figuras planas e de corpos xeométricos (cubos, esferas, prismas, pirámides e cilindros) en obxectos e en espazos cotiáns. Descrición da súa forma, utilizando o vocabulario xeométrico básico (lados, arestas, caras, ángulos e vértices, segundo corresponda).
- Manipulación e experimentación con figuras e con corpos xeométricos para buscar elementos de regularidade neles, identificar as súas propiedades, comparalas e clasificalas con criterios elementais, formar figuras planas e corpos xeométricos a partir doutras por composición e descomposición.
- Resolución de problemas xeométricos interpretando o enunciado, recoñecendo os datos, identificando a información útil, planificando o proceso, poñéndoo en práctica e verbalizando para detectar erros e poder rectificar.
- Interese pola elaboración e presentación coidadosa das construcións xeométricas.
- Confianza nas propias posibilidades; curiosidade, interese e constancia para empregar as construcións xeométricas, os obxectos e as relacións espaciais.
- Participación activa e responsable no traballo en equipo. Gusto por compartir os procesos de resolución e os resultados obtidos.

Bloque 2. *Cantidades.*

- Busca e contraste de información relativa a aspectos matemáticos variados (como o número ou a medida ao longo da historia e en diferentes culturas, os conceptos traballados na aula...), utilizando diversas fontes: libros, a internet, persoas expertas...
- Identificación do papel das matemáticas na vida cotiá e da necesidade de usalas en múltiples contextos escolares e familiares.
- Uso dos números en situacións variadas e familiares para solucionar problemas relacionados con cantidades recoñecendo o valor de posición das cifras.
- Lectura, escritura, ordenación, comparación (usando termos como maior ca, menor ca, diferente de, igual a, aproximadamente igual, maior ca e menor ca...), seriación, descomposición e representación na recta numérica de diversos números.
- Expresión de particións e de relacións en contextos familiares coa utilización de números fraccionarios comparándoos mediante a ordenación e a súa representación gráfica.

- Confianza nas propias posibilidades e perseveranza para utilizar os números, as súas relacións e as operacións na obtención e expresión de informacións, manifestando iniciativa persoal nos procesos de resolución de problemas da vida cotiá.
- Resolución de problemas sinxelos da vida cotiá: interpretando o enunciado, recoñecendo os datos, atopando a información relevante, planificando o proceso, elaborando hipóteses sobre o resultado, empregando estratexias persoais de resolución e as operacións numéricas (suma, resta, multiplicación e división por unha cifra) que cumbran, comprobando as solucións e verbalizando o proceso.
- Formulación de problemas relacionados coa vida cotiá que precisen da aplicación de coñecementos numéricos e de operacionais para resolvelos.
- Valoración do contraste coas compañeiras e compañeiros, tanto do resultado final como das estratexias e procesos seguidos para chegar a el.
- Interpretación do erro como incentivo de mellora.
- Valoración da constancia na realización do traballo operacional e do feito de non desanimarse ante as dificultades.
- Utilización en contextos familiares, para resolver situacións problemáticas, de: a suma como incremento; a resta como diminución, comparación e complemento; a multiplicación como suma abreviada, repetición e operador multiplicativo e a división como repartición e agrupación.
- Interese para a utilización dos números e do cálculo numérico na resolución de problemas en situacións reais.
- Descomposición aditiva e multiplicativa dos números. Construción (empregando diferentes estratexias) e memorización das táboas de multiplicar.
- Realización de cálculos con números naturais indicando o coñecemento do significado das operacións, realizando estimacións sobre os resultados e valorando se a resposta é razoable, seleccionando o método máis conveniente para facer o cálculo (mentalmente, con algoritmos, con calculadora, con ordenador) e explicando as estratexias utilizadas.
- Interese pola presentación limpa, ordenada e clara dos cálculos e dos seus resultados.
- Mellora progresiva da seguridade, autonomía e iniciativa persoal nas aprendizaxes numéricas e algorítmicas.
- Realización de medicións para resolver problemas en contextos reais empregando unidades de medida convencionais (múltiplos e submúltiplos máis usuais), elixindo e usando adecuadamente os instrumentos, seleccionando as unidades axeitadas, usando estratexias persoais para medir e estimar, controlando e verbalizando o proceso de medida, contrastando resultados e expresándoos correctamente manifestando as unidades utilizadas.
- Comparación, establecemento de equivalencias funcionais e ordenación de unidades e de cantidades dunha mesma magnitude (tanto de lonxitude, de peso, de capacidade e de tempo como das derivadas do sistema monetario).
- Confianza nas propias posibilidades e interese por compartir coas demais persoas os procesos que utilizan a medida para obter e expresar informacións e para resolver problemas en situacións reais.

- Interese pola presentación limpa e ordenada do proceso e pola expresión de medidas.
- Valorar a importancia de dispoñer dun sistema convencional de medidas.

Bloque 3. *Tratamento da información e azar.*

- Resolución e formulación de problemas en que se precise a interpretación de gráficas sinxelas (diagrama de barras e pictogramas) e de táboas de datos.
- Recollida e rexistro de datos (táboas de dobre entrada e gráficas) sobre obxectos, fenómenos e situacións familiares utilizando técnicas elementais de enquisas, de observación e de medición.
- Lectura, descrición e interpretación de táboas de dobre entrada e de gráficos de uso habitual na vida cotiá con propósitos funcionais.
- Interese pola elaboración e pola presentación de gráficos e de táboas de forma ordenada e clara.
- Confianza nas propias posibilidades, curiosidade, interese e constancia na interpretación de datos presentados de forma gráfica.
- Utilización de expresións como posible, imposible, máis ou menos probable, seguro na valoración de resultados de experiencias lúdicas e cotiás en que intervén o azar.
- Colaboración activa no traballo de grupo respectando o traballo, os procesos e as estratexias das outras persoas.
- Valoración do uso das novas tecnoloxías nos ámbitos gráficos en que son precisas.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN. 2º CICLO.

- Aplicar a situacións variadas e familiares os coñecementos adquiridos sobre o uso dos números de ata seis cifras e resolver problemas sinxelos en que se precise lelos, escribilos, ordenalos, comparalos, representalos, serialos, descompoñelos... interpretando o valor de cada unha das súas cifras.
- Resolver problemas diversos relacionados co contorno que exixan certa planificación, control procesual e actitude favorable, aplicando una ou dúas operacións numéricas, contidos básicos de xeometría ou tratamento da información e usando estratexias persoais de resolución.
- Realizar cálculos con números naturais, utilizando o coñecemento do sistema de numeración decimal, o procedemento máis axeitado, os recursos máis convenientes e as propiedades das operacións (suma, resta, multiplicación e división por unha cifra), en situacións cotiás e funcionais de resolución de problemas.
- Realizar medicións e estimacións (para resolver problemas relacionados cos contextos próximos e reais) escollendo, entre as unidades (lonxitude, capacidade, peso, tempo e as derivadas do sistema monetario) e instrumentos de medida usuais, os que mellor se axusten ao que se vaia medir. aproximación e que a unidade escollida afecta a precisión; explicando oralmente ou por escrito o proceso e razoamento seguido.
- Obter información puntual dunha representación espacial (bosquexo dun itinerario, plano dunha pista, maqueta do patio...), describila e representala sinxelamente

tomando como referencia obxectos familiares coa finalidade de resolver problemas elementais do contorno próximo. Utilizar as nocións básicas de movementos xeométricos para describir e comprender situacións da vida cotiá e para valorar expresións artísticas.

- Usar o coñecemento das formas e corpos xeométricos do espazo (polígonos, círculos, cubos, prismas, cilindros, esferas) para describir e resolver problemas do contexto próximo.
- Resolver e formular problemas en que interveña a lectura de gráficas e de táboas de datos sobre situacións cotiás. Resolver problemas en que se precise: recoller datos sobre feitos e sobre obxectos da vida cotiá usando técnicas sinxelas de reconto, ordenar estes datos atendendo a un criterio de clasificación e expresar o resultado en forma de táboa ou de gráfica.
- Empregar en situacións da vida cotiá e en xogos expresións típicas para describir incerteza seguro, posible e imposible. Identificar algúns sucesos aleatorios do contorno do alumnado.

CONTIDOS TERCEIRO CICLO.

Bloque 1. *Espazos e formas.*

- Interpretación, análise e representación elemental (bosquexos, planos e maquetas) do espazo próximo. Introducción ao concepto de escalas.
- Comprensión e emisión de informacións relativas ao contorno físico, aos obxectos e á arte utilizando o vocabulario básico relativo a formas, relacións (paralelismo, perpendicularidade, simetría), posición ou elementos referenciais (coordenadas, puntos, distancias, ángulos e xiros) e outras nocións xeométricas (perímetro e superficie).
- Experimentación con ampliacións e con reducións de figuras como introdución á noción de semellanza, así como coa realización de simetrías por dobramento e con espellos.
- Interese e perseveranza na busca de solucións ante situacións de incerteza relacionadas coa organización e utilización do espazo.
- Utilización de instrumentos de debuxo (regra, escuadro, transportador, compás...) e programas informáticos para a construción e exploración de formas e de elementos xeométricos.
- Obtención experimental (mediante varios procedementos como a descomposición ou o debuxo en cuadrícula), para a resolución de problemas en situacións funcionais, de perímetros e áreas de figuras xeométricas. Contraste de estratexias e conclusións.
- Manipulación de figuras planas (polígonos, circunferencia e círculo) e de corpos xeométricos (cubo, prisma, pirámide, cono, cilindro e esfera) para formalas a partir doutras por composición e descomposición, atopar relacións entre os seus elementos, establecer pautas para a súa construción e atopar regularidades e simetrías.
- Comparación, descrición e clasificación de figuras e de corpos xeométricos atendendo a diferentes criterios e elementos.
- Sensibilidade para apreciar a xeometría no mundo real.

- Interese pola precisión na descrición e na representación de formas xeométricas e pola presentación clara e ordenada dos traballos xeométricos.
- Confianza nas propias posibilidades para utilizar as construcións xeométricas, os obxectos e as relacións espaciais para resolver problemas en situacións reais.

Bloque 2. *Cantidades.*

- Uso de diferentes fontes e recursos (libros, ordenador, persoas expertas...) para atopar información sobre as relacións entre as necesidades sociais, os descubrimentos matemáticos e as mulleres e os homes que os produciron.
- Busca e recollida de información sobre os sistemas de numeración en culturas anteriores e sobre a súa influencia na actualidade.
- Recoñecemento do papel da matemática na vida cotiá, tanto en contextos escolares e en diferentes áreas como noutros ámbitos próximos.
- Identificación de aspectos cuantitativos da vida cotiá que se poden expresar empregando diferentes tipos e sistemas (romano, arábigo) de números.
- Resolución de problemas co uso de diferentes tipos de números, interpretando o seu valor e as súas funcións (contar, medir, ordenar, expresar particións, codificar informacións, distinguir elementos...).
- Lectura, escritura, seriación, ordenación, descomposición, comparación (e expresión dos resultados da comparación, exactos ou por tanteo, segundo a situación) e representación na recta numérica de distintos tipos de números (naturais, enteiros, fraccións, decimais ata as centésimas) en contextos reais.
- Manipulación de números diversos explorando as regularidades, atopando equivalencias e correspondencias entre eles.
- Recoñecemento das propiedades dos números: múltiplos, divisores, números primos e números compostos. Clasificación de números en primos e compostos buscando divisores. Utilización da táboa de multiplicar para identificar múltiplos e divisores.
- Valoración da utilización dunha linguaxe numérica e cuantitativa cada vez máis precisa e rigorosa.
- Resolución de problemas da vida cotiá en que se observen as fases de decodificación, modelización, verificación e explicitación, que implican: planificación, anticipación, hipotetización e contraste de opinións, verbalización, xuízo crítico, consciencia-control-revisión do proceso, emprego de máis dun procedemento de resolución, presentación de datos con orde e claridade, utilización da calculadora en función da complexidade dos cálculos e formulación de razoamentos que argumenten a validez dunha solución (identificando, se é o caso, os erros).
- Valoración das achegas estratéxicas das outras persoas e perseveranza na busca de solucións e de datos precisos.
- Colaboración activa e responsable no traballo en equipo, manifestando iniciativa para resolver problemas que implican a aplicación dos contidos estudados.
- Realización de cálculos numéricos sinxelos (suma, resta, multiplicación e división con distintos tipos de números), en situacións de resolución de problemas, usando diferentes procedementos (algoritmos escritos, cálculo mental, tanteo, estimación,

calculadora, ordenador...), segundo a natureza do cálculo e a súa complexidade, decidindo sobre a razoabilidade dun resultado obtido ou estimado.

- Cálculo en situacións cotiás e familiares en que se recollan a xerarquía das operacións e os usos da paréntese, o automatismo dos algoritmos das operacións básicas, as propiedades das operacións, as estratexias persoais, o emprego dos instrumentos de cálculo e mais a presentación dos cálculos e dos resultados de xeito ordenado e claro.
- Aplicación de porcentaxes en situacións cotiás (compra, particións, orzamentos...) facendo correspondencias sinxelas entre elas, as fraccións e os decimais.
- Introducción ao concepto de potencia como produto de factores iguais. Cadrados e cubos.
- Selección, en contextos de resolución de problemas da vida cotiá, dos instrumentos e das unidades de medida usuais máis adecuados, facendo previamente estimacións e expresando con precisión medidas de lonxitude, de superficie, de peso, de capacidade, de amplitude de ángulos e de tempo.
- Resolución de problemas de medida en que se recollan os seguintes aspectos: planificación e control de proceso; selección e uso correcto dos instrumentos máis pertinentes en cada caso; uso de estratexias persoais; estimación de magnitudes facendo previsións razoables; conversión, se cómpre, dunhas unidades noutras da mesma magnitude; expresión dos resultados nas unidades adecuadas usando a simboloxía; explicación dos razoamentos e dos procesos levados a cabo.
- Desenvolvemento de estratexias persoais para medir perímetros e superficies de figuras e de obxectos de maneira exacta e aproximada. Comparación de superficies de figuras planas por superposición, descomposición e medición.
- Identificación dalgunhas medidas tradicionais usadas na bisbarra e de ámbito local.
- Medición do tempo (analóxica ou dixitalmente), busca de maior precisión co emprego dos minutos e dos segundos. Cálculo das equivalencias e transformacións entre horas, minutos e segundos, en situacións cotiás.
- Medición de aberturas e de xiros co uso de ángulos, así como utilización de instrumentos convencionais para medir graos.
- Utilización da medición e das medidas para resolver problemas, comprender e transmitir informacións, validando o resultado de medida en contraste coas propias hipóteses e co obtido por compañeiras e compañeiros.
- Interese por utilizar con coidado e precisión diferentes instrumentos de medida e ferramentas tecnolóxicas e mais por empregar unidades adecuadas.
- Valoración das vantaxes de dispor dun sistema convencional de medida e comprensión de que a medida é unha aproximación e que a unidade escollida afecta a precisión.

Bloque 3. *Tratamento da información e azar.*

- Resolución e formulación de problemas en que interveñan a lectura, a interpretación e a análise crítica de representacións gráficas de datos do contorno.

- Recollida, selección, análise, organización e rexistro de datos utilizando técnicas elementais de enquisa, de observación e de medición.
- Representación gráfica da información mediante táboas de datos, diagramas de barras, diagramas lineais, diagramas de sectores...
- Interpretación e extracción da información que fornecen a media aritmética, a moda e o rango, e aplicación destas a situacións familiares e concretas.
- Disposición á elaboración e á presentación de gráficos e de táboas de forma ordenada e clara.
- Valoración da importancia de analizar criticamente a información que se presentan a través de gráficos estatísticos e da tendencia a explorar todos os elementos das gráficas evitando interpretacións parciais e precipitadas.
- Obtención e emprego de información para a realización de gráficos.
- Valoración do uso das novas tecnoloxías nos ámbitos gráficos en que son precisas.
- Recoñecemento da presenza do azar na vida cotiá. Distinción entre situacións aleatorias e as que non o son.
- Estimación e predición de resultados posibles en situacións aleatorias (xogos ou cotiás) e uso de terminoloxía básica para describir situacións e experiencias de azar (posibles, imposibles, probables, seguros...). Comparación de resultados posibles cos obtidos en experiencias aleatorias cotiás.
- Valoración da necesidade de reflexión, razoamento e perseveranza para superar as dificultades implícitas na resolución de problemas.
- Confianza nas propias posibilidades e interese por empregar as ferramentas tecnolóxicas na comprensión dos contidos funcionais.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN. 3º CICLO.

- Resolver e formular problemas para os que cumpra recoñecer os aspectos cuantitativos da vida cotiá que se poden expresar empregando números e para os que haxa que ler, escribir, comparar, seriar, descompoñer, representar e ordenar (utilizando razoamentos apropiados) distintos tipos de números (naturais, enteiros, fraccións e decimais ata as centésimas).
- Utilizar os números decimais, os fraccionarios e as porcentaxes sinxelas para interpretar e intercambiar información en contextos da vida cotiá.
- Resolver problemas sinxelos, anticipando unha solución razoable, buscando o proceso de resolución máis adecuado, amosando actitudes de valoración das diferentes estratexias e perseveranza na busca de datos e de solucións precisas. Expresar de xeito ordenado e claro, oralmente e por escrito, o proceso seguido na resolución de problemas.
- Realizar operacións e cálculos numéricos sinxelos, en situacións de resolución de problemas, mediante diferentes procedementos (incluído o cálculo mental) que fagan referencia implícita ás propiedades das operacións. Amosar gusto pola presentación ordenada e clara dos cálculos e dos resultados.
- Seleccionar, en contextos de resolución de problemas familiares, os instrumentos e unidades de medida usuais máis adecuados, facendo previamente estimacións e

expresando con precisión medidas de lonxitude, de superficie, de peso, de capacidade, de amplitude de ángulos e de tempo.

- Interpretar representacións espaciais (bosquexo dun itinerario, planos de casas e maquetas) realizadas a partir dun sistema de referencia e de obxectos e situacións familiares coa finalidade de resolver problemas.
- Empregar as nocións xeométricas de paralelismo, perpendicularidade, simetría, perímetro e superficie para describir, comprender e resolver problemas de situacións da vida cotiá.
- Resolver e formular problemas en que cumpra realizar, ler, interpretar e comunicar con representacións gráficas resultados dun conxunto de datos relativos ao contorno inmediato. interpretacións parciais e precipitadas.
- Facer estimacións baseadas na experiencia sobre o resultado (posible, imposible, seguro, igual ou máis ou menos probable) de xogos sinxelos de azar para comprobar o dito resultado.

7.- ÁREA DE EDUCACIÓN PARA A CIDADANÍA E OS DEREITOS HUMANOS

O bloque 1 leva por título Identidade persoal e céntrase na súa construción a través do traballo da autonomía, da identidade, do recoñecemento e do manexo das propias emocións e sentimentos.

O bloque 2 leva por título Identidade social e está centrado na súa construción no sentido de identificarse cos diferentes grupos en que se desenvolve a actividade cotiá do alumnado.

O bloque 3 leva por título Compromiso social e está centrado na construción persoal en vinculación coa realidade social en que se vive.

As propostas metodolóxicas serán decisivas á hora de asegurar que o coñecemento de principios e de valores xere a adquisición de hábitos e inflúa nos comportamentos. Necesariamente deberá estar baseada na actividade do alumnado, xa que todo o traballado nesta materia ten un compoñente vivencial. A área non ten sentido se non está presente este aspecto e se é basicamente transmisiva. Cumprirá crear contextos, tanto na área concreta como no resto das áreas e na totalidade da vida do centro, que permitan levar a cabo estas vivencias e que possibiliten que cada rapaz e cada rapaza teña os seus tempos e os seus espazos de protagonismo, de recoñecemento da súa valía persoal e das súas contribucións aos diferentes grupos en que desenvolve a súa actividade. Deberase partir das experiencias, dos problemas e dos intereses do alumnado para que as aprendizaxes se integren na súa vida cotiá, tanto no plano persoal como no social. É imprescindible establecer relacións sociais continuas e diversas, tanto entre iguais como coas persoas adultas coas que o alumnado se relaciona na

súa vida cotiá, porque a capacitación social só se consegue tendo a posibilidade de interaccionar, xa que favorece a aparición de opinións diferentes e provoca conflitos sociocognitivos que hai que resolver para reequilibrar de novo e medrar moral e democraticamente.

OBXECTIVOS.

- Identificar e aceptar a propia identidade e desenvolver a autoestima, a afectividade e a autonomía persoal na vida cotiá, nas relacións de cada alumna ou alumno coas demais persoas e como integrante dos grupos sociais en que participa.
- Amosar actitudes contrarias á violencia, aos estereotipos (de xénero, lingüísticos, relixiosos, culturais, físicos...) e aos prexuízos, sendo quen de defender os propios puntos de vista mediante o diálogo e a argumentación.
- Desenvolver e facer uso de habilidades emocionais, comunicativas e sociais para actuar con progresiva seguridade e autonomía na vida cotiá e para participar activamente nas relacións de grupo, amosando actitudes comprensivas, cooperativas, xenerosas e construtivas e sendo quen de autorregular emocións e condutas.
- Coñecer e apreciar os valores e normas de convivencia, obrar de acordo con elas asumíndoas como propias e participar activamente na elaboración das normas do centro educativo (da aula, relativas ao uso de instalación e materiais, nos regulamentos de actividades, etc.).
- Utilizar estratexias de resolución pacífica dos conflitos desde o diálogo e a mediación.
- Recoñecer e valorar a diversidade (de xénero, física, cultural, lingüística, étnica, relixiosa, etc.) como feito enriquecedor, valorar a contribución de cada quen ao enriquecemento dun grupo, amosar respecto polos costumes e modos de vida de persoas e de poboacións distintas á propia e esforzarse por contribuír á mellora das relacións, interesándose por compartir espazos, tempos, actividades, materiais, experiencias, etc.
- Coñecer, asumir e valorar os dereitos e deberes que como neno ou nena lle corresponden ao alumnado e os que lle corresponderán como persoa adulta, manexar os documentos onde están recollidos e interesarse polas iniciativas que os defenden, participando, se existir a posibilidade, nalgunha delas.
- Coñecer os mecanismos fundamentais de funcionamento das sociedades democráticas, fundamentalmente nos ámbitos máis próximos á realidade do alumnado, valorar o papel das administracións na garantía dos servizos públicos e a obriga dos cidadáns e das cidadás de contribuír ao seu mantemento mediante a asunción dos seus deberes e compromisos sociais.
- Fomentar iniciativas de participación democrática e responsable no propio centro, asumindo os papeis que correspondan en función da situación e participando, tamén activamente, en actividades fóra do centro.
- Identificar, analizar e rexeitar situacións de abuso, de inxustiza e de discriminación, na vida cotiá do alumnado e noutras realidades e amosar sensibilidade polas necesidades das persoas e dos grupos máis desfavorecidos, desenvolvendo comportamentos solidarios e favorecedores da convivencia e participando, na medida das súas posibilidades, en iniciativas que buscan cambiar estas situacións.
- Ser capaz de analizar a situación do medio natural no contorno próximo, tomar conciencia da situación a niveis máis amplos, recoñecer a incidencia das propias

accións no seu coidado ou na súa deterioración, desenvolver actitudes comprometidas para a súa conservación e mellora e asumir comportamentos (vida saudable, consumo responsable, seguridade...) que contribúan á sustentabilidade.

CONTIDOS.

Bloque 1. *Identidade persoal.*

- Identificación das características persoais e dos trazos de identidade (as propias capacidades e necesidades).
- Desenvolvemento da autonomía persoal e da autoestima (seguridade en si mesmo e en si mesma, autonomía para a acción, confianza nas propias posibilidades, sentimento de importancia, valoración da historia persoal e das contribucións alleas á súa construción).
- Análise de situacións na escola e fóra dela que producen sentimentos positivos ou negativos no alumnado. Causas e consecuencias das accións propias (accións que poden facer sentirse ben ou mal a outras persoas). Responsabilidade polos propios actos. Agradecer, desculparse, presentar unha queixa, aprender a dicir non, aprender a recuperar e responder ao fracaso. A intelixencia emocional.
- Identificación, recoñecemento, verbalización, manexo e control dos sentimentos propios (que me ocorre, por que me ocorre, que poden facer cando me sinto así).
- Valoración da liberdade e da responsabilidade na toma de decisión con criterios de eficacia e de xustiza. Responsabilidade na planificación do futuro inmediato.
- Recoñecemento das diferenzas de sexo como un elemento enriquecedor. Análise de medidas que contribúen a un equilibrio de xénero e a unha auténtica igualdade de oportunidades. A contribución das mulleres ao longo da historia e á situación actual do mundo. A vida das mulleres galegas no pasado e no presente e as súas achegas á sociedade. Redes de apoio de mulleres. Identificación e rexeitamento de desigualdades entre mulleres e homes no mundo laboral e na vida cotiá. Valoración da igualdade de dereitos de homes e de mulleres na familia e no mundo laboral e social. Características de veciñanza.
- Aplicación de condutas responsables no uso das TIC (autonomía, autocontrol, seguridade, sentido ético) e análise da realidade que presentan os medios de comunicación para desenvolver a capacidade de elección crítica e responsable.
- Sensibilización, visibilización e rexeitamento do sexismo, do racismo, da homofobia... dentro da perspectiva da defensa dos dereitos humanos e do respecto á identidade persoal.

Bloque 2. *Identidade social.*

- Identificación coas colectividades en que se desenvolve a vida do alumnado: escolar, familiar, local, comarcal e autonómica. Recoñecemento das vantaxes que supón pertencer a estes colectivos e das achegas que se poden facer individualmente a cada un deles.
- Importancia do recoñecemento dos dereitos e deberes do alumnado no centro escolar.

- Identificación, recoñecemento e valoración dos dereitos de todas as nenas e de todos os nenos do mundo, así como os dereitos das persoas recoñecidos nas declaracións universais, no Estatuto de autonomía de Galicia e na Constitución. Coñecemento de organizacións que loitan por que eses dereitos se respecten e do traballo que desenvolven.
- Valoración da convivencia pacífica en sociedade e recoñecemento dos valores en que se apoia: respecto, tolerancia, solidariedade, xustiza, compromiso, cooperación e cultura da paz. Identificación, recoñecemento e análise de actuacións que posibilitan e que dificultan a convivencia e o benestar dos grupos sociais.
- Aplicación de habilidades, de estratexias e de procedementos que contribúen a xerar relacións de entendemento e de convivencia pacífica. Habilidades de comunicación e de relación tanto interpersoais como intrapersoais. Identificación, recoñecemento e análise de hábitos que facilitan e dificultan a relación e a comunicación.
- Desenvolvemento da vontade, da flexibilidade e da dispoñibilidade para resolver conflitos. Aplicación do diálogo e da mediación como forma de resolución pacífica dos conflitos.
- Valoración da colaboración e das diferentes posibilidades de traballo cooperativo. Identificación do proceso de toma de decisións de grupo. Identificación e uso dos mecanismos de participación no funcionamento da aula e da escola.
- Aplicación dos valores cívicos e do exercicio dos dereitos e deberes nas situacións de convivencia no contorno inmediato entre iguais e nas relacións interxeracionais.
- Valoración da igualdade dentro das diferenzas. A diversidade física, social, cultural e relixiosa.
- Recoñecemento, valoración, tolerancia e respecto polos costumes e modos de vida distintos ao propio.
- Recoñecemento de costumes, de tradicións e de estilos de vida propios e os das compañeiras e compañeiros. Valoración das celebracións e manifestacións culturais como signos de identidade e de cohesión social.
- Identificación das situacións de marxinação, de discriminación e de inxustiza social.
- Desenvolvemento de actitudes de comprensión, de superación de prexuízos e de estereotipos, de cooperación e de solidariedade ante problemas e necesidades doutras persoas. Protección e amparo das persoas máis desfavorecidas.

Bloque 3. *Compromiso social.*

- Valoración da necesidade de normas compartidas que regulan a convivencia frutífera no ámbito social. Elaboración de normas de convivencia da aula e do centro positivas, facilitadoras e asumidas polo grupo e pola comunidade.
- Práctica de normas cívicas, como por exemplo as de circulación viaria, e asunción de roles por medio do xogo e da simulación.
- Recoñecemento dos principios de convivencia que establecen o Estatuto de autonomía de Galicia e a Constitución española.
- Reflexión sobre as características que debe posuír unha sociedade democrática.

- Análise de mensaxes, de declaracións, de imaxes, etc. Procedentes de medios de comunicación, de páxinas web, de publicidade... diferenciando información veraz e contrastada de simples opinión persoais.
- Identificación, aprecio, respecto, responsabilidade, coidado e mellora dos bens comúns e dos servizos públicos. Normas de uso e accións que contribúen ao seu axeitado funcionamento.
- Valoración dos impostos como un medio para corresponsabilizarse socialmente.
- Identificación e rexeitamento das causas que provocan situación de marxinación, de discriminación e de inxustiza social.
- Identificación de servizos e de persoas que interveñen en casos de situacións de emerxencia (accidentes, lumes, inundacións, terremotos, guerras...) e daquelas persoas e organizacións que contribúen desinteresadamente a mellorar situacións de desvantaxe social, de pobreza, de marxinación, de fame, de explotación da infancia, de enfermidade... Busca de formas de apoio a elas e de contribución ao seu funcionamento.
- Reflexión sobre a repercusión social, no presente e no futuro, de accións individuais e colectivas. Identificación de actitudes e de estratexias persoais e colectivas de consumo responsable, de coidado do medio, de prevención de riscos viarios e de promoción de formas de vida saudable. Reflexión sobre as posibilidades de cambio nas rutinas individuais para mellorar a calidade de vida.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN.

- Amosar respecto polas diferenzas e características persoais propias e dos compañeiros e compañeiras. Valorar as consecuencias das propias accións e responsabilizarse delas.
- Argumentar e defender as propias opinións, escoitar e valorar críticamente as opinións das demais persoas, amosando unha actitude de respecto e comprendendo que o que se axuíza ou desautoriza son opinións ou actuacións, nunca persoas.
- Participar colaborativamente na elaboración das normas, aceptalas, asumilas como propias e incorporalas aos propios patróns de conduta. Reflexionar sobre as normas existentes na comunidade e sobre a súa importancia. relacionado co seu nivel de desenvolvemento moral.
- Familiarizarse con algúns dos dereitos humanos recollidos na Declaración universal dos dereitos humanos e na Convención sobre os dereitos da infancia e cos principios de convivencia que recollen o Estatuto de autonomía e a Constitución española. Identificar os deberes máis relevantes asociados a eles. Recoñecer situacións en que non son respectados e participar en iniciativas (reais ou simuladas) de mellora delas.
- Recoñecer e rexeitar prexuízos, situacións de discriminación, de marxinación e de inxustiza e interesarse por identificar os factores sociais, económicos, de orixe, de xénero ou de calquera outro tipo que as provocan, así como por atopar posibles vías de mellora para as persoas que as sofren. Valorar a importancia das accións individuais, pero entendendo que se necesitan acción colectivas.

- Identificar o funcionamento dos servizos públicos presentes na vida cotiá do alumnado e a súa relación con diferentes institucións e mais recoñecer a necesidade de que toda a poboación contribúa ao seu correcto funcionamento, mantemento e mellora a través de comportamentos responsables e solidarios (uso deses servizos, pagamento de impostos...). Por extensión, familiarizarse con outros servizos non tan próximos ao alumnado, pero tamén presentes de maneira directa ou indirecta na súa vida.
- Ser consciente da transcendencia presente e futura de acción habituais na vida cotiá do alumnado e da necesidade de realizalas seguindo pautas que teñen a súa base na reflexión e na análise individual e colectiva deses comportamentos.
- Concienciarse da influencia que poden exercer os medios de comunicación, a internet ou a publicidade nas decisións e opinións das persoas. Trátase de avaliar que o alumnado se inicie na comprensión das mensaxes subliminares e da ideoloxía encuberta presentes en textos e imaxes de diferente orixe, sendo quen de decatarse de que non sempre son transparentes e de que poden influír decisivamente nas súas condutas habituais e futuras.

8.- ÁREA DE EDUCACIÓN FÍSICA

PSICOMOTRICIDADE: EDUCACIÓN INFANTIL.

■ OBXECTIVOS

- Coñece-lo esquema corporal e experimentar un control global e segmentario do corpo.
- Adquirir un dominio corporal dinámico e estático a través da psicomotricidade fina e grosa.
- Recoñecer as súas posibilidades e limitacións a través da percepción espacio-temporal e a adquisición de habilidades e destrezas.
- Utiliza-la expresión corporal como medio de comunicación, disfrute e mellora da saúde.
- Progresar na adquisición de hábitos e actitudes relacionadas coa hixiene, alimentación, seguridade e o fortalecemento da saúde, gozando das situacións cotiás de equilibrio e benestar persoal/emocional.
- Descubrir e vivir o xogo como medio que favorece a propia aceptación, a manifestación de emocións, o respecto ás demais persoas, a aceptación de regras e a seguridade persoal.
- Coñecer e practicar xogos, deportes e bailes tradicionais propios da cultura galega valorando a importancia dos mesmos dentro do noso entorno.

■ CONTIDOS

■

1. COÑECEMENTO DE SÍ MESMO E AUTONOMÍA PERSOAL

- Coñecemento das partes do corpo. Eixe corporal. Lateralización.

- Dominio corporal dinámico: coordinación xeral, equilibrio, ritmo e coordinación visomotriz.
- Dominio corporal estático: tonicidade, autocontrol, respiración e relaxación.
- Motricidade manual, fonética e manual. Coordinación visomanual.
- Os sentidos. As persoas con discapacidades físicas e sensoriais. Aceptación da propia realidade corporal.
- Exteriorización de sensacións, emocións ou sentimentos por medio do corpo, do xesto e do movemento.
- Confianza en sí mesmo e nas propias posibilidades motrices e expresivas.
- Gusto polo xogo comunicativo e pola actividade corporal.
- Iniciación na adquisición de hábitos básicos de hixiene corporal e postural.
- Adopción de medidas de seguridade na actividade física respectando as normas de uso dos materiais e dos espazos empregados para a actividade física.

2. COÑECEMENTO DO CONTORNO

- Nocións asociadas á estruturación espacial: nocións espaciais, localización espacial, representación gráfica e ordenación.
- Nocións asociadas á estruturación espacial: duración, velocidade, ritmo, simultaneidade e sucesión.
- Colaboración co resto dos compañeiros nas actividades físicas propostas valorando as relacións de afectividade entre eles xurdidas.

3. LINGUAXES: COMUNICACIÓN E REPRESENTACIÓN

- Bailes. Deportes. Xogos populares. Interpretación. Realización de representacións e dramatizacións sinxelas con obxectos e materiais.
- Participación desinhibida en situacións que supoñan comunicación corporal, recoñecendo as diferenzas entre cada un á hora de expresarse.
- Comprensión e cumprimento coas regras do xogo.
- Coñecemento e práctica de xogos, deportes e bailes populares tradicionais galegos.
- Descubrimento e exploración das posibilidades expresivas do corpo e do movemento.

■

■ CRITERIOS DE AVALIACIÓN.

- Recoñecer, representar e identificar o corpo na súa globalidade e das súas diferentes partes.
- Coordinar e controlar progresivamente o corpo e as posibilidades motrices.
- Valorar positivamente a diversidade das persoas aceptando as limitacións e capacidades propias e alleas.
- Empregar as posibilidades expresivas do propio corpo expresando por medio delas necesidades básicas corporais (alimentación, descanso, hixiene...).

- Manifestar hábitos de saúde, alimentación, benestar, seguridade e hixiene corporal básicos.
- Participar nos xogos e actividades propostas, aceptando as normas que os rixen e experimentando relacións positivas coas outras persoas participantes.
- Coñecer e practicar xogos populares tradicionais da cultura galega, recoñecendo e valorando a súa importancia no entorno.

ÁREA DE EDUCACIÓN FÍSICA NA EDUCACIÓN PRIMARIA.

A área de educación física contribúe ao desenvolvemento das competencias básicas: **Competencia en comunicación lingüística.** A educación física desenvolve esta competencia desde varias perspectivas, pero, en todas elas, grazas á variedade de intercambios comunicativos que permite, á parte do vocabulario específico que achega.

Competencia matemática. Certas actividades que se realizan en educación física e contribúen ao desenvolvemento da competencia matemática son:

- Apreciación de distancias, de traxectorias ou de velocidades nos lanzamentos, nas recepcións, nos golpes e en calquera tarefa de manipulación que se faga con móbiles, desenvolvendo tamén a percepción espacial.
- A ocupación do espazo de acción, a dispersión, o agrupamento... Estes aspectos inflúen na boa adquisición das habilidades perceptivas e son importantes na maioría das actividades que se fan, especialmente nos deportes.
  - A formación de figuras xeométricas co corpo, tanto individualmente como en grupo (xogos de roda, distribución en ringleiras...) ou con distintos materiais (cordas, ladrillos de psicomotricidade...)
- Interpretación de símbolos: por exemplo, ao traballar a orientación hai que entender a relación entre o que está representado no plano e a realidade, polo que resulta imprescindible interpretar os símbolos máis básicos.

Competencia no coñecemento e a interacción co mundo físico. Algunhas achegas a esta competencia son as seguintes:

- Aumento da percepción: búscase enriquecer a percepción e o control do propio corpo (esquema corporal), do espazo e do tempo, mellorando deste xeito o coñecemento do mundo que nos rodea e as relacións coas demais persoas e cos obxectos.
- Exploración e coñecemento doutros medios (acuático, natural, neve...): algunhas das actividades da área de educación física realízanse no medio natural ou incluso no medio acuático, o cal axudará o alumnado a coñecer as diferenzas, as súas características, os distintos espazos...
- Mellora da saúde e da calidade de vida: entendida como o estado de completo benestar físico, mental e social, e non só como ausencia de enfermidade. A mellora na condición física (especialmente no terceiro ciclo) ten numerosas repercusións na saúde: diminución do peso corporal, aumento das cavidades do corazón, do ton muscular, da autoestima... Tamén contribúen á mellora da saúde e da calidade de vida

o traballo da hixiene corporal, a adquisición de hábitos alimenticios axeitados, o rexeitamento da inxestión de substancias prexudiciais, así como a práctica de hixiene postural en accións cotiás e propias da actividade física.

Tratamento da información e competencia dixital. A área de educación física contribúe a esta competencia desde os seguintes puntos de vista:

- Por unha banda, as nenas e os nenos aprenden a valorar críticamente as mensaxes referidas ao corpo, procedentes dos medios de información e de comunicación, que poden danar a imaxe corporal. Ademais deben saber seleccionar a información importante.
- Por outra banda, o alumnado ten que ser quen de achar a información usando as TIC: bases de datos, procesadores de texto, tratamento da imaxe, utilización d a internet como ferramenta de busca... Debe amosar un dominio básico de diferentes linguaxes (icónica, visual, sonora, gráfica...) e un coñecemento dos tipos de información, das súas fontes, das súas posibilidades e da súa localización.

Competencia social e cidadá. As características da educación física, especialmente no que se refire á dinámica de relacións, presente nas sesións, fana axeitada para a educación en habilidades sociais:

- Cun axeitado enfoque metodolóxico e didáctico, faranse grandes achegas a esta competencia: a busca de obxectivos grupais comúns nun xogo cooperativo, o diálogo e a toma de decisións compartidas, as estratexias de cooperación ou oposición nos deportes, a comunicación... son un medio eficaz para facilitar a relación, a integración, o respecto, a cooperación e a solidariedade.
- A educación física conciencia e axuda a ter en conta ás demais persoas nas actividades propostas, a confiar nelas, a participar colectiva e grupalmente, a asumir os diferentes papeis e as regras do xogo, a compartir o éxito e o fracaso do equipo, a discutir e elixir representantes, normas, funcións... aceptando as posibilidades e limitacións propias e alleas, independentemente do sexo, da raza, das crenzas, das características físicas...
- Atenderase ao xogo limpo, responsabilizándose cadaquén da integridade do resto de participantes. No caso do xurdimento de conflitos, resolveranse por medio da negociación, baseada no diálogo.

Competencia cultural e artística. A educación física achégase a esta competencia:

- Apreciando a parte artística de certas execucións motrices. Potenciando o desenvolvemento estético, a creatividade, a imaxinación, a dramatización, a expresión. Deste xeito, as manifestacións artísticas significarán unha fonte de gozo e enriquecemento persoal, valorando críticamente as mensaxes difundidas. Entendendo algunhas manifestacións da motricidade humana como feitos culturais presentes en todas as culturas e civilizacións.

Competencia para aprender a aprender. O logro desta competencia ten relación coa metodoloxía e coa maneira de presentar as tarefas na organización do proceso de ensino-aprendizaxe:

- Aprender a aprender por medio das actividades cooperativas, en que o grupo-clase ten que buscar a colaboración e as achegas de todas as persoas que o compoñen,

favorecendo o diálogo, a busca, o consenso, o razoamento e a comprensión das ideas achegadas polas e polos demais.

- O axeitado coñecemento de si mesma e de si mesmo, do propio corpo, das posibilidades de acción, do contorno que nos rodea, das demais compañeiras e compañeiros así como a comprensión dos patróns de movemento realizados para transferir a outras accións que favoreza o coñecemento das propias capacidades e a autoestima.

- Do mesmo xeito, as estratexias que cada nena e neno desenvolven con respecto ao autocontrol e ao control da actividade, regulando os seus movementos e accións e respondendo aos obxectivos propostos, favorecerán o feito de aprender a aprender.

Autonomía e iniciativa persoal. A educación física aborda a autonomía e a iniciativa persoal do alumnado desde varias perspectivas:

- Mellorando o coñecemento do seu propio corpo e do contorno ao estruturar o esquema corporal, así como a percepción do espazo e do tempo, de maneira que se gañe progresivamente autonomía e se fagan os movementos máis ricos e variados.

- Incrementando o nivel de habilidades e de capacidades e, en consecuencia, a autonomía e a iniciativa persoal.

- Utilizando unha metodoloxía que favoreza a exploración: os estilos de ensino que potencian a busca creando dúbidas nos coñecementos adquiridos ata o momento incrementan a capacidade do alumnado para realizar as accións con progresiva autonomía. A metodoloxía empregada tenderá á adquisición de aprendizaxes significativas, polo que é preciso que os contidos sexan coherentes desde un punto de vista obxectivo co nivel evolutivo e madurativo do alumnado. Desta maneira, conseguirase unha alta motivación, xa que as aprendizaxes terán conexión coas inquiredanzas, necesidades e capacidades de cada neno e de cada nena.

Obxectivos.

- Coñecer, aceptar e valorar o propio corpo e a actividade física como medio de exploración e de gozo das propias posibilidades motrices, de relación coas demais persoas e como recurso para organizar o tempo de lecer.

- Utilizar as propias capacidades motrices, habilidades e destrezas e o coñecemento que o alumnado posúe da estrutura e funcionamento do corpo para adaptar o movemento ás circunstancias e condicións de cada situación.

- Utilizar os recursos expresivos do corpo e do movemento de xeito estético e creativo, comunicando sensacións, emocións, ideas e estados de ánimo.

- Regular e dosificar o esforzo, asumindo un nivel de auto exixencia acorde coas posibilidades de cadaquén e coa natureza da tarefa que se está a realizar.

- Apreciar a actividade física para o benestar, manifestando unha actitude responsable cara a si e cara ao resto das persoas e recoñecendo os efectos da actividade física, da hixiene corporal, da alimentación edos hábitos posturais sobre a saúde e a calidade de vida.

- Participar en actividades físico-deportivas compartindo proxectos, establecendo relacións de cooperación para acadar obxectivos comúns, resolvendo por medio do diálogo os conflitos que poidan xurdir e evitando discriminacións por características persoais, de xénero, sociais e culturais.
- Coñecer e valorar a diversidade de actividades físicas, lúdicas e deportivas como elementos culturais, amosando unha actitude crítica, tanto desde a óptica de participante como desde a de público.
- Adquirir, elixir e aplicar principios e regras para resolver problemas motores e actuar de xeito eficaz e autónomo na práctica de actividades físicas, deportivas e artístico-expresivas.
- Coñecer e practicar xogos, deportes e/ou bailes tradicionais propios da cultura galega, amosando interese pola indagación neste eido e pola súa difusión e valorando as repercusións que teñen na nosa sociedade.

CONTIDOS.

PRIMEIRO CICLO.

Bloque 1. *O corpo: imaxe e percepción*

- Exploración do corpo, das sensacións e das propias posibilidades de movemento.
- Concienciación do propio corpo en relación coa tensión, coa relaxación e coa respiración.
- Experimentación de posturas corporais diferentes.
- Realización de actividades encamiñadas á afirmación da lateralidade.
- Experimentación de situacións de equilibrio e de desequilibrio.
- Nocións asociadas a relacións espaciais e temporais: orientación espacial (diante, detrás, lonxe, preto...) e temporal (antes, despois...).
- Aceptación da propia realidade corporal.
- Interese por aumentar a autonomía.

Bloque 2. *Habilidades motrices.*

- Exploración das habilidades e das propias posibilidades de movemento.
- Experimentación de diferentes xeitos de execución e de control das habilidades motrices básicas.
- Resolución de problemas motores sinxelos.
- Realización de coordinacións globais diversas.
- Interese por coñecer as propias posibilidades de movemento e de acción.
- Disposición favorable a participar en actividades variadas, esforzándose e aceptando a existencia de diferenzas no nivel de habilidade.

Bloque 3. *Actividades físicas artístico-expresivas.*

- Descubrimiento e exploración das posibilidades expresivas do corpo e do movemento.
- Imitación de personaxes coñecidos e de situacións cotiás.
- Exteriorización de emocións e de sentimentos a través do corpo, do xesto e do movemento.
- Realización de representacións e de dramatizacións sinxelas con obxectos e con materiais.
- Sincronización do movemento con pulsacións e estruturas rítmicas sinxelas.
- Vivenciación de tarefas lúdico-motrices con base musical.
- Participación desinhibida en situacións que supoñan comunicación corporal, recoñecendo as diferenzas no xeito de expresarse.
- Desfrute mediante a expresión a través do propio corpo.

Bloque 4. *Actividade física e saúde.*

- Adquisición de hábitos básicos de hixiene corporal e práctica de tarefas encamiñadas á hixiene postural.
- Coñecemento de pautas de alimentación básicas en relación coa actividade física.
- Comprensión da relación da actividade física co benestar.
- Realización de actividades motrices orientadas á mellora da saúde.
- Adopción de medidas de seguridade na actividade física.
- Respecto das normas de uso de materiais e de espazos na práctica da actividade física.
- Actitude favorable cara á actividade física con relación á saúde.

Bloque 5. *Xogos e deportes.*

- Consideración do xogo como actividade común a todas as culturas.
- Comprensión e cumprimento das regras do xogo.
- Realización de xogos libres e organizados.
- Coñecemento e práctica de xogos populares tradicionais galegos.
- Descubrimiento das estratexias básicas de cooperación e de oposición en determinados xogos.
- Respecto ás persoas participantes no xogo, aceptando os diferentes papeis, valorando o esforzo e confiando nas propias posibilidades.
- Valoración do xogo como medio de desfrute e de relación coas demais persoas.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN.

PRIMEIRO CICLO.

- Reaccionar corporalmente ante estímulos visuais, auditivos e táctiles, dando respostas motrices axeitadas ás características deses estímulos.
- Adoptar diferentes posturas corporais, amosando coñecemento do corpo e mantendo o equilibrio e o control respecto á tensión/relaxación musculares e á respiración
- Reproducir cos diferentes segmentos corporais ou con instrumentos unha estrutura rítmica sinxela. Inténtase saber se as nenas e nenos son quen de reproducir unha determinada estrutura rítmica por medio do movemento corporal con tarefas motrices globais (desprazamentos, saltos...) ou finas (palmas, golpes cos pés no chan...); tamén con variedade de instrumentos de percusión ou materiais propios da educación física (pelotas, picas, mazas...).
- Desprazarse e saltar coordinadamente, variando a amplitude, a frecuencia, a dirección e o sentido do movemento e mais amosando unha axeitada orientación no espazo.
- Realizar lanzamentos, recepcións e outras habilidades que impliquen o manexo de obxectos, coordinando os segmentos corporais e situando o corpo axeitadamente.
- Simbolizar personaxes, obxectos e situacións utilizando o corpo e materiais variados, amosando desinhibición e mais respectando e valorando as execucións alleas.
- Amosar interese pola adquisición de hábitos axeitados de alimentación, de hixiene corporal, postural e de seguridade na práctica da actividade física. Avalíase a predisposición cara aos hábitos relacionados coa saúde e co benestar.
- Participar e gozar dos xogos, axustando a propia actuación ás características da actividade e experimentando relacións positivas coas outras persoas participantes.
- Coñecer e practicar xogos populares tradicionais galegos, interesándose pola súa busca e valorando a súa importancia.

CONTIDOS.

SEGUNDO CICLO.

Bloque 1. *O corpo: imaxe e percepción.*

- Interiorización do esquema corporal e utilización dos elementos orgánico-funcionais no movemento.
- Conciencia e control do corpo en relación coa tensión, coa relaxación global e segmentaria e coa respiración.
- Adecuación da postura ás necesidades expresivas e motrices.
- Consolidación da lateralidade e da súa proxección no espazo.
- Práctica de equilibrio estático, dinámico e con obxectos en situacións coñecidas.
- Estructuración espacial e temporal en diversas situacións.
- Valoración e aceptación da propia realidade corporal e da do resto das persoas.
- Autonomía persoal e confianza nas propias posibilidades.

Bloque 2. *Habilidades motrices.*

- Práctica das habilidades motrices básicas: desprazamentos, saltos, xiros e lanzamentos/recepcións.
- Uso eficaz das habilidades e das destrezas en situacións motrices coñecidas e tarefas lúdico-motrices.
- Control motor e dominio corporal, adaptándose a medios diversos: natural, acuático...
- Mellora das capacidades físicas básicas de forma xenérica e orientada á execución motriz.
- Execución de movementos coordinados desde un punto de vista motor.
- Reflexión sobre a competencia motriz do alumnado e interese por melloralas.
- Disposición favorable a participar en actividades diversas, esforzándose e aceptando as diferenzas individuais en canto á habilidade para executalas.

Bloque 3. *Actividades físicas artístico-expresivas*

- Utilización do corpo e do movemento como instrumentos de expresión e de comunicación.
- Representación de obxectos e de personaxes reais e ficticios en diferentes situacións.
- Expresión de ideas, de emocións e de sentimentos a través do corpo, do xesto e do movemento.
- Utilización de obxectos e de materiais para a dramatización e para a comunicación.
- Adecuación do movemento a ritmos diversos e a estruturas espazo-temporais.
- Execución de danzas, de bailes e de coreografías simples.
- Participación desinhibida en situacións que supoñan comunicación corporal, valorando as diferenzas no xeito de expresarse.
- Gozo mediante a expresión e a comunicación a través do propio corpo.

Bloque 4. *Actividade física e saúde.*

- Consolidación dos hábitos de hixiene corporal e adquisición de hábitos posturais correctos na práctica física.
- Interiorización de hábitos alimentarios saudables relacionados coa actividade física.
- Recoñecemento dos beneficios da actividade física en relación coa saúde e co benestar.
- Práctica de actividades que melloren de xeito xenérico a condición física orientada á saúde.
- Adquisición de hábitos que proporcionen seguridade na práctica da actividade física.
- Uso correcto dos materiais e dos espazos, adoptando medidas básicas de seguridade e prevención durante a práctica da actividade física.
- Actitude favorable cara á actividade física con relación á saúde.

Bloque 5. Xogos e deportes.

- Apreciación do xogo e do deporte como elementos da realidade social.
- Comprensión, aceptación e cumprimento das regras e das normas de xogo e actitude responsable con relación ás estratexias acordadas.
- Participación e práctica de xogos diversos e de actividades de iniciación predeportiva.
- Busca de información sobre xogos populares, autóctonos e tradicionais de Galicia e práctica destes.
- Experimentación das estratexias básicas de xogo relacionadas coa cooperación, coa oposición e coa cooperación/oposición.
- Respecto cara ás persoas participantes no xogo, valorando o esforzo e rexeitando os comportamentos antisociais.
- Valoración do xogo e das actividades deportivas como medio de gozo, de relación e de emprego do tempo de lecer.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN.

SEGUNDO CICLO.

- Amosar un axeitado coñecemento do corpo, dos seus elementos e funcionalidade, controlándoo en situacións variadas en relación coa tensión/relaxación musculares e coa respiración.
  - . Propoñer estruturas rítmicas sinxelas e reproducilas corporalmente ou con instrumentos.
- Desprazarse e saltar, combinando as habilidades de maneira equilibrada e coordinada, axustando os movementos corporais eficazmente aos cambios das condicións da actividade.
- Xirar sobre os eixos lonxitudinal e transversal, mantendo o equilibrio nas execucións e achegando respostas motrices acordes coas prácticas solicitadas.
- Lanzar, pasar e recibir pelotas ou outros móbiles con certo control e adaptándose ás traxectorias.
- Utilizar os recursos expresivos do corpo, os obxectos e os materiais para a comunicación de ideas, de emocións e de sentimentos e mais para a representación de personaxes e de historias, reais ou imaxinarias, individualmente e en grupo.
- Manter unha predisposición positiva cara á práctica da actividade física, valorando os seus beneficios para a calidade de vida e amosando interese na hixiene, na alimentación e na adquisición de hábitos saudables.
- Participar en xogos e en actividades deportivas con coñecemento das normas, resolvendo os retos cooperativamente e amosando unha actitude de aceptación cara ás demais persoas.

- Buscar información sobre xogos populares tradicionais galegos en diferentes medios, interesarse polo seu coñecemento e practicalos.

CONTIDOS.

TERCEIRO CICLO.

Bloque 1. *O corpo: imaxe e percepción.*

- Interiorización da imaxe e do esquema corporal, representación e uso dos elementos orgánico-funcionais no movemento.
- Control corporal en situacións motrices complexas: utilización da capacidade de tensión e de relaxación.
- Adquisición dunha axeitada mecánica respiratoria, valorando a súa importancia.
- Adaptación da postura ás necesidades expresivas e motrices de xeito eficiente, fluído e harmónico.
- Execución de movementos de certa dificultade cos segmentos corporais dominantes e non dominantes.
- Realización de equilibrio estático, dinámico e con obxectos en situacións complexas e descoñecidas.
- Estructuración e organización espacio-temporal en accións e en situacións motrices complexas.
- Valoración e aceptación da propia realidade corporal, reflexionando criticamente acerca das mensaxes proporcionadas polos medios de comunicación.
- Seguridade, confianza e autonomía persoal.

Bloque 2. *Habilidades motrices.*

- Adaptación das habilidades motrices básicas e específicas a diferentes situacións.
- Uso das habilidades motrices básicas aplicadas a actividades deportivas e rítmicas complexas con eficiencia e creatividade.
- Aplicación de habilidades específicas en iniciación deportiva de maneira óptima.
- Dominio motor e corporal, seguridade e autonomía en medios diversos: natural, acuático, a neve...
- Acondicionamento físico xeral orientado á mellora da execución das habilidades motrices.
- Práctica de coordinacións globais e específicas en situacións complexas.
- Valoración do traballo ben executado desde o punto de vista motor.
- Disposición favorable para participar en actividades físicas diversas, esforzándose e aceptando as diferenzas no nivel de habilidade.

Bloque 3. *Actividades físicas artístico-expresivas.*

- Concienciación e uso axeitado das posibilidades expresivas e comunicativas da linguaxe corporal.
- Elaboración de composicións grupais representando situacións variadas e atendendo a diferentes estímulos.
- Expresión e comunicación de sentimentos e de emocións individual e grupais a través do corpo, do xesto e do movemento.
- Representacións e improvisacións artísticas por medio da linguaxe corporal e coa axuda de obxectos e materiais.
- Composición de movementos variados a partir da combinación de estímulos rítmicos e musicais.
- Execución de bailes e de danzas e elaboración de coreografías.
- Participación desinhibida en situacións de comunicación corporal e de respecto ante as execucións alleas.
- Valoración da expresión e da comunicación corporal como importantes para a educación integral.

Bloque 4. *Actividade física e saúde.*

- Autonomía na hixiene corporal e adquisición de hábitos posturais axeitados na vida cotiá e na actividade física.
- Busca de información e análise crítica sobre aspectos alimentarios (proteínas, carbohidratos, lípidos...) para unha vida saudable.
- Recoñecemento dos efectos beneficiosos da actividade física na saúde, identificación e rexeitamento das prácticas pouco saudables.
- Incremento da condición física co obxectivo de mellorar a saúde.
- Prevención de lesións na actividade física: quecemento, dosificación do esforzo, recuperación/relaxación, primeiros auxilios...
- Utilización correcta e respectuosa do contorno, adoptando medidas de seguridade e de prevención de accidentes na actividade física.
- Actitude favorable cara á actividade física con relación á saúde.

Bloque 5. *Xogos e deportes.*

- Recoñecemento do xogo e do deporte como fenómenos sociais e culturais: tipos de xogos e de actividades deportivas.
- Aceptación e respecto cara ás normas, cara aos regulamentos, cara ás estratexias e cara ás persoas que participan no xogo, así como cara ao papel que corresponda desempeñar.
- Realización de xogos e de actividades deportivas de diversas modalidades e de dificultade crecente.
- Recompilación de información sobre xogos e deportes populares, autóctonos e tradicionais de Galicia e práctica destes.
- Utilización axeitada e valoración das estratexias básicas do xogo: cooperación, oposición e cooperación/oposición.

- Valoración do esforzo persoal e do colectivo nos diferentes tipos de xogos e actividades deportivas á marxe de preferencias e de prexuízos.
- Aprecio do xogo e do deporte como medio de desfrute, de relación, de saúde e de ocupación do tempo de lecer.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN.

TERCEIRO CICLO.

- Axustar as accións do corpo aos cambios nas condicións da actividade, de maneira económica e eficaz, incidindo nos mecanismos de percepción, de decisión e de control motor.
- Adaptar os desprazamentos, saltos e xiros a diferentes contornos que poidan presentar incerteza, sexan coñecidos ou descoñecidos.
- Lanzar, pasar e recibir pelotas ou outros móbiles de maneira controlada nos xogos ou actividades motrices e deportivas que o requiran, axustándose axeitadamente á situación no terreo de xogo, ás distancias e ás traxectorias.
- Incrementar globalmente a condición física, axustando a súa actuación ao coñecemento das propias posibilidades e limitacións corporais e de movemento.
- Construír composicións grupais interaccionando coas demais persoas, utilizando os recursos expresivos do corpo e do movemento, dos materiais e dos obxectos e atendendo a estímulos musicais, plásticos ou verbais.
- Identificar algunhas das relacións que se establecen entre a práctica correcta e habitual da actividade física e a mellora da saúde e da calidade de vida e actuar de acordo con elas.
- Actuar coordinada e cooperativamente coas persoas que componen o propio equipo para resolver retos ou opoñerse ás do equipo contrario nun xogo ou actividade deportiva colectiva, establecendo relacións construtivas e equilibradas.
- Identificar como valores fundamentais dos xogos e das actividades deportivas o esforzo persoal e as relacións co grupo, resolvendo de forma crítica as situacións conflictivas que poidan xurdir.
- Coñecer, practicar e valorar xogos e deportes populares tradicionais de Galicia, recompilando información sobre eles e interesándose pola súa conservación.

METODOLOXÍA COMÚN ÁS DIFERENTES ÁREAS.

A metodoloxía ten por finalidade orientar e asegurar unha actuación pedagóxica o máis axeitada posible ós temas relacionados coa maneira de impartir a ensinanza. A ensinanza do alumnado realizarase a través dunha aprendizaxe significativa. Os principios nos que se basea son:

- Partir do nivel de desenvolvemento do alumnado e das súas **aprendizaxes previas**.
- Asegurar a construción de aprendizaxes significativas a través da mobilización dos coñecementos previos e da memorización **comprensiva**.

- **Autonomía:** facer posible que os alumnos e alumnas realicen aprendizaxes significativas por si sós.
- Proporcionar situacións nas que os alumnos e alumnas deban actualizar os seus coñecementos.
- Proporcionar situacións de aprendizaxe **motivadoras**.
- Proporcionar situacións de aprendizaxe que esixan unha intensa actividade mental do alumno ou alumna e que o leve a **reflexionar** e a **xustificar** as súas actuacións.
- Promove-la **interacción** na aula como motor de aprendizaxe. A **participación activa** requirirá que o alumnado se apropie progresivamente das normas convencionais

Aspectos a ter en conta:

- A **adecuación** dos obxectivos xerais ao contexto socioeconómico e cultural do Centro e ás características dos alumnos/as.
- Prestarase atención á **diversidade** do alumnado se queremos que todos aprendan. En canto ó proceso ensinanza-aprendizaxe na aula distinguiremos varios tipos de actividades segundo a súa finalidade, tendo en conta que non todos saben o mesmo, que non teñan as mesmas capacidades, intereses ou maneiras de aprender.
- Principio de **globalización:** require organiza-los contidos entorno a eixes que permitan aborda-los problemas, as situacións e os acontecementos dentro dun contexto na súa globalidade.
- Metodoloxía **constructiva:** o factor decisivo na realización das aprendizaxes escolares é o alumno ou alumna, quen modifica e reelabora os esquemas de coñecemento, construindo a súa propia aprendizaxe. Neste proceso o **profesor/a** actuará como **guía** para establecer relacións entre os coñecementos e experiencias previas e os novos contidos. O seu labor é de mediador no proceso, de promotor de contextos *variados*.
- Educación dos **valores:** a educación moral e cívica, a educación para a paz, a igualdade de oportunidades entre os sexos, a educación ambiental, sexual, para a saúde, a educación do consumidor e a educación vial estarán sempre presentes no proceso de ensino e aprendizaxe.
- Actividades **lúdicas:** o **xogo** plantéxase como recurso especialmente indicado para a motivación e a relación intergrupala. O carácter lúdico e gratificante estará presente e todas as actividades para facilitar a súa realización.

Do anteriormente dito desprendese que:

- Pretendemos poñer en práctica unha **metodoloxía integradora e participativa** que afronte a **diversidade** presente, que sexa **lúdica e estimulante** a través da utilización de variados **recursos** na escola. Deste xeito o alumnado irá acadando un conxunto de aptitudes e competencias básicas.
- A **variedade** das producións ou modelos presentados será fundamental, non só para

manter a **motivación**, senón tamén para atender ás diferenzas de nivel, de desenvolvemento e de formas de aprender.

-**Todas as áreas** curriculares deben contribuír ao desenvolvemento de procesos autónomos, de exploración activa, de expresión persoal, de creación, de busca de estratexias propias de resolución de problemas e de sensibilidade estética. Aspectos como a **creatividade, a investigación, o esforzo...**, deben ser tratados en todas as áreas.

– A metodoloxía conducirá tamén á adquisición dunha **autonomía** crecente que se acadará primeiro aprendendo a empregar as axudas externas (dicionarios, internet, bancos de recursos da aula...) e as internas (reflexións no uso da lingua, autoavaliacións,...)

– **Cómpre partir do próximo e inmediato**, de aspectos relacionados co seu contorno e abordar a resolución de problemas reais. Deste xeito, o **alumnado debe ser protagonista** da súa propia aprendizaxe.

– O estudo debe abordarse desde unha **perspectiva global**. Cómpre, organizar os contidos e bloques de xeito globalizado arredor de proxectos, centros de interese, investigacións no medio...

– Na significatividade está involucrada tamén a **funcionalidade social**: o que o alumnado aprende debe ter sentido para poder actuar na colectividade.

-A aprendizaxe terá **unha interacción entre iguais** que fomenta o intercambio de ideas e o cuestionamento dos propios esquemas, a descuberta dos propios erros, o desenvolvemento do respecto cara ás opinións alleas, a participación responsable en tarefas de grupo e o dominio cada vez máis autónomo das regras que rexen o intercambio comunicativo. Ao mesmo tempo, a aprendizaxe é unha **construción persoal**. Aprender é reconstruír os esquemas partindo das ideas de cada persoa, estendéndoo ou modificándoo segundo o caso

–A **atención á diversidade** debe estar presente en calquera deseño de estratexias para aprender.

– Cómpre non esquecer a introdución da **perspectiva de xénero** na área: evitar a masculinización; incluír tamén as contribucións das mulleres.

–Iniciarase aos alumnos na **introdución ao coñecemento científico** que permitirá ampliar e profundar, a experiencia persoal. O alumnado de primaria debe iniciarse no método científico máis como instrumento para abordar solucións a problemas do contorno que como un método moi estruturado en pasos e ríxido.

O papel do profesorado é o de:

- facilitador das aprendizaxes críticas e persoais;
- organizador de ambientes adecuados que permitan o manexo de fontes diversas e actualizadas;
- propiciador de experiencias de aprendizaxe integradoras, significativas, diversificadas e globalizadoras;
- favorecedor do traballo colectivo e cooperativo que permita a máxima interacción entre o alumnado...

A súa actuación deberá favorecer contextos múltiples que permitan a exploración, a experimentación e o descubrimento. Estes contextos favorecerán a actividade, a reflexión sobre a acción, a valoración crítica previa observación, comparación e contraste... Será necesariamente un papel de **dinamizador** do grupo que suxira propostas capaces de facer que o alumnado relacione as súas ideas previas coas novas aprendizaxes, facilitando visións alternativas, organizando a adquisición de técnicas diversas de xeito progresivo, fomentando no alumnado o uso de estratexias persoais, creando un clima de aula que potencie o contraste de opinións, a reflexión conxunta, o intercambio e a relación. Capaz de **estimular** o alumnado para que atope solucións persoais e creativas, evitando as respostas únicas e pechadas.

En definitiva, un profesorado que:

- deixe de desempeñar un papel de transmisor,
- que valore as achegas e progresos nunha actividade coavaliativa,
- que estimule a actividade e a participación e
- que evite todo tipo de discriminacións.

A **organización da aula** debe permitir o intercambio entre o alumnado, a exploración e manipulación sensorial dos materiais, obxectos e instrumentos para descubrir as súas posibilidades e para seleccionar aqueles máis adecuados ao tipo de actividade que se quere realizar e ao resultado que se quere obter. Os **espazos** deben ser amplos e flexibles, que permitan agrupamentos diversificados e o traballo cooperativo e ofrezan posibilidades variadas de uso en diferentes momentos, sen descartar os espazos comúns do centro.

O **clima e a organización da aula** debe permitir

- a planificación conxunta e a autonomía nas tarefas,
- a organización dos materiais e recursos, a adopción de fórmulas variadas de agrupamento acordes coas necesidades diversas de traballo de cada área...
- Unha aula, en suma, que posibilite a realización de actividades diversas (buscar no ordenador, facer experimentos, tomar notas, facer esquemas, consultar libros, escribir, manexar un modelo anatómico, discutir en gran grupo, debater en pequeno grupo...).

Algunhas **técnicas, estratexias e métodos** que poden axudar nesta tarefa de achegamento do alumnado ao coñecemento son:

- **Proxectos.**- Ao redor dun tema ou aspecto de interese.
- **Investigación no medio.**- Partindo dunha situación real e da súa observación defínense aspectos que teñen que ser motivo de estudo a través dun debate na clase.
- **Actividades de experimentación.**- Este tipo de actividades apunta cara ao desenvolvemento dunha actitude científica nas nenas e nos nenos.
- **Resolución de problemas concretos,** a aprendizaxe como tratamento de situacións problemáticas de interese persoal, social e local, e que hai que propoñer actividades que impliquen activamente o alumnado na resolución de problemas sobre o medio utilizando recursos variados.
- **Realización de debates, mesas redondas...**

• Estudo e debates sobre casos

Existen **múltiples actividades, tarefas...** posibles de aprendizaxe na área. Algúns exemplos son:

- ❖ Exposicións
- ❖ Organización de álbums
- ❖ Dramatizacións e xogos de rol
- ❖ Elaboración de cartafoles, carpetas dixitais... temáticos
- ❖ Organización de ficheiros temáticos de vocabulario
- ❖ Produción de diarios de campo, biografías...
- ❖ Realización de xogos de orientación
- ❖ Construción de maquetas
- ❖ Elaboración de monografías sobre un tema local
- ❖ Preparación dunha conferencia
- ❖ Elaboración dun cómic sobre un período histórico

Requírese o uso de **recursos** múltiples e variados, convencionais e non convencionais, así como a creación de recursos propios e de aula elaborados polo alumnado con materiais diversos (entre os que cabe salientarmos os de refugallo)

Un dos recursos salientables é o do **xogo**, dado que, ademais de contribuír a un desenvolvemento afectivo e social, fomenta a exploración, a manipulación de materiais e é un medio ideal para a adquisición de habilidades corporais.

O uso de **materiais audiovisuais**. Neste grupo pódense incluír: ordenador, cine, televisión, canón de vídeo, cámara fotográfica, materiais para o traballo coa luz, radio, casete, pantalla dixital...

As **TIC**, son cada vez máis esenciais na área para buscar información (internet, dicionarios e enciclopedias dixitais, webquest...), como facilitador do tratamento de datos, como recurso capaz de amosar modelos, como medio para a redacción de informes e para a comunicación de conclusións e informacións, para a resolución e comprensión de problemas matemáticos, para a adquisición e desenvolvementos dos idiomas, para comparar música e actividades plásticas de diferentes lugares e momentos, como medio para usar programas de ordenador para deseño e debuxo,...

Un recurso básico será tamén a **biblioteca** como centro de recursos de aprendizaxe ou centro de recursos de información. Nela podemos atopar: material de ficción adaptado a diferentes idades, material divulgativo e informativo en diferentes formatos, biografías, libros de imaxes, libros de literatura infantil e xuvenil, cancioneros, discografía, vídeos, enciclopedias, CD, material informático...

Xunto aos recursos comentados, hai que ter en conta tamén aqueles que xa son de uso común nas clases de plástica e música como: carteis, anuncios publicitarios, fotografías, catálogos, láminas, debuxos, obxectos para colorear (rotulador, ceras, témpera, acuarela...), diferentes tipos de soporte (papel, cartón, teas, pedras...), diferentes obxectos cotiáns

De utilidade pode ser o contacto real ou virtual con outras escolas, institucións variadas, museos, exposicións, espectáculos, obradoiros de artesanía... que posibiliten o coñecemento de diversos patrimonios culturais, artísticos e musicais.

O traballo permitirá ao alumnado utilizar **variados recursos**, entre eles atópanse os seguintes:

- Debuxos, fotografías, películas, carteis...
- Vestixios histórico-artísticos
- Cancións, sons...
- Vídeos, cintas, discos, CD...
- Museos
- Exposicións
- Mapas, planos, atlas, globos...
- Medios de comunicación

A modo de dintese os principais puntos sobre os que se basea a metodoloxía serán:

- ✓ Salientar aquelas aprendizaxes básicas e imprescindibles.
- ✓ Ter un enfoque integrador.
- ✓ Centrarse na funcionalidade.
- ✓ Procurar que o alumno aprenda a aprender.
- ✓ Favorecer o traballo cooperativo.
- ✓ Permitir moverse con seguridade entre toda información.

Estratexias metodolóxicas (comúns)

- ✓ Desenvolvemento en espiral e a globalización.
- ✓ Construción de aprendizaxes significativas.
- ✓ Autorregulación das aprendizaxes por parte do alumno.
- ✓ Atender á diversidade.
- ✓ A aprendizaxe é un proceso interactivo.
- ✓ A reorganización dos coñecementos coa axuda do grupo.
- ✓ Utilizar cada vez de forma máis autónoma as bibliotecas e as TIC como recursos de aprendizaxe.
- ✓ Profesorado como mediador para facilitar a construción de aprendizaxes, creador de contornos seguros e de ambiente motivador
- ✓ Avaliación como reguladora da aprendizaxe. Formativa, continua, chegar a autoavaliación e coavaliación.

CRITERIOS DE PROMOCIÓN

As decisións que permiten a un alumno o paso dun ciclo a outro ou, no seu caso, á etapa seguinte deben adoptarse dentro do marco do Decreto 130/2007, do 28 de xuño e Orde de 23 de novembro de 2007 sobre a avaliación

O alumno acadará a promoción ao ciclo educativo seguinte sempre que alcanzase o

desenvolvemento correspondente das competencias básicas e un axeitado grao de madurez.

Accederase tamén ao seguinte ciclo cando as aprendizaxes non alcanzadas non sexan un obstáculo para seguir satisfactoriamente o novo ciclo. Neste caso, o centro adoptará as medidas precisas para que o alumnado reciba os apoios necesarios para a recuperación das ditas aprendizaxes (art. 9º, Decreto 130/2007, do 28 de xuño)

A decisión sobre a promoción ou non debe adoptarse ó final do ciclo. Só poderá adoptarse unha vez ó longo da etapa, esta medida irá acompañada dun plan específico de reforzo educativo.

- QUEN ADOPTA AS DECISIONS SOBRE A PROMOCIÓN

Ao remate de cada un dos ciclos e como resultado do proceso de avaliación, o equipo de mestras e mestres que imparten docencia en cada grupo, na sesión final de avaliación, decidirá sobre a promoción do alumnado. A decisión será adoptada de forma colexiada, primando o criterio da persoa titora (art. 9º, Decreto 130/2007, do 28 de xuño/ art. 6º Orde de 23 de novembro de 2007 sobre a avaliación).

No suposto de que a decisión sexa negativa será preceptivo o trámite de audiencia previa dos pais ou titores do alumno por parte do mestre titor.

- CRITERIOS DE PROMOCIÓN

Tendo en conta que a finalidade fundamental da educación escolar é que o alumno desenvolva as competencias básicas que lle permitan formar a súa propia identidade e vivir en sociedade, e que isto pódese alcanzar por distintos camiños, dada a existencia de diferenzas individuais, consideramos convinte non establecer uns criterios ríxidos e meramente cuantitativos para decidir a promoción dos alumnos nos distintos Ciclos da Educación Primaria.

Cada alumno necesitará pois dun estudio individualizado e cualitativo de acordo cos factores académicos, sociais e familiares, de carácter, de capacidade, de interese, de motivación, etc.

Dito estudio traerá como consecuencia que, nos casos difíciles e conflictivos, se poidan arbitrar Adaptacións Curriculares que permitan resolver estas dificultades tanto se se decide a promoción do alumno coma se non.

Segundo estas premisas o titor, o final de cada ciclo e axudado polo resto do equipo docente, plantexará na avaliación de cada alumno as seguintes posibilidades:

1. Que o alumno acade a calificación positiva en tódalas áreas. Neste caso promociona de ciclo ou etapa no seu caso.
2. Que o alumno xa teña repetido unha vez na etapa polo que non poden repetir máis. Neste caso promocionará de ciclo ou etapa.
3. Que o alumno non acade a avaliación positiva en tódalas áreas. Neste caso considerarase a conveniencia de que o alumno promocione ou non ó ciclo ou etapa seguinte, a partir da análise dos seguintes aspectos:

a. Valoración do progreso en cada unha das áreas. O carácter global da avaliación na Educación Primaria, permite que o profesorado poida adoptar decisións de promoción valorando o distinto peso formativo que poidan ter as distintas áreas. Pode darse o caso de que determinados alumnos promocionen con avaliación negativa nunha ou varias áreas. Con todo, convén matizar nestes casos as carencias específicas.

b. A conveniencia de permanecer nun ciclo determinado para acadar con maior solidez as aprendizaxes básicas, especialmente polo que se refire ó primeiro ciclo, no que o alumno vai a aprender as técnicas instrumentais que lle serán imprescindibles para progresar nos outros ciclos.

c. As repercusións, positivas ou negativas, que o cambio de grupo pode ter sobre o alumno, segundo o seu grado de integración, carácter, personalidade...

d. A conduta do alumno e a influencia que puidera ter a mesma no seu grupo se promociona, ou no grupo novo se non o fai.

e. A actitude cara o traballo, o progreso e o esforzo en función das súas capacidades

f. A opinión de pais ou titores legais, que serán informados e escoitados previamente ás resolucións que se tomen.

g. A consulta ó Departamento de Orientación do Centro nos casos que proceda.

h. Calquera outra consideración particular que poida ser oportuna .

- INDICADORES DE APRENDIZAXE BÁSICOS PARA CADA CICLO:

Abundando na valoración do progreso en cada unha das áreas (punto 3.a do apartado anterior) estimamos que pode ser necesario **que o alumno repita:**

- 1. Cando leve avaliación negativa nas áreas de Lingua Galega e Lingua Castelá.**
- 2. Cando leve avaliación negativa na área de matemáticas e máis nunha das áreas de lingua (galega ou castelá).**
- 3. Cando leva avaliación negativa en tres áreas, independente das que sexan.**

En todo caso, é imprescindible por parte do profesor titor e o equipo de profesores ter en conta os demais criterios para decidir acerca da promoción ou non dun alumno.

Establecido isto, consideramos que para que o alumno poida progresar adecuadamente no ciclo seguinte debe acadar as seguintes aprendizaxes:

- PRIMEIRO CICLO.

Para que os/as alumnos/as poidan progresar adecuadamente no ciclo seguinte deben acadar as seguintes aprendizaxes:

- 1. Realizar lecturas comprensivas de pequenos textos, adecuados á súa idade, nas linguas oficiais do noso territorio.**
- 2. Saber expresar oralmente e por escrito, de feito organizado, feitos e experiencias próximos á súa realidade.**
- 3. Identificar, escribir, e en xeral, manexar números naturais de tres cifras distinguindo as unidades, decenas e centenas.**

4. Realizar sumas e restas, con e sen levadas, empregando números naturais de tres cifras.
5. Resolver problemas sinxelos nos que sexa preciso a utilización de sumas e restas para acadar as solucións adecuadas.
6. Recoñecer e proxectar as seguintes formas xeométricas: triángulo, cadrado, rectángulo e círculo.
7. Saber identificar o paso do tempo tendo en conta os distintos criterios: hora, día, semana, mes, estación, ano.
8. Manter unha actitude positiva ante o traballo.

- SEGUNDO CICLO

1. Expresa oralmente feitos, sentimentos e experiencias, usando formas adecuadas á intención e ó contexto.
2. Realiza unha lectura comprensiva de textos.
3. Emprega coñecementos sobre os signos de puntuación para interpretar textos escritos e dar a entoación axeitada á súa lectura (sen silabear).
4. Facer uso de coñecementos básicos sobre a ortografía: usa maiúsculas, o punto, a coma nas enumeracións, os puntos suspensivos, os signos de exclamación e interrogación; usa o za,ce,ci,zo,zu,ca,que,qui,co,cu, r e rr; usa o “m” antes de “b” e “p”; coñece o plural das palabras rematadas en -n, -d, -z; usa o “ll”, o “x” e o “nh”.
5. Escribe pequenos textos con coherencia.
6. Diferencia letra, sílaba, palabra e frase.
7. Comprende e usa o vocabulario axeitado ó seu nivel.
8. Recoñece os alfabetos galego e castelán e emprégao axeitadamente para a busca de información.
9. Participa en coloquios respectando as opinións dos demais e as normas básicas: turno de palabras,...
10. Utiliza o dicionario
11. Le , escribe e ordena números naturais de ata seis cifras, interpretando o valor posicional de cada unha delas.
12. Realiza cálculos numéricos con números de ata seis cifras, interpretando o valor posicional de cada unha delas.
13. Identifica e resolve problemas sinxelos utilizando as operacións básicas de cálculo (suma, resta, multiplicación e división -por unha cifra-) con números de ata seis cifras, e utiliza estratexias persoais de resolución (debuxar, colocar os datos en tablas, caixas, etc, expresar correctamente a resposta).
14. Recoñece as seguintes formas xeométricas: triángulos, cuadriláteros, circunferencias e círculos.
15. Coñece as moedas e billetes actuais e resolve problemas sinxelos nos que se utilicen os cartos.
16. Coñece a medición do tempo cronolóxico: ano, mes, semana, día, hora, minutos, e sabe resolver problemas sinxelos con estes datos.
17. Ten acadada unha madurez axeitada ó seu nivel.
18. Ten unha actitude positiva ante o traballo.

19. Participa nas actividades da clase.
20. Está integrado na clase.
21. Mostra respecto cara a si mesmo e ós demais, cara o entorno e o material propio e alleo.
22. Persevera na busca de solucións na resolución de problemas e expresa as operacións realizadas e os resultados de forma clara e ordenada.
23. Presenta os traballos con claridade, lexibilidade e limpeza.

- TERCEIRO CICLO

1. Le cunha velocidade axeitada ó seu nivel, respectando os signos de puntuación e coa entoación e o ritmo axeitados.
2. Despois de ler un texto, comprende preguntas directas, indirectas e de razoamento acerca do lido. Utiliza estratexias para facilitar a comprensión, como son o uso do dicionario, consulta doutras fontes, ignorar momentaneamente o problema, avanzar e retroceder...
3. E quen de inventar pequenas historias , facer cómics, describir persoas, animais e lugares, e inventar diálogos, presentando de forma organizada os feitos, ideas ou vivencias.
4. Coñece as normas ortográficas estudadas en cursos anteriores e as estudadas no ciclo: uso do “b” e do “v”(principais normas); Uso do “g” ante vocal e ante consonante; Uso do “g” e “j” (principais normas); colocación da tilde nas palabras agudas, graves e esdrúxulas; uso dos signos de puntuación; principais normas para o uso do “h”.
5. Comprende as mensaxes orais, captando a idea principal e as secundarias.
6. Usa con naturalidade e en todo tipo de situacións o galego e o castelán, e coñece as principais diferenzas entre ámbas as dúas linguas.
7. Identifica nos textos de uso habitual os elementos básicos que cosntitúen a oración simple e diferencia sustantivos, adxectivos, verbos e os determinantes artigos e os pronomes persoais.
8. Escribe , le e ordena correctamente os números ata as centenas de millar de millón, con e sen decimais.
9. Realiza suma, restas, multiplicacións e divisións con e sen decimais, así coma operacións combinadas.
10. Coñece os conceptos de fracción , suma e resta fraccións equivalentes. Calcula a fracción dun número.
11. Coñece o concepto de potencia e emprega as potencias de base 10.
12. Coñece as medidas de peso, lonxitude, capacidade e sabe ordenalas e calcular as equivalencias entre as unidades de cada unha delas.
13. Recoñece e describeformas e corpos xeométricos do contorno, e utiliza as nocións xeométricas de simetría, paralelismo, perpendicularidade, perímetro e superficie para describere e comprender situacións da vida real.
14. E quen de resolver problemas nos que se apliquen os conceptos estudados e traballados nos apartados anteriores.
15. Ten acadada unha madurez axeitada ó seu nivel.

16. Ten unha actitude positiva ante o traballo.
17. Participa nas actividades da clase.
18. Está integrado na clase.
19. Mostra respecto cara a si mesmo e ós demais, cara o entorno e o material propio e alleo.
20. Persevera na busca de solucións na resolución de problemas e expresa as operacións realizadas e os resultados de forma clara e ordenada.
21. Presenta os traballos con claridade, lexibilidade e limpeza.

- ALUMNADO CON NECESIDADES EDUCATIVAS ESPECIAIS

Para os nenos con necesidades educativas especiais séguese o disposto na Orde do 23 de novembro de 2007, no artigo 5º.2: A efectos de promoción o referente serán sempre os obxectivos e criterios establecidos na adaptación curricular correspondente. Ó finalizar o ciclo ou curso para o que se realizou a adaptación curricular, o titor ou titora, xunto co profesorado que imparte as áreas ou materias obxecto de adaptación e mailo Departamento de Orientación, oídos os pais ou tutores legais, determinarán a pertinencia da promoción de ciclo ou curso, a necesidade dalgunha adaptación curricular no curso seguinte e, de ser o caso, as liñas xerais da mesma.

- ENSINANZAS DE RELIXIÓN.

As áreas de relixión católica e evanxélica serán de oferta obrigatoria no centro e de carácter voluntario para o alumnado.

O ensino doutras relixións axustarase ao disposto nos acordos de cooperación celebrados polo Estado español coas confesións relixiosas.

Ao final de cada curso académico, recordarase os pais/nais ou tutores/as dos alumnos/as de que antes do comezo das clases do seguinte curso, poderán manifestar a súa vontade de que os seus fillos/as reciban ou non ensinanzas de relixión.

O centro disporá as medidas organizativas para que o alumnado cuxos pais ou tutores non optasen por que cursen as ensinanzas de relixión, reciban a debida atención educativa co fin de que a elección dunha ou outra opción non supoña discriminación ningunha. A dita atención, en ningún caso comportará a aprendizaxe de contidos curriculares asociados ao coñecemento do feito relixioso nin a calquera área da etapa.

A determinación do currículo do ensino de relixión católica e das diferentes confesións relixiosas coas cales o Estado español subscribiu acordos de cooperación en materia educativa será competencia, respectivamente, da xerarquía eclesiástica e das correspondentes autoridades relixiosas.

O seu contido deberá, en calquera caso, ser respectuoso cos dereitos das persoas marcados na lexislación vixente e sobre todo co valor de igualdade entre mulleres e homes.

A avaliación do ensino da relixión católica realizarase nos mesmos termos e cos mesmos efectos ca a das outras áreas. A avaliación do ensino das diferentes

confesi3ns relixiosas axustarase ao establecido nos acordos de cooperaci3n subscritos polo Estado espa3ol.

Coa finalidade de garantir o principio de igualdade e a libre concorrncia entre todo o alumnado, as cualificaci3ns que se obtivesen na avaliaci3n das ensinanzas de relixi3n non se computar3n nas convocatorias en que deban entrar en concorrncia os expedientes acad3micos.

INDICE

I.- INTRODUCCIÓN.

II.- OBXECTIVOS DA EDUCACIÓN PRIMARIA

III.- ORGANIZACIÓN.

IV.- COMPETENCIAS BÁSICAS

- 1.- Competencia en comunicación lingüística.
- 2.- Competencia matemática.
- 3.- Competencia no coñecemento e a interacción co mundo físico.
- 4.- Tratamento da información e competencia dixital.
- 5.- Competencia social e cidadá.
- 6.- Competencia cultural e artística.
- 7.- Competencia para aprender a aprender.
- 8.- Autonomía e iniciativa persoal.
- 9.- Relación entre competencias básicas, obxectivos xerais da etapa e áreas curriculares.

V.- AREAS

- 1.- COÑECEMENTO DO MEDIO NATURAL, SOCIAL E CULTURAL
- 2.- EDUCACIÓN ARTÍSTICA
- 3.- AREA DE LINGUA GALEGA E LITERATURA
- 4.- ÁREA DE LINGUA CASTELÁ E LITERATURA
- 5.- AREA DE LINGUA ESTRANXEIRA
- 6.- ÁREA DE MATEMÁTICAS
- 7.- ÁREA DE EDUCACIÓN PARA A CIDADANÍA E OS DEREITOS HUMANOS
- 8.- ÁREA DE EDUCACIÓN FÍSICA

VI.- METODOLOXÍA

VII.- CRITERIOS DE PROMOCIÓN

- 1.- INTRODUCCIÓN
- 2.- QUEN ADOPTA AS DECISIÓNS SOBRE A PROMOCIÓN
- 3.- CRITERIOS DE PROMOCIÓN
- 4.- INDICADORES DE APRENDIZAXE BÁSICOS PARA CADA CICLO
- 5.- ALUMNOS CON NECESIDADES ESPECIAIS

VIII.- ENSINANZAS DE RELIXIÓN